

Pakolaiset

Johannes Linnankoski

The Project Gutenberg EBook of Pakolaiset, by Johannes Linnankoski

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

Title: Pakolaiset

Author: Johannes Linnankoski

Release Date: April 5, 2004 [EBook #11914]

Language: Finnish

Character set encoding: ISO-8859-1

*** START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK PAKOLAISET ***

Produced by Riikka Talonpoika, Ari J Joki and the Online Distributed Proofreading Team.

Johannes Linnankoski

PAKOLAISET

Ilmestyi 1908

[Latojan huomautus: korostusmerkintä alaviivoin on alkutekstissä painettu harvennetulla tekstill]

[Transcriber's note: the emphasis with underscores is in the original imprint wide-spaced text.]

1.

Uutelan Juha, leskimies, istui pöydässä ja lopetti parranajon.

Livros Grátis

<http://www.livrosgratis.com.br>

Milhares de livros grátis para download.

Häpäsi pani veitsen syrjään ja katsahti peiliin. Hiljainen kirkastus levisi hänen kasvoilleen.

Kuinka tuo leuanalusparran ajaminen miehen nuorensi! puheli häntä ajatuksissaan. Tuskin en tunnen itseä.

Hän yritti stua ja katseli.

Ryppyjä -No, nuo eivät ole vielä vanhuuden ryppyjä ajatteli hän taas, silittellen sormellaan nenäluurasta löylyjä uuvia ikkunoita ne poishangatakseen. Nyt niistä uskin huomaakaan.

Sitten hän nousi ylös -suu hymyssä ja pienet viisaat silmät seivät tien leveä otsan ja pitkien hyvien ahoisten otsaryppyjen alla.

Hän pesi kasvonsa ja korjasi parranajonekkeitä pieneen seinäpöydään.

Vai vanha? hymyili hän silittellen kammalla vankkaa, tumpuraa tasatukkaansa. Eihän tämänen mies vanhaksi tulekaan!

Näin ajatellessaan hän tunsu itsensä suoraksi ja jätti eväsi kuin nuori poika.

Mutta hän ei tyytynyt vain tuohon tuntoon, hän halutti mykiä n...nd. Niin hän meni avoimesta viikosta kamariin ja vnsi siellä sikapöydän lölle evänsä ei ollut sopivasti viinon-hartiansakin nautseen.

Hän lyhyt, tanakka vartensa oli todella vielsuoraa. Niskassa tosin oli syvä vanhuuden vako ja kuivahtaneilla hartioilla lepi vuosien huuhtain, mutta niistä ei itse nnyt.

Minkä ikseksi vieras mahtaisi minut arvostella? hymyili hän n...nstä ytyksen kellen lyhyin vanhanmiehen askelin takaisin tupaan.

Hän meni perille ja alkoi katsella ikkunasta lumen alta vapautunutta harmaata keuhkua. Silloin hän vasta ikkunoita muisti millä pohjilla koko parranajo ja kaikki muukin lepi.

Hän vaipui niin noihin ajatuksiin, ettei hän ensinkään huomannut kun huoneen ovi hiljaa avautui.

Pv Juha! kuului tuttavallinen n...oven luota.

Uutela miltei sst...i.

Pv, sisar! vastasi hän -kei hänen hymy vielä uulillaan ja silmät hiljaa seivät tien.

Mutta sisar j...oven luo seisomaan ja katseli häntä yneen

No, mit...ihmetteli Uutela, vaikka sisaren häntä ys sai hänen ylläp...semmin hymyilemään.

Kun olet niinkuin...niinkuin naimaan menossa! naurahti sisar puristellen iloisena hänen k...n.

Vai niin sinusta nyy, myhli Uutela. Mistä tiedä vaikka menisinkin?

Oikeinko totta? alkoi sisar h...I Sitvar tenkos sinne inut kutsuitkin?

No no! rauhoittele Uutela.--Vaan kumpikoko meistä nyt kahvit keitti? kukaan ei leikkistä toisiansa. Hellassa on vielä uli.

Kyllä maan minsi tten, ilostui sisar ja ryhtyi heti toimekkaasti puuhaan.

Uutela puolestaan toi puita lissi ja istahti sitten lavitsalle uutisia kyselemään -taannoinen hymy yhä uulillaan ja syvä asuissa pienissä ihmisissä iljainen seily.

Kyllä iljötin on, ajatteli sisar, tarkastellen tuontuostakin salavirkkaa hänen kasvojaan.

Oikein minua ihmetytti, alotti hän kautta rantain. Kun vielä uon partasikin ajoit...

Mit niistä alvitakuista, naureskeli Uutela leikkistä silmiä iskien.

Kylläkö silloin joku tarkoitus on? uteli sisar nyt rohkeammin.

Uutela katseli pitkää aikaa sisartaan salaperenen hymy kasvoillaan. Sitten hän sanoi alennetulla, melkein heilänelä.

Kyllä asia, Karoliina, nyt taitaa olla niinpö, ettei in todestaan vielä jättelen mennäisi.

Sisar oli pudottaa kahvipannun kannen.

Sittemmin olisi uskonut! psi helä.

Ettei oivonut--niink kysyi Uutela hiukan terti. Mutta hän katui heti ja jatkoi veljellisesti:

Kyllä minä olen itsekin sitasiä ajatellut. Onhan synti että vieras pääsee perimään, kun meidän viemme...

Varjelkoon! huudahti sisar. Ettotat tuommoisia puheeksikaan. Minulla on yllinkyllin loppuiseni --mutta... Hän keskeytti epätoisena ja katsahti taas veljenskasvoihin.

Mitmutta?

Kun sinä olet jo noin vanha, sanoi sisar hiljaa, veljen hymyilyströhaistuneena.

Vanha? myhä Uutela. Etksien puhunut toisinpö?

Mitminä konst? Mutta kun on ikä jo melkein seitsemkymmentä. Ja kun on ollut neljäkymmentä vuotta naimisissa, niin...

Niin muka riittä... hymyili Uutela tahallisen kaksimielisesti. Mutta hän katui taas heti, ettei eksynyt vanhalle miehelle sopimattomaan leikintekoon ja jatkoi vakavasti:

Kukas ne toisen tarpeet tiet, tarpeita on niin monenlaisia. Ja jos minulla nyt sattuisi olemaan sellainen, vaikketsinä unne?

Enhän minä unnekaan. Aattelin vain, ettei nän on nyt niin hyvä la sen jkeen, kun myit talosi ja rupesit t vanhanmiehen pöille. On rahaa ja on tavaraa, olet saanut kaikkea mitä et tahtonut.

Uutelan pienet silmät eivät olleet.

Vaan jos ei olisikaan saanut kaikkea mitä haluttiin? Jos vielyksi puuttuu?

Sisar katseli häntä yleneen. Hän ei ollut koskaan näytellyt veljensä silmien noin leimahtavan eikkuuluttuneen niin rinnan pohjasta.

Sitten hän ymmärtäen koko näytelmän, jatkoi Uutela nousten ja mennen aivan sisarensa luo. Sitten hän katsoi silmiänsä ja kysyi kahdenkeskisen hiljaa:

Luulitkos sinä että Maija-vainaa ja Lumikankaan torppa oli ensimmäinen, mihin minä lähdin?

Niin minä.

Eipö ollutkaan, suurempia minä löysin! Hän oli silmipöksen vaiti ja hänen elämänsä koivat viedä hänet. Niinkuin muistat, niin minä alvelin silloin Anttilassa... Ja minä olin kyllin hyvänsäksä Anttilan ainoan vieressä saman peiton alla. Mutta kun minot lähtivät puheeksi ettei upeisimme olemaan pöydän rinnatusten, silloin minä lähtin – ja renki! Jokos nyt ymmärrät?

Sisar katseli ja kuunteli kuin puusta pudonnut.

Etksä nollat tuosta minulle mitään puhunut!

Koska ihminen kaikkea puhuu, mutta sinun minä uulin hoksanneen. – Niin, silloin minä lähdin ulos...

Kiitos! Ehdittiin sisar.

Se on minun asiani! – Silloin minä voin nähdä, että minä elän kaikille talon pojille ja talon tyttölle ja kaikille aviolapsille kuka on joku renki!

Nyt sisarekin silmät eivät olleet, silloin puheessa oli eräs kohta, joka oli helppo ymmärtää kuin toisellekin.

Entä sitten? Kiirehti hän.

Sitten minot lähtivät Maija-vainaan ja Lumikankaan, vaikka Maija oli melkein kymmenvuotias vanhempi. No, hyvä ihminen muutoin, niinkuin tiedä, oikea tyyliläinen. Ja sitten minä löysin t. Kyllä sinä muistat kuinka minot lähtivät Lumikankaan ja tein siitä alon. Vaan oli siinä Karoliina, tekemistä. Viinapannu porisi melkein yläpuolelta, minä lähtin Turun ja Porin myymälään ja pitkä talviyö sahattehihnutettiin lankkuja pevalkean valossa metsästä. Minä lähdin vuosina monta vuotta Maija-vainaan vieressä asannut. Entä kun minä sitten ostin Pertun talon, tiedäkseni minä löysin aattelin? No, Anttilan ainoa, ja te muut, aattelin minä mitään teidän ja renkipojasta nyt sanotte? Entä kun minusta tuli Uutelan istin? No, Anttilan ainoa ja te muut, aattelin minä – jokuhan joku renkipoika alkaisi kelvata!

Sisar oli aina pitänyt veljensä tavallista merkillisempänä ihmisenä, nyt hän ei tiennyt mitään sellaista.

Kyllänsentään olet, sinä Juhana! Sanoi hän katsoen ihastuneesti veljensä lähtiä. Ja nyt sinä olet antanut tulla näin.

Ei vielä sitä Uutela sellaisella näköyksellä etsisi sisar.

miltei sst i. On vielä otain nt tt

H knt yi ki j a meni ikkunan luo--niinkuin h olisi kamppaillut nym t i en voimien kanssa, jotka tahtoi toiselta salata. Sitten h taas tuli luo ja puhui miltei kuiskaten:

Miksen sitsi nulle sanoisi... Kun minun silloin tt yi vi sin luopua niistt uumistani, niin minp t in, ettj os minj oskus jsi n leskeksi--sin muistat ettM aija-vainaa oli kymmenvuot ta minua vanhempi--niin minvi elnt tsi n kuka ottaa talontytten ja nuoren. Ja nyt minsen otan korkojen kanssa--ettker rankin muistavat ja rengin!

H lausui tuon lopun sellaisella kiivauden voimalla, ettei sisar osannut heti mitn sanoa. H vain ihmetteli kuinka tuo tavallisesti niin tyyni veli oli nyt aivankuin toinen mies.

Kenenk sinsi tten oikein otat? kysyi h vihdoin.

Arvaa! kehotti Uutela ja jni tys hen kasvoillaan lientyi hymyilyksi.

Mist minar vaisin.

No--Keskitalon Mantan. Nyt sen tied.

Sisar katseli ja ihmetteli.

Mik nyt tuli? myhl i Uutela.

Ei mikn, ei mikn, puheli sisar hajamielisesti. Minvaan aattelen siti eroa...Kun se Manta ei taida olla vielä kahtakymmentä ittn?

Kahta vailla! hymt i Uutela kuin kiusotellen.

Mutta eik se sentn ole v _liian_ nuori? Tuleekos siit oikein?

Mit! kivahti Uutela ja hen silmst aas vt iv. Juuri hen minot an, en vuottakaan vanhempaa--menkn sitten vaikka...!

Sisar seisoi aseettomana.

Vahvassa maassa nokkoset kasvaa... lausahti h kuin itsekseen.

Niin juuri! Minol en istunut ja hautonut tsvanh anpv tl iss kohta kaksi vuotta kuin mik takavaari. Nyt siitsaap i tulla loppu. Mint ahdon taas ottaa ohjat keeni --ja ajaa omilla hevosilla!

Niin niin, sanoi sisar hajamielisesti. Tuo kahvikin vallon unohtui.

H rupesi hommaamaan kiireisesti kuppeja pt n.

Mutta Uutela kel i pitkin askelin nurkasta nurkkaan.

si n Karoliina, siinyh tn. .. sanoi h hetkisen pst leikkiläisesti silm iskien. Tt yyh n pit yht

Enh minm itn. ..tiedh sin. . vakuutteli toinen kuin anteeksi pyyt.

Sisarukset istuivat pd r een ja alkoivat juoda net ti n

kahviaan.

He tuskin huomasi, että avautui ja aukeamassa näi laihat, kaitaiset kasvat, ovelan leikkish ymy ohuilla huulilla.

Jaha, kotona ollaan! puheli avaaja. Pistin pni sisn, kun sattui matka ohitse.

Sisarukset vaihtoivat merkitsev silmksen ja Uutela pyyhki keltot saansa, iknkui n karkottaakseen kasvoiltaan keisen mielenliikutuksen viimeisetkin jjet.

Satuit paraaseen aikaan, naapuri, puheli hymysuin ktelemn mennessn.

Vaan en oikein paras mies siihen asiaan, naureskeli tulija hattu toisessa kessj a toisella tukkaansa silitellen.

Eik Keskitalo kahvista pid ihmetteli sisar.

Rinta! yskt i Keskitalo lyhyen, kuivan yskdyksen. Minkyl l pitsi n, vaan kun se ei pid niin mink mahtaa, jatkoi h kuin itsestn pilaa tehden.

Istu nyt sentn! kehotteli Uutela, yhh ymysuin ja silm sei llen. Mint sj uuri siskolleni kerroin, mitkt uumat meill nyt on mieless Vaan tuo sisar pakkaa minua jo vanhaksi takseeraamaan.

Vanhaksi? Keskitalo rt ti suuret, ulkonevat silmsavar aan ihmettelyyn. Mutta ne jv luonnostaan samaan asentoon, kun h katsahti tarkemmin Uutelan kasvoihin.

Jo nyt ihmeit huudahti h. Sin olet ajanut partasikin, ja nt nyt ainakin kymmentvuot ta minua nuoremmalta, vaikka minun kai tsp itsi i mukaan olla saman verran sinua nuorempi. Jokohan minunkin tt yy ottaa veitsi keeni ?

Anna sinvaan olla, myhl i Uutela. Kun minusta kuitenkin tulee vvp oika ja sinusta appi--ettol isi edes joku ero meid vi llm e.

No sitten ei sovi.

He rupesivat kaikin nauramaan.

Niin, Karoliina, puheli Keskitalo sisareen knt yen. Me aiomme tsU utelan kanssa ruveta vielvanh alla il m e ihmeitt ekemn. Minol en ollut aina v kivuloinen ja pojat eiv ymmr isnyydest vi elm itn, mutta kun minsaan tuommoisen vvp ojan avukseni. H sipristi silmaudoil laan, iknkui n sisimpien ajatustensa rihmat muilta piiloon leikaten.--

Vai mit Karoliina tuumii?

Tietysti, tietysti ... leikki minvaan. --Kotivyk siit Juhasta sitten tulee?

Niin on ajateltu, iski Keskitalo silm.

Uutela hymyili tyynth ymyn:

En kai mint sr upea talontytttest m i n muijaa tekemn. Ja touhuun minun jo taas mieleni tekee.

Niin oikein! ihasteli Keskitalo. Mitä aattelet, naapuri--emmek nyt pöytäsi kint sitl opullisesti?

Mutta mitä Manta itse sanoo--noin vanhasta miehestä ehti sisar puolittain leikillä puolittain tosissaan.

Manta _itse_? hymyi Keskitalo. Kiitän Jumalaa, kun saapi tuollaisen miehen! Ja muutoin--hän iski Uutelalle silmää--vaimo vaietkoon seurakunnassa--kyllä Karoliina sen lauseen tuntee?

Karoliinan olisi tehnyt mieli sanoa jotain koska hän oli vaimoihminen, mutta hän vain hymyili, kun muutkin hymyilivät.

Pidetään sitten pöytä etynä myhäillen Uutela. Mintu ulen lauantaina kihlat tuomaan.

Ja sitten asiat reilaan! sanoi Keskitalo, sipristen taas silmaudoi ilaan. Ja niin me vielä helluntaita istumme kukin viinapuumme ja viikunapuumme varjossa.

He nauroivat kaikki.--Keskitalon raamatunlauseet sattuvat aina paikalleen, se oli tunnettu asia.

* * * * *

Keskitalo oli mennyt.

Mutta Uutela keli pitkin permanttoa, molemmat ketä takintaskuissa ja silmähiljaa seilän. Sitten hänen suunsa vetäytyi nauruun--kuului pieni myhdys.

Kumpikos meistnyt oikein kosi? sanoi hän sisareen kintyän.

Sisar katseli ihmetellen: Sinkkain--kukas muu?

Kyllä maar me kosimme yhtä aljon molemmat, nauroi Uutela hiljaista nauruaan. Katsos, Karoliina--Keskitalo on kyllä ystävä ja suku arvossa pidetty, mutta siellä kaikki velkana, niin että minä vyyppö oika on enemmän kuin joulu taloon--taitaisi muutoin pian vasara paukkua. Sillä raamatunlauseet eivät kelpaa velkojen maksuksi! pisti hän kuin pilkaten. No no, hyvä mies ja viisas mies--kyllä me toisemme ymmärrämme.

Sisar ei voinut olla ihailematta veljen--hän oli taas tuo sama tasainen Juha, jonka pinnalla ei nyyt muuta kuin hymy ja viisaitten silmien hiljainen seily. Se ei ero tosin vielä kerän pyrki mieleen nousemaan, mutta hän piti sitä itsekin lapsellisena.

Mutta Uutela yhä hymyili, jatkaen omia ajatuksiaan:

Katsos, Karoliina! Minä olen koskaan juossut onnen perniä, min olen vaan katsonut sitä ujasti silmiin, ja se on juossut minun perniä. Ja niin taitaa nytkin olla.

2.

Tollihen pöytätoinen kuulutuspuv.

Uutelasta tuntui niinkuin koko hänen entinen elämänsä kaikki puuha ja ponnistus aina Lumikankaan ajoista asti olisi tarkottanut vain tätä pöytäpuv.

H heri jo nelj aikaan. Toukokuun aurinko helotti, kastehelmet kimmelsiv puissa ja ruohossa. Uutela ei ollut koskaan ennen huomannut semmoista kastehelmien paljoutta.

Kaikki muukin oli hen mielestn niin toisenlaista. Ilma oli linnunlaulua tnn suurta ja pientnt viserrystj a piipityst

MerkillisintU utelasta oli, ettkukot kin olivat taam una aivankuin keskenn kilpasilla. Ensin lauloi Hankamn kukko, sitten Alastalon ja aivan samaan aikaan jo Tuomalan, sitten oli koko kyl kukonlaulua tnn Ja taas joku!--Se kuului mn takaa, Keskitalosta pn.

Jokohan se Mantakin on mahtanut havahtua? myhl i Uutela. Luulisi jo vem pnki n iloon herv!

* * * * *

Kahdeksan aikaan Uutela lsi morsiustaloon--muhkean nsen mustissa verkavaatteissaan ja mustassa tasapohjaisessa lakissaan.

H ei voinut olla tiellkdessn hymyilemt muistellessaan kuinka Hanna, morsiamen nuorempi sisar, oli arvellut ett sulhasmiehenkin pitsi ostaa itselleen hattu, niinkuin isl j a muillakin oli. Lapsettaa, lapsettaa, oli h hymyillyt. Lakissa minol en laskenut koko iki .

Aamiaisen h s Keskitalon vn kanssa. Morsian vain ei ollut mukana, h vielp uuhaili kamarissaan, juhlatamineitaan kuntoon laitellen.

Sitten Idet tiin kirkolle.

Uutelan mielt h iukan kaiveli, etth en piti tehdt m atka toisen hevosella, vaikkapa apenkin. H oli kuitenkin omasta puolestaan ostanut uudet kr yt ja vt elev valjaat--se iknkui n tasotti asian.

Morsian--tanakkatekoinen, terveenpunainen tytt- astui ulos silkkeineen, pitsireunuspuseroineen, pitkine kultavitjoineen ja sormuksineen.

Uutelan silm sei liv kirkkainta sei lyn. H oli vl sanoa ihastuneen sanan, mutta muisti samalla ettseh olisi kuin omansa kehumista, koska kaikki tuo komeus oli hen morsiusahjojaan.

Keskitalo pelasti pulasta.

Kyll se Manta nyt on korea--niinkuin Saaban kuningatar kunniaasaan! leikkasi h kepel eikkist i raamatullisen vertauksen.

Morsian katsoi punastuen alas.

Kaunis on--jumalan luomasta, myhl i Uutela. Nyt h ei kehunut omaansa, ja asia oli kuitenkin sanottu.

Sitten he nousivat kr yille koko talonvn katsellessa. Uutela maiskautti hevosen liikkeelle.

Liinu oli tn tavallista vinhemml t uulella--niinkuin hki n olisi ymmt yt pv merkityksen.

Sinussahan taitaa olla oikein juoksijan vikaa, myhl i Uutela, kiinnittn ohjia kirem l e.

Hevonen iski yhtä ulisemmin jalkaa, pyörisi ja valjaitten
tinahelat väliin - Uutelan omassa mielessä nirsisi ja
väli.

Hän ei ollut koskaan ennen huomannut ette nuori, vaalea koivunlehti
nauttii niin ihanalta taivaan siniseltä austaa vasten.

Katsos, kun koivutkin jo ovat hiirenkorvalla! sanoi hän neen,
ajatellen ette se oli nyt niillä niinkuin helmiä, nuortumisen
aika.

Kyleutuu joku, tie sukelsi aukealta pieneen metsäarekseen.

Linnut niin laulavat! sanoi Uutela taas, ylöspäin katsellen.

Morsian ei vastannut.

Metsäkeskellä alava notkelma. Siellä uoksi pieni puro,
kuletellen keuhkoja viimeisivesi

Purokin niin kauniisti solisee! Uutela jähkä ihasteli.

Morsian oli yhäväijä.

Kas kun morsian on ajatuksissaan, hymyili Uutela. No, antaa olla,
aatelkoon ja iloitkoon nyt itsekseen, niinkuin minä.

Metsäoppui ja Liinu puhaltiheloa alamaata rivakkaan
raviin. Edempni muutamia jalan kulkevia kirkkomiehi

He sivuuttivat ne vaihtaen hymyilevä hyppä.

Kas vaan tuota Uutelaa! luki hän heid hymyilystään. Eik
ottanut nuorta ja pulskaa niinkuin hyllyt No, joka on nuorena
jotain, on vanhanakin!

Senjkeen nyi kirkkomiehit ihelph.

Seuraavien ohiajaessaan Uutela ei malttanut olla lismästä Kaunis
ilma

Ja hauskat ajat! vastasi joku iskien merkitsevä silmiä - toiset
hymyiliv.

Niin on, niin on, myhä Uutela, yhtä ytyvsemä

Tie kulki nyt avaran vastakylvetyn peltovainion läpi. Pitk
vevuläiset sarat hyllyivät Uutelan maamiessilmä ja
houkuttelivat henkivankuin vetäköstään mullan keuhkoja uoksua
sieraimiinsa.

Kelpaa nyt kauranjyvätkö virkahti hän iloisesti.

Morsian ei sanonut siihenkään mitään.

Mutta Uutelasta tuntui, ette se itse heid sentään jotain
keskenniä puhua.

Montakos hehtoa teillä keuhkauraa kylvettiin? kysyi
hän. Jouduitkos tietään?

En! vastasi morsian. Mutta hän sesti itsekään vastauksensa
lyhyttäjäläsi kiireisesti: Kun en sattunut yhtään kuulemaan.

On se isä mahtanut ainakin kymmenen hehtoa, puheli Uutela tyytyväisen

Kirkkokin jo nyt . Uutela piti Liinun rivakkaan juoksuun.

Lem msi jouduttuaan he ajoivat muutaman poikaparven ohi. Uutela tunsikin pitenevänsä ja suurenevansa, hän kiristi Liinun pöytä ylöspäin ja koholle ja ajoi sivulleen vilkasematta ohi.

Näkösi tyydyttävää! teki hänen mielenhuudahtaa. Miltä tuntuu?

* * * * *

Kirkonmiehenä oli jo runsaasti vettä. Hevoset seisivat pitkien aitojen ja kiinnitysjohteiden äärellä. Ihmiset kiiskelivät sinne tänne tai seisoskeli pienissä ryhmissä iljaa puhellen.

Uutela ajoi erään johteen luo. Hän aikoi oikein auttaa morsianta karkuilla, mutta töpöttäsi niin nopeasti alas, ettei Uutela enntänyt kuin vähän hihaa sivuta ja hymyillä.

Sitten hekin liikkui liikkeelle.

Uutelasta tuntui ettäkään ei katselivat vain heidän sijassa, kuitenkin heidän Uutelaa.

Mitä siinä ujoilet, myhäilyä hiljaa morsiamelle, joka nähti hiukan kuin punastelevan ja vitkailevan. Itse hän asteli pystyyn hymyillen läpimainittuun ja nyt ellen pöytä keulle ja vasemmalle, jopa viikkolakkinsa lippaakin kellen sipaisten.

Mennäkään kirkkopihan kellen erään ja hautaristejkat selemään? ehdotti hän morsiamelle.

Mennä vaan! sanoi morsian ilostuen ja oikasi pientä vuporttia kohti.

Uutela nauroi: Ei nyt sentään takaportteista, mennäkö portista vain.–Morsian seurasi hiilloin.

Läpimainittu seisoikin muutamia tuttuja ihmisiä. Uutela ei kuitenkaan pystynyt, vaan ainoastaan nyt teli pöytä ohimennessään.

Ei taida Uutela nyt joutua juttelemaan? sanoi joku leikkisästi silmänvilauttaen.

Toisen kerran, toisen kerran, hymyili Uutela olkansa yli jatkaen tyytyväisensä atkaansa.

Portin luona oli vähän enkaupustelijaa, olipa limonaatiakin suuren tavaralaatikon kannella. Myyjäitän erikoisesti iski Uutelalle silmään, katsahtaen samalla morsiameen.

Uutelan olisi tehnyt mieli ostaa–vain sentään että kai kukaan oli niin hauskaa ja ihmiset niin erityisen huomaavaisia. Mutta hän oli liian ylöspäin arjotukseen laatikon kannella, siksi hän ainoastaan hymyili ja nyt täysin isesti pöytä.

He astuivat sammaltuneella kiviäidalla ymmärryksen suureen kirkkopihan, jonka toinen puoli oli hautuumaana. Koivut ja pajut jo vihottivat, haavat yksin seisovat tummina ja alastoman vakavina.

Kihlatut liikkui kierteen hautuumaan kukaan aina viikkolakkien pystyjen ja hautakirjotuksia lueskellen. Morsian ei puhunut juuri

mitn, mutta Uutelalla oli tuontuostakin joku hyväsi nen sana entisistnuor uuden tuttavistaan, joista monet jo lepi v mullassa.

He olivat pyst yneet ern yksinkertaisen, hiotun kiven eteen.

Kenenk se on? kysyi Uutela, joka ei osannut latinaisia kirjaimia.

Saksan Ingrid, luki morsian. Mitn muuta ei kivess ollutkaan, ei edes syntym eikkuol inpv.

Vai niin, vai se nyt on sen Saksan Ingridin--ja oikein kivi!

Morsian kel i edelleen, mutta Uutela j yhki ve katselemaan. Merkkillist Nyt vasta hel le iknkui n selvisi Ingridin tarina. Kuinka nuori vierasmaalainen nainen hoiteli Huhdin majuria, vanhaa miest Jaa-a, siinon ollut paljon, kun sen oikein ymmt ! Hen teki mieli puhua tt uudest a ki tyksestn morsiamellekin, mutta sitten h vasta muisti: eih heit majuria ja Ingridi oltu edes vihitty--ja vaikenä.

Morsian oli sillvi n kulkenut pohjoista kulmaa kohti.

Uutelalle tuli melkein h- sielln oli Maija-vainaankin hauta. Niinkuin siellkul massa, suuren haavan alla, olisi maannut kh sukul ainen, josta ei mielelln puhu.

Eik mennj o kirkkoon? huusi h morsiamen jkeen. --Kun ne eiv kuulu pit, etni ille muistutetaan entisistvai moista, puolusteli h itsen ajatuksissaan. Ja mit meilloi keastaan on kuolleitten kanssa tekemist

He lsi v suoraan kirkkoon, katselematta en sen enempp edes tien varrella olevia ristej

* * * * *

Kirkko oli jo melkein puolillaan, kun he astuivat pkt ovesta sisn.

Mutta morsian rupesi heti oven luona katselemaan sivuilleen.

Eik jdt ne? kuiskasi h. TI tnee niin hyvin.

Uutela pyst yi ja katsoi kuin tutkistellen ht si lmiin. Mutta sitten h taas hymyili tyynth ymyn.

Ei, kylm e menemme lel le alttaria, sanoi h. --No, eih se niin yl ihme ole--tt yy nuoria ymmt , tyynnytteli h itsen.

Tol i Uutelan mielesth en elskai kkein juhlallisn hetki, kun h nn astui nuoren morsiamensa kanssa kirkon li , kaiken kansan katsellessa. H kulki hitain, varmoin askelin punaiseksi karahtaneen morsiamen rinnalla, jopa tervehti ohimennen muutamia tuttavampia katseella, koska pnnyt ys ei sopinut.

He istuivat lel le alttaria--Uutela kt oikealle, morsian vasemmalle puolelle.

* * * * *

Jumalanpalvelus oli alkanut.

Mutta Uutela ei joutanut sen menoa paljonkaan seuraamaan; hen miensol i tt tyt uusi ajatus. H oli pappia odoteltaessa

katsellut alttaritaulua, ja silloin hänen sielunsa li kulki kuin uusi valaistus.

Taulu esitti Mariaa ja Joosefia Jeesuslapsen kanssa. Uutela oli heikko raamatun tuntemisessa, mutta joku kohtaaminen se mahtoi olla.

Maria oli kaunis nuorena kukoistuksessaan—Uutelasta nähtiin että hänen kasvonsa olivat hyvin paljon Manton kasvojen kaltaiset, vaikka tietysti kauniimmat, koska hän oli Jumalan tytö. Mutta se ei ollut merkittävästä—Joosef. Kuinka hän nyt vasta ensi kerran huomasi, että Joosef olikin vanha mies, ainakin 60, ellei **70:kin ikäinen. Ja pl aki jo aivan paljas! Hän ei voinut olla** ikänsä vertailematta—hän li tselin oli vielä vanha vankka tukka, eikä muutenkaan missään tapauksessa näyttänyt noin vanhalta.

Täällä vaikutti hänen niin omituisesti, että tunsin hiljaista viestit uumiissaan, sen yhteydessä itken oli kätäl tapahtunut, kun morsian melkein astui hänen rinnallaan kirkon li. Aivan selväni, että Maria tuolla taulussa hymyili toisella puolella kasvojaan niin rakkaasti Joosefille, vaikka katselikin ensi sijassa lasta.

Hän olisi tehnyt mieli välttää saatua tuota ajatusta morsiamenkin huomioon, kehottaa hänen taulua katselemaan. Mutta he istuivat erossa.

Uutela katsahti kätäl yli.

Aivan oikein, jos se katselee! riemastui hän. Ensin tietysti Mariaa—no, muuta ei tarvita, kyllänsen toisen sitten huomaa.

Morsian havaitsi Uutelan katselevan hellittä itsen. Hän ki kasvoiltaan punaiseksi ja painoi pänsä emmaksi.

Nyt se ymmärsi ja hesi, ajatteli Uutela kätäl ylen taas taulua katselemaan.

Marian ja Joosefin historia esiintyi nyt hel le aivan uudessa valossa. Hän ajatteli sitä koko saamankin ajan. Kuinka Joosef oli mahtanut puuhata ja rakennella taloja Natsaretissa, kuinka hän sitten oli kosinut—olivatko hän hekin kneet kirkossa? Tietysti!

Ainoastaan kuulutusten aikana hän ajatteli muuta. Hän istui suorana ja arvokkaana, tuntien ihmisten katseet selän. Ja hänestä untui että rovasti luki tavallista painokkaammalla nel l Talon tyt, nuori neito Manta Kustaantyt.

Li unaukseen kumartuessaan hän rukoili, että ei vintst ulisi samanlaiseksi kuin Marian ja Joosefin—niinkuin se nyt nähtiin oli hel le uudessa valossa selvennyt.

* * * * *

Kirkosta li illo kiire. Jotkut ostelivat vielä nä toiset heittelivät hyviä hevoset kuopivat maltittomina kätäl nousea.

Uutela oli aivan ensimmäinen li t ijt Hän ei paljon katsellut eikä kuunnellut. Hän mielenstäti yhtä yksi ajatus, mielihyväsi itä etä ei kirkossakätäl insol i saanut sellaisen sisä yksen.

Kun hevonen ensimmäisessä teessa hiljensi kätäl ksi, ei hän voinut olla varmuuden vuoksi sentin kysymä.

No, mit pidit taulusta--eik se ollut kaunis?

Morsian hkt i, ymmt t m itt oinen tarkotti.

Kyll se oli... vastasi h umpimkn, miltei itku kurkussa.

Niinkuin arvasin, hymyili Uutela. Kyllse sen ymmsi .

3.

Kesi ka oli mennyt--hneen, heini ireineen, elonkorjuineen ja hiljaisine syyspuuhineen. Elettiin jo lokakuun alkupvi

Keskitalo oli juuri palannut metst j a istui nyt, lyhyen pv alkaessa ht y yksinn keitti penkill

H tunsu itsensvyneeksi . Rinta oli yhh eikontunut ja koleat syysilmät kaiketi olivat vaikuttaneet, etth oli alkanut entist enemm yski

Siith uolimatta, tai osaksi juuri sen johdosta, h kuitenkin tunsu itsenst ytyvseksi .

Kaikki oli knyt juuri niinkuin h oli suunnitellut. Talo oli vihdoinkin velaton ja sen sl yminen suvussa taattu; poissa tuo raskas taakka, jonka painon h oli tuntenut aina nuoruusvuosistaan saakka. Olipa enemmki n--lapsilla taattuna runsas perint koska Uutela ei voinut en olla monien vuosien mies eikvanh uutensa vuoksi edes saada lapsia. Sillj uuri siinse oli hen suunnitelmansa solmu, etnuori v olisi perustanut oman perheen, vaan Uutela toi kaikki entiseen pesn mitn erottelematta.

EikU utela tuonut mukanaan ainoastaan varallisuutta, vaan samalla aivankuin uutta el taloon--niin hupaisaa kes ei Keskitalo muistanut pitkiin aikoihin eleens Pojatkin sopivat niin mainiosti hen kanssa. Mik sellaisen miehen kanssa! Aina tasainen, aina hymyilevj a puuhakas kuin nuori poika--nytkin paraikaa suurta kaurakuomaa Heenl innaan viems

Ja nuoren parin vi tnyi v menev oikein hyvin--juuri niinkuin h oli ajatellut silloinkun muut hiukan epl iv. Mik sellaisen miehen kanssa!

Oli se sentn onnellinen ajatus, tuo Uutelan vyksi ottaminen! pt ti h, sellainen ovelan itsetyytyvnen hymy kasvoillaan, kuin ettse oli temppu, jonka nerokkuuden ainoastaan h perinpohjin tunsu. Muut ni v vain pinnalta, eikh ollut pityt tarpeellisena edes kaikkea selitt.

* * * * *

Huone oli ht ynyt. Keskitalo tuskin huomasi ettvanh a emt niinkuin ht nyt sanottiin, astui sisn.

Emt t uli kuin hiipien ja viivytteli oven luona. Hm t ys, suru ja pelko kuvautui yhtäikaa hen kasvoillaan.

Se ei jnyt Keskitalolta huomaamatta.

Mik nyt on? kysyi h.

Voi voi! vaikerointi kiinnonvälillä. Nyt on hullusti...

Mikön hullusti? Keskitalo nousi kuin apuun rientkseen.

suut uis rukoili emt

Se sai Keskitalonkin levottomaksi:

Mutta sano jo herran nimessä

Voi voi, is Manta asiat ovat... sopersi emt katkonaisesti.

Keskitalo tunsu rintaansa kuristavan. H ei vielä tunnustanut, ainoastaan kuin levottoman omantunnon kuiskauksesta jotain aavisti.

Minä jonkun aikaa epäilin... vaikka se koetti salata, selitti emt hestä. Nyt juuri pöytä perille... Mutta suut uis

Keskitalo tunsu vapisevansa. Nyt hymyksi --kaikki alkoi mennä en ajatuksissaan sekaisin.

Missh on? kysyi h.

Pirtiss- -Mutta suut u... koetetaan ottaa selkoa kuinka se oikein on.

He menivät peränsä kiireisesti porstuan li.

Tyt seisoi muurin luona kuin kivettynyt, katse maassa, kasvot tuhkanharmaina.

Keskitalo tunsu tukehtuvansa. H oli aikonut kysyä otain Uutelasta, nyt se oli tarpeeton. Ainoastaan suuren synnin tehnyt voi olla tuonnen.

Onko se totta? sai h väivoin kysytyksi.

On... vastasi tyt tuskin kuuluvasti, painaen pöytä eli n alemmaksi.

Keskitalon silmät mustenivat, het valtasi kamala viha. Hen toinen kenspuristui nyrkkiin.

Iskul ta, iskul ta, Jumalan tden! rukoili emt t arttuen hen ki varteensa.

Mit olet tehnyt, kelvoton? Keskitalo oli niin kuohuksissaan, että hen tti ylipystyhenkevet n.

Tyt, joka tsaakka oli ollut kalpea kuin palttina, tuli ki kasvoiltaan hehkuvan punaiseksi.

Mit ispakotti... vaikka minitkin ja pyysin... sanoi h torjuvasti, yhä attiaan katsoen.

Minp akotin? Sintieditse, että alo olisi mennyt ja...

Lause j keskenereksi. Keskitalo ei tiennyt en itsekn mit ajatella. Hetki takaperin h oli ihailut suunnitelmansa erinomaisuutta--nyt oli kaikki helisästi murskana. Niinkuin h olisi itse ollut syyllinen ja saatu kiinni juuri teossa...

Jos se sentn on Uutelan...? ehti emt katsoen mieheensä rauhottavasti ja sitten tytteen kuin viimeiseen pelastuksen toivoon.

Niinkuin pahahenki olisi sinh etkenm ennyt tytteen. H kohotti
pns he sijaan ilmestyi kasvoille julkeus ja viha.

Uutelan! huusi h kuin veristh st ystt orjuen. Uutelalla ei
sen kanssa ole mitn tekemist

Keskitalo luuli maahan vaipuvansa. Enin ht kauh istutti tytten
kasvojenilme.

Herra Jumala! vaikeroi h. Keskitalon suvussa ei ole ollut
ainoatakaan huonoa ihmist

Tyt yhyl tyi.

Nyt on! huusi h luonnottomalla nel l silm oudosti pyt n.

Keskitalo astui askeleen kohti.

Hiljaa, taikka mint apan!--Kenenk kanssa se on? lh t i h.

Kenenk tahansa! huusi tyt kiiluvn silmin--niinkuin h olisi
ollut mielet.

Keskitalon teki mieli ly Mutta h tunsu itsensni in
voimattomaksi, ettei h olisi kyennyt kt n nostamaan. Hen
rintansa iknkui n luhistui sisn ja h sai yskkoh tauksen.

Vanha emt al koi taputella hiljaa hen hartioitaan, ettkoh taus
menisi pikemmin ohi.

Kun se vihdoin helpotti, vaipui Keskitalo kasvoiltaan punaisena
hervottomasti lavitsalle.

Niin on porton polut, huokasi h kuin itsekseen, sy pyyhkii
suunsa ja sanoo: En minm itn tehnyt ole!

Tytten leuka tt i, h knt yi ki p oispn, peitti kasvonsa
ki lln ja meni kiireisesti ulos.

* * * * *

Herra Jumala, Herra Jumala, mikt snyt turvaksi tulee? valitti
emt vai puen miehensvi ereen lavitsalle.

Keskitalo istui pitk aikaa p ki en vi sset eenst uiottaen. H
tunsi lattian keinuvan jalkainsa alla kuin lainehtivan jven.

Mene sinkei ttin, en minj aksa nyt mitn ajatella. Puhutaan
sitten--ehtoollisen jkeen. H koetti hymyill Mene nyt!

Emt h uokasi ja lt i kuin unissaan kulkien.

Mutta Keskitalo istui ja tuiotti yhet eens Hen silmiensedi tse
kulki koko eletty el Huolta ja velkataakan painoa se oli ollut,
mutta kotielol i ollut ehj a onnellinen. Ja hyvni mi heillol i
ollut perintp olvesta polveen.

Hetken pst h nousi ja kulki raskain askelin
makuukamariin. Sytytti siell ampun ja otti sl ik pl tvanh an
raamatun esiin.

Keskitalo luki usein raamattua, varsinkin milloin oli kova paikka
edesst ai kun oli hyvin knyt . Arkioloissa h kt ti sen lauselmia
sattuvina puheenparsina, mutta tl aisina hetkinh etsi tukea.

H luki pitk aikaa, aluksi ahdistettuna, sitten v
rauhottuneena. Sitten h vaipui taas miettimn.

Hest t untui ki ttt t Jum alan sallimukselta ettj uuri nyt,
kun h vihdoiin luuli lepoon psseens hen hartioilleen laskettiin
taakka, jonka rinnalla kaikki entinen oli vain leikintekoa. Oliko h
sellaista ansainnut?

Silloin hen mieleensj ohtuivat Jobin onnettomuudet. H etsi sen
paikan raamatusta ja alkoi uudelleen lukea.

Kun h vihdoiin pani kirjan kiinni, tunsi h itsensr auhallisemmaksi
ja ajatuksensa selvemmsi .

* * * * *

Emt t uli hiljaa sisn.

Manta sielli tkee kamarissaan... ilmotti h.

Osaakos se hyt vieli tke vastasi Keskitalo katkerasti, vaikka
tunsi tuon tiedon tekev niin sanomattoman hyv.

Ei tm st ol e nt y eikkuul tu, sanoi h sitten. Ei ole ollut
minun suvussani, eiksi nunkaan.

Ei ... kyllt ol i ensimnen tapaus.

Ja se vielkeh taa syytellm uita! sanoi Keskitalo kiivastuen.

Minep I in alusta alkaen, huokasi emt Sin Kustaa, juoksit
kunnian pern, nyt se vasta het uli!

Keskitalo knt yi ja katseli ht p itk aikaa net n

Jksi ni n minut nyt? sanoi h sitten murtuneena.

Enh min iskul ta--kyyneleet herahtivat emn silmiin--vaan
kun syd on niin tsi . Sitten hen hartiansa alkoivat
ti st Minua niin viluttaa, sanoi h nyyhkytysten vi st

Sinun tt yy mennm aata, puhui Keskitalo heltyneen nyt
noin--ehkei kaikki ole vielm ennytt- tt yy mietti

H It i hiljaa kel emn, hieroen kel In kuumaa otsaansa. Kun
emt ol i ennt yt vuoteeseen, istahti h sgyn reunalle.

Sodassa pit ihmisen oleman maan pl I huokasi h. Min
ajattelin kaikki niin hyvin. Kaikille olisi knyt hyvin: Uutelalle,
meille, lapsille, ja h olisi kyllennt yt saada vielnuor en
miehen. Mutta se kelvoton!--Nt k sinm inkai set hen kasvonsa
olivat?

p uhukkaan--ei h ollut silloin jj issn! Emt r atkesi taas
nyyhkyttn.

Koeta nyt nukkua! rauhotteli Keskitalo. Kyllm inaam uksi jonkun
keinon keksin.

He vaipuivat omiin raskaisiin mietelmiinskum pikin.

* * * * *

Emme me jaksa th ekant aa, vaikka kuinka ajattelisi, sanoi

taas Keskitalo. Kun jokainen sen ymmärtää - kun Uutela on niin vanha ja kun helmi ole ollut nuorempanakaan lapsia.

Uutela! huudahti emt kauhistuneena. Nyt vasta h muisti sen puolen asiasta. Voi Jumala, mihin sanookaan ja tekeekö?

Keskitalon mielestse ei kuitenkaan ollut pahin kohta.

Uutela on hyvin mies, henkin kanssa voisi aina jollainlailla tulla toimeen, sanoi h. Ja kesken murheenkin hiipi taas tuo viekkaan ovela arkipiirre henkin suupieleens. Uutelalle sopisi aina sanoa: Voiko sadan ajastakaiselle vielsyntä ypoika--vastaus katso 1:st Mooseksen kirjasta. Mutta sen huutavat muut helmi korvaan.

Niin niin, kun se nyt kuuluu koko maailmalle se asia! huokasi emt

Sitten he taas vaipuivat entistä askaampiin ajatuksiin.

* * * * *

Pirtin kello l kymmenen, l yksitoista ja l kaksitoista--he yhä valvoivat. Ja miten m m aika kului, sitsuur emmaksi heidän kasvoiksi.

He puhuivat yhdessä mutta eivät voineet toisiaan lohduttaa. He rukoilivat yhdessä mutta siinä ei ollut apua. He elivät niin harvoina tunteina enemmän kuin monina pitkinvuosina. Kuinka monimutkainen onkaan elämä--eivät he olisi voineet uskoa että ihmisen voi langeta tämmöseen avuttomuuteen.

Jos kuitenkin tulla ysi puhua Uutelalle? ehdotti emt toivottomuudessaan. Jos h armahtaisi ja omistaisi? Onhan semmoista ennenkin nähty.

Keskitalo hylki jyrkästi sen ajatuksen.

Ei, semmoiseen ei ole mitään kiirettä. Eikö Uutela ole tässä asiassa, vaan ihmiset. Ja ne eivät kuitenkaan uskoisi, ainoastaan nauraisivat.

Jumala, Jumala! Mihinkä me nyt joudumme, kun ei nähdä pelastustamistn!

* * * * *

Kello l yksi. Keskitalo sst i niinkuin h olisi kuullut helmi lojen n kirkontornista.

H oli pitkin matkaa ajatellut: Seuraavaksi lynki minä jotain keksin. Lyt i seurasi lyt i yhsuur empi pimeys kiertyi henkin ympäri lleen. H tunsi olevansa aivan mähähtälä koi vi syyt.

Onko Jumala minut kokonaan hyljinyt? huokaili h ahdistuksessaan. Miksi? Moni ei niinkuin tahtoo, ei koskaan sinun sanastasi vi t etksi nkui tenkaan heitkoet tele t m si ll onnettomuuksilla. Onko toi kein?

Silloin het valtasi epätoivo, kauhea halu katkaista vi voimalla heskahleet. Henkasvonsa vnt yiv, hikikarpalot puseruivat otsalle, sielun syvyydessä kamppailivat pelottavat voimat.

Se on tehtävä--se on hietettävä--minhiet pakotan! jupisi h itsekseen.

Vaimo kuuli outoja kuiskauksia ja kavahti istumaan.

Ei ei!--Miksei?--Ei ei... Herra Jumala! kuuluivat taas tuskaiset kuiskeet pöytäluota.

Emit joutuksihan yhtyneen: Kustaa, Kustaa, miksi nuun nyt tuli...?

Ei mikn- -rukoile, rukoile!

Keskitalo risti tuolin viereen polvilleen ja alkoi rukoilla kiihkeitä ketteristä hikipisarain yhä utoillessa otsalta.

* * * * *

Kello laski kaksi. Keskitalo istui epätoivon voimassa jättäytyneen henkittämättä pakotti, helmiä ollut en ainoatakaan selvä ajatusta.

Kun pöytäsi pois, kauas pois! ajatteli hän. Hän tunsikin ettei tullut ainoastaan perheen ja suvun, vaan koko paikkakunnan heijasta kerrottaisiin kautta Heen. Ventovieraiden parissa sensijaan se ei olisi mitn, ei kerrassaan mitn.

Silloin hänen sydämensä alkoi lyödä - hänen aivojensa liikkui kulki ilmiin vädys.

Hän nousi kuin huumeissaan ja sysäsi silmäluonon, jonka laatikosta hän sai kiinnityksen painetun vihkoon.

Keskitalosta tuntui aivankuin Jumalan johdatukselta, ettei mitn aavistamatta oli pannut talteen tuon vihkosen, joka muutamia päiviä takaperin oli tullut sanomalehden mukana.

Hän alkoi siirtää ailla kiihkeitä, kuumat veret kasvoillaan.

Miksi nolla sieloihin keinon? kysyi emit kohoten istualleen.

Odotavasti puheli Keskitalo. Minä uuden etminulla nyt on jotain.

Ja hän taas selaili. Piti sormia toisten lehtien välissä toisista etsiä, tuijotti eteenpäin korvallistaan, ja yhä selaili.

Näin teki pitkään aikaa, emännestä odottaessa. Sitten hän veti kynnellensä kohtaan vahvan merkin ja nousi.

Nyt se on selvä puhui hän nopeasti keventyneellä. Kaikki selviytyi. Me myymme Keskitalon ja muutamme kauas pois Heest.

Emit katsoi tyrmistyneen.

Niin juuri teemme! jatkoi Keskitalo yhä kasvavalla vauhdilla. Uutelalla on rahoja, me voimme ostaa esimerkiksi Savon puolesta pilkkahinnalla suuria kartanoita. Tuolla luettelossa on kymmeniä semmoisia myytävää. Kukaan ei sieltä unne, kukaan ei tiedä mitn, sieltä selviytyy Uutelankin kanssa kuin itsestään, kun ei ole ketn, joka korvaan huutelisi. Eikö ne kuulu hiiskaustakaan, ei lapsesta eikö uusta. Ja lapsi voipi siellä kuolla, kaikki voipi painua umpeen.

Emit viisi sytti.

Voi voi, mitsi näkyy nyt aattelet! Sinne vieraille maalle vanhalla ilalla. Ja kun et sinä aas petsi itseäsi niinkuin tuossa naimisasiassakin? Jos se tulee vaan hullummaksi. Ja onkohan tsihtien oikein, omantunnon mukaan?

On! sanoi Keskitalo lujasti. Jumalan tahto on, etm inp uolustan perheeni kunniaa.

Turhaan sin Kustaa, taidat t Jumalaa sekottaa, huokasi emt vaikka hki n jo tunki mielenskevem si .

Keskitalo katsoi pitkn.

Lue raamattua! sanoi h painokkaasti. Kaikki, jotka ovat olleet rohkeat sukunsa ja kansansa puolesta, ovat menestyneet, aina Kalebista alkaen. Minol en ollut heikko ja kivuloinen, mutta t asian tden minuskal lan vaikka mit sillel kest hetken, vaan hyv nimi pysyy iankaikkisesti!

Emt yh ep l i, mutta h ei voinut olla katselematta ihmetellen miestn- -h ei ollut vielkoskaan nnyt ht noi n lujana ja pt tsenei kp uhuvan niin miehekkst i. H aikoi vielesi tt epl yksin, mutta silloin hen sissn vt i niin kummallisesti--niinkuin h itse olisi joskus toivonut, etm iehens olisi juuri tuollainen kuin h nyt oli. H vaiken ja ainoastaan katseli.

Mutta kuinka sinl uulet saavasi lapset suostumaan? kysyi h sentn epl len.

Heid tt yy! sanoi Keskitalo lyhyesti. Ja pojat sen kyll ymmt , sillh eille itselleen siitker ran hyy lankee, kun psev avarampia aloja hallitsemaan. Ole sinh uoleti, kyllm in kaikki hyvin jj est.

H astui kerran edestakaisin permannolla. Sitten h istahti vuoteen laidalle ja alkoi hiljaa puhellen selvitellsuur en tuumansa yksityiskohtia.

4.

Ulkona oli syyspimey mutta sisl r autatievaunussa oli lm in ja valoisa.

Keskitaloa ja Uutelaa lukuunottamatta oli vaunu miltei tyhj- -Miehet palasivat talonostomatkalta Savosta.

Keskitalo oli vaipunut vaunun nurkkaan, hattu toiselle korvalle painuneena, ki varret veltoina syliss- h nt ti nukahtaneen.

Mutta Uutela istui ja imeskeli ahkerasti lyhytt p iippuaan. Ht ei nukuttanut, vaikka olikin levon laita koko matkalla ollut v niin ja nn.

Tm atka kaikkineen tuntui hest h iukan omituiselta. Niinkuin h, hiljainen kotipeltojen mies, nyt olisi siirtymst utuilta vaoilta suuren maailman pitkille, pt ti lle saroille.

Totta oli, etth en entinen raatajaintonsa oli tkest aas noussut, maattuaan pari vuotta kuin lamauksissa. Totta oli, ett Keskitalo tuntui liian pieneltj a aivan liian valmiilta, ei ollut mihin oikein iske. Mutta nt m set matkat--kun pit istua jo vuorokausikaupalla junassakin.

Kyll tj ki -puuhaa on, ajatteli h. Nuoret vahvat pojat

nousemassa--ne tarvitsevat tilaa. Ja sitten se Sontulan Kustaan kirje, sekin vielä ni kiirehtiin, ettei hyviä ilaisuuksia menisi kiist

Mutta se tuntui sittenkin liian hellellä. Ei ollut koskaan ollut aikaa harkita oikein perinpohjaisesti koko kysymystä--noin niinkuin maamiehen on tapana: auran jessvako vaolta tai kirves kainalossa metsäällä

Naisviisielliköt on minua enin ihmetellyt! ajatteli hän. Olisi sentään luullut kotipuoliksi panevan hiukan vastaan tmsi hommia. Etenkin vanhalla emällä. No, kukas tiet, vaikka se nyt niin puhuu lasten edusta--kukas tiet.

Hän katsahti Keskitaloon.

Tuolla ne nyt lepäsi! hän ajatteli. Sen hän oli huomannut alusta alkaen. Sellainen into ja touhu!

Hän katseli Keskitalon sisään painunutta rintaa, laihoja kasvoja ja nukkuneen velttoja jeni--Kukas olisi uskonut tuommoisesta miehestä

Niinkuin silloinkin--muisteli hän taas--jo menomatalla. Kulkee vaunusta vaunuun, kyselee kaikilta matkustajilta taloja, maita, metsä hintoja.--Miksi nnyt kaiken maailman taloja kyselet? oli hän, Uutela, ihmetellyt--kun sitäKustaan neuvomaa kuitenkin tarkotetaan. Mutta Keskitalo vain nauraa: kaksi tmsi p oikaa reisussa, siinä se porsas ostettaisiin, ohoh!

Siinä on jotain, oli hän ajatellut silloin, ja niin hän ajatteli vieläkin--olkoon mihi yv

Varsinkin sitten ostopuhissa se nyt vielä selvemmin--jatkoi hän taas muistelmiaan. Pitsi hän vanhan miehen ymmärtä, ettei kaupanteossa sovi hiltä. No, itse talon hinnasta minun mitn sano, vaikka olisi siitä n voinut jonkun tuhannen pudottaa. Onhan se koko hovi, ja tavallisessa rakennuksessa niinkuin vanha herrastalo ainakin. Vaan annas maksaa irtaimista, mokomistakin lehmsä makoista, tunkkaisista heinistä ja puolimistä lja-aumoista--kehtaavatkin sen roistot jät jumalan viljan ulos mennen--annas maksaa kaksitoista tuhatta, ainakin viisituhatta liikaa! Eikym mrvaiikka minisken silm ja jo viimein sanonkin. Niinkuin sen kaupan olisi mikn hengenholmut! Eikaut a muu kuin vain katsella kuinka n viekkaat savolaiset hymyilevät ja iskev seltsäkana toisilleen silm, ettänn sitp itkukkai sia hskol loja keritn! --Perhana!

Hen hsi uontonsa oli nssm uistelmassa noussut sellaiseen kapinaan savolaisia vastaan, etth unohti kokonaan Keskitalon.--Senkin keppiherrat! Keppi pit keikkua kess vaan onkos havun pulkkaa pellolla?

No, no, tyynnytteli hän itsen. Heenmiesten tysten vahingon ottaa pian takaisin. Mutta kyllön sentään synti ja heh eitt viisi tuhatta tuommoisille lurjuksille!

Keskitalo oli alkanut hiljaksen kuorsata. Silloin Uutela taas muisti het .

Siti n minol en ihmetellyt, miksi se sen kauppakirjan teetti yksin minun nimiini? No, onhan rahat kyllä minun, vaan kun me olisimme molemmatkin voineet olla istä in kun kerran yhdessä laan ja kun minvaan vyksi tulinkin. Onkohan silsi ellH eessj oku vanha, hvel ka, jota lte iknkui n pakoon, kun se noin tahtoo omaisuuden minun taakseni turvata? Ja miksei hän ole siitkoskaan

mitn minulle ilmottanut? Mitse merkitsee...?

H kumartui eteenpäin ja rupesi katselemaan tarkkaan Keskitalon kasvoja. H tahtoi ikinäkin tunkeutua hänen aivoihinsa ja nähdä mitä siellä liikkuu--nyt kun mies nukkui eikö voinut mennä pitkästä väkensä.

Sen ketunkasvoista ei nähtänyt mitään, ei nukkuissa eivätkä veilla! sanoi hän itsekseen harmistuneena. Siinä on miestä. Lennot ihmisiä avooneen saakka, ostattaa taloja ja pitkästä nyt tulla kuin kalliolla. Ja etkö näkisi nyt on mennyt sinun mielesi mukaan, sen minkä linnun--muuttoa sinet voisi nähdä unta vetä. Ja vielä nauru huulilla--mintäkö näkö ja valvon enkä unta vaikka mikä isä!

H tunsin siinä hetken haavansa Keskitaloa, sen salaisuuden vuoksi, jonka hän ei pitänyt sisällänsä. Miksei hän sitä minullekin ilmaise, kun kerran olemme ystäviä ja sukulaisia?

No, taidan sentään tehdä syntäni--ajatteli hän taas--kun näin epäilleni. Miksei mies puuhaisi lastensa hyväksi, nyt kun on pohjaa mistä onnistua? Juuri näinhan mintäkö itse aikoinani--ei minä ikinä näitä arhaimpia tuumia muille selittele, ei!

Ja kuitenkin heistä tuntui niin omituiselta--niinkuin nymfit jotka olisivat tavotteleet hänen elämänsä jaksia, ne omiin kiinteisiin riistökseen.

Mutta asia oli päätetty, talo ostettu. Ja nyt minulla on hovin istuimet. Hän ei ikinä hymyilytti.--No, rinnan meillä on istuimet me, olkoon nyt kumman nimi tahansa papereissa. Ja kyllä me niille peijakkaan keppiherroille näitä meidän mistä uusta lusikka tulee! Vielä minä näin yhden talon kuntoon ja näin kuinka hänen pajupehkojen pientareilla istuivat!

Hän alkoi yhenemään ja enemmän innostua--ne Hovin pitkä, matalaolaiset sarat ikinäkin huusivat hänen ja hänen vaimon maa-avukseen.

Kyllä näin tulee aika kiireen kilakka, ennenkuin Keskitalo ja tavarat on myyty ja kaikki muuttokunnossa, ajatteli hän taas.

Samalla juna pystyi rymisten jollekin asemalle.

Oh--oh! huusi Keskitalo kuin pahasta unesta kavahtuen ja katseli silmiänsä nymfit. Missä me oikein ollaankaan?

Talonostomatkalla, naapuri, myhäili Uutela hiljaa--se näin silmin toisen skykselle.

Keskitalokin jo hoksasi. Miehet rupesivat yhdessä makeasti nauramaan.

5.

Maa oli vielä suljettu, vaikka marraskuun jo oli kälviä.

Heen haavat puutarhain ja pihamaitten nurkissa itkivät lehdet näin myyksen uutisessa ilmassa. Heen kuuset kuoppamilla ja verpuilla uokailivat ikänsä, ja pienet kiillottomat pisarat istuivat oksien nirpuissa ja ruohon kuihtuneella ruumiilla, vaikka pölyä jo puoliin kulumassa. Kaiken yllä näin tummanharmaa taivas laakeana ja raskaana.

Keskitalon viiteki Savoon muuttua.

Jo kahtena edellisenä vuonna i asemalle ajettu kaikenlaista kalua ja tysetä. Paljon sitoukset i karttunutkin--vanhaa tuttua ja rakasta, josta ei raskittu luopua, vaikkei sitoukset i välttämättä arvittukaan.

Tuoli oli varsinainen itävala

Pitkiin joulunäytelmissä ei ollut aikaa, vaikka joulunäytelmissä rakkaat kotitänhuvat. Toiset tuskin enntä i välttämättä muuta kuin syrjäilyä vilkaista portista ldet tssä sillkar ja juoksi ja nte eli sekasortoisena, luullen laiturille psevs

Ensimmäisenä kymmenkunta lammasta Hannan ja kolmentoistavuotiaan Helkan ohjaamina. Niitei Hovissa ollut kuin muutamia, eikkuul unuttu olevan paljon koko Savon puolessa.

Sitten seurasi seitsemän lehmä ja levet sainen sonni, jota vanhin poika Vihtori nuorasta ohjaili. Toiset olisivat tyytyneet vempäin karjamurteen, mutta Uutela oli joku, joka ei uskonut noista savolaisista sammakoista mitään hyvää. --Uutelaan oli sillä Savon-matkallaan mennyt itsepintainen epäusko kaikkea savolaista kohtaan.

Viimeisenä kivat molemmat emmät, vanha ja nuori, kaikenlaista pikku syntymästä ehen ahdatuilla kreyllä Liinun juostessa kreyllä perin sidottuna.

Vielä i kreyllä si llopetetyssä evasussa, suuri mustan- ja valkeankirjava Mikko kissa. Uutela oli tahtonut senkin mukaan--hän ei kerta kaikkiaan luottanut edes savolaisiin kissoihin.

* * * * *

Kulettuaan kotivainioiden lietoelmätkin jo rauhottuivat. Tie nousi loivaa rinnettä ienelle mntä yppyriä.

Siellä e pystyivät ja katselivat vielä keräran taakseen.

Kylläse Keskitalo sentään on kaunis! huokasi Hanna pehmeä neljänä, kainonsinisten silmien kaihoisasti välttämättä ssä

Onhan se, jatkoi Uutela samalla kaipaavalla sylillä --Vaan sinne se nyt jopii.

Keskitalo vilkasi Uutelaan: jo oli aika hänen tarttua asiaan.

Sinne j! sanoi hän niinkuin menneestäsi astasta. Vaan min puolestani lyvetoa, ettei meidän tarvitse marssia ttekol meakaan tuntia, niin jo Hovin katot pilkottaa!

Hän sanoi sen niin tarttuvan leikkisellä, ettkäikki rupesivat hymyilemään ja iknkuin noita uusia kattoja ajattelemaan. Helka yksin katsoi ihmetellen, vaan sitten hki n hoksasi isänsä sanoissa piileväsukkeluuden ja naurahtineen tle huomiolleen.

Painetaan vaan eteenpäin, pöykälä uu! puheli Keskitalo hilpeä i. Hei-hei, Heipparinna! Hän huiskautti ertä i ehm piiskallaan. Ja mitä se Onnike siellä vulle vk-juokses Kalle!

Keventynein mielin ldettiin eteenpäin. Ainoastaan vanha emmäntä pyyhki pilinansa kulmalla salaa silmurekkaansa.

* * * * *

Tie kulki yhasut tuja seutuja. Siellt l lol i aina joku talo,
torppa tai mki .

Tuntui niin hyv t et tol i noita vanhoja tuttuja, jotka iknkui n
jt eliv hyv t i ja toivottelivat onnea.

Melkein kaikissa, loitommissakin, heid matkansa huomattiin. Ilmestyi
aina ikkunaan joku p, sitten useampia--ne sieltm yrttien,
palsamien, verenpisarain ja pelagoonien vi stkat selivat ja
ajattelivat lp imij h yvs- ajatuksia.

Joistakuista paikoista tultiin aina pihalle saakka ja katseltiin
siit Erst l em misth uudettiin: Onnea vain matkalle!

Mutta sitten tuli asumaton metsai val eteen, ja siellp yrki mieli
vi sinkin painumaan. Jokainen koetti sitt oisiltaan salata--huudettiin
karjalle, juostiin ja huiskittiin, vaikkei se ollut aina tarpeenkaan.

Uutelankin tyyni hymyily alkoi riutua. H oli v vynynt noihin
monipvsi in puuhiin, ja kun nyt ei ollut kuulunut pitkn aikaan
muuta nt kui n karjan sorkkain yksitoikkoinen sipsutus ja
kr ynpyi en ainainen sirin niin olo alkoi tuntua tuskalliselta.

He kulkivat pienen, kivestr aketun maantiesillan yli.

Kas kun ovat oikein kivij ohteeksikin ajaneet--en ole ennen
huomannutkaan! virkahti Uutela, iloisena etti lmestyi edes joku
puheenaihe.

Siinne ovat olleet koko kes, kiirehti Keskitalo jatkamaan. Aika
poikia ovatkin!

Uutela riensi tieltal as siltaa sivultakin tarkastamaan.

Niin on holvattu kuin kellarin katto, puheli h. Eiksem moisia
muualla laitetakkaan kuin Heess

Juuri niin! nyi toistenkin silmist

Keskitalo oivalsi asiain kallistuvan pahalle puolelle.

Jo ne alkavat rakennella kivisiltoja joka paikassa, kiirehti
h. Sitten h alkoi puhua Hemil Oskarista, sillan rakentajasta,
hen laittamistaan navetoista, kaivoista ja silloista.

Keskitalo oli tn kuin jousilla, koettaen pit hyv tuulta yll
joka taholla.

Mutta Uutela vilkasi heen tuon tuostakin syrji lml j a ajatteli
omia ajatuksiaan.

* * * * *

Tieltkuul ui kr yjen ri n- -siellt uli muuan tuttava naapurikyl
mies vastaan.

Se sai mielet vallan ilostumaan.

Vai sille pitkl e matkalle nyt ollaan menossa, sanoi vastaantulija
pyst tn hevosensa.

Mik pitkt on, pari tuntia asemalle! viskasi Keskitalo.

No no, nauroi toinen. Ihmettelen mintsent n minkden te sinne

maailman taakse viitsitte muuttaa.

Minkä den? nauroi Keskitalo. Hän osotteli vilkkaasti keliin:
Kaksi tunti viikkoa joulukuun kaksitoista
turpeenpuskijaa tuolla-pieniksi ne kypä paikat meille Hees-

No no, pani toinen, on Heessenenkin eletty.

On eletty, vaan kun me aiomme rikastua! sytytti taas
Keskitalo.

Kaikki rupesivat nauramaan.

Ja mitä puhutkaan! Tuo Uutela on laittanut jo kolme taloa--totta sen-
tän ystävä saada vielä joulukuun laittaa, ja Heessal kaa jo talot olla
reilassa.

Se nosti jo ilon ilmoille.

Niin niin, nauroi mies.--No, onnea nyt vaan ja menestystä H
litti ajamaan.

Mutta Keskitalo huusi vielä en jkeens

Pistm inulle vain preivi, kun alkaa sinunkin mielesi rikkautta
tehd- perssi nkui tenkin tulet!

Niin sitä it! ajatteli Uutela. Hän sielunsa alkoi taas nousta
kapinaan Keskitaloa vastaan. Vaikka toiselta puolelta hän ei voinut
olla ihmettelemättä iestä joka noin johti, hallitsi ja piti
alakuloisiksi pyrkivimielisiä soissa.

Mik siin oikeinhan se on--mutta miksi se ei sano minulle
mitä, miksi se pitää minuakin aisoissa?

He olivat viime taivalta kulkiessaan yhä hiljalleen nousseet. Nyt
metsti oppui, tie kaartui ja heid eteensäukeni ki pienen
hnen kyläi semä.

He pystyivät kaikin--ainoastaan karja jatkoi omin hotein hiljaista
astuntaansa.

Kyläi vanha tuttu, mutta se ei ollut koskaan nähty niin
kauniilta ja vakavan juhlliselta kuin nyt.

Keskellä kerteli ruskeapintainen tie vainioiden ja mnt yppyrn
lomitse, iknkui n luvanaista kulkureittien siskellen. Sen kahden
puolen vilisi harmaat aidat. Niiden piirissä uoksivat mähä,
paksumultaiset sarat, mitkä itkinkai stoina aina metsä eunaan
saakka, mitkä ieniltkukkuloilta kaikkiin ilmansuuntiin hajautuen,
toiset rehevinä orasvihrein toiset harmaankalpeina ski leskin
kolmannet mullanmuheina, auranviirut selsjä syvä, vev ojat
vielä apion joulukuun eltti iltn. Kaikkia niistä allitsi punaiset tai
harmaat talot--metsä eunassa, maantien varrella, kunnailta vainioiden
keskellä Sieltä loppu ellonml loppu yksinmenntä y tai suuri
kivi katajapensaiden ympäri vieläseam massa kohti harmaa lato
tai punainen maneesi.

Kukaan ei puhunut, Keskitalokin nähti liikutetulta. Sanaa sanomatta
litti hiljalleen lakeudelle laskeumaan.

Uutela ei voinut en itseltä kieltä, etthän vai vasi ik H
ei tiennyt itsekin mitään oikein ik--se vain oli syntynyt tuon
pitkän netin silmksen aikana, joka kiitti aidat, sarat ja
ojat, puut, kivet ja ladot, talot savuavine piippuineen tai hiljaa

hr yi ne riihineen, kokonaisen kylunnan el. Ja kun h nyt,
jt yn aivan viimeiseksi, ni edessn mel askeutuvana
pitkkkul kueena lampaat ja lehm ajajineen, kr yt istujineen ja
persj uoksevine hevosineen, niin h ei voinut en vastustaa
hetken tunnetta.

Tnyt merkilliston, sanoi h toisten luo tullessaan hiljaisen
vt t i. Niinkuin oltaisiin Abraham ja Lot, ja mentsi in
Kaanaanmaalle.

Keskitalon suupielet vett yiv makeaan hymyyn, ettU utelakin kerran
kt ti raamatun vertausta. H knt yi Uutelaan pn:

Ja molemmille ki hyvin ja heid joukolleen--niinkuin my olivat
miehet ja veljekset keskens

Uutelan kielellki rpel myrkyllinen sana tuon lopun vuoksi ja sen
hurskaanimel nensyn tden, jolla se lausuttiin. Mutta hen oma
tunteensa oli siksi todellinen ja juhlallinen, etth nieli harminsa
eikp uhunut mitn.

Keskitalo sensijaan puhui sitenem m. H alkoi levet i kertoilla
millaista Savo on ja miltsi ellnt t.

Omiasi panet! ajatteli Uutela harmistuneena. En minm itn
semmoista nnyt .--Vaikka kyllm insi nun juttusi ymmr !

Toisetkin kuuntelivat en tuskin puolella korvalla--heid oli
vallannut sama tunne kuin Uutelan.

Katsokaas kuinka pulskaa orasta!--Arvolaan on laitettu uusi
lasikuisti! Pitk ne siellkesl kukkasi a? Huudahduksia ja
miettelmir isteili. Kaikki tuntui niin kauniilta ja rakkaalta, ettei
sen vertaista voi olla missn muualla.

Vasemmalle erkanevan kujatien portin kulmauksessa kasvoi suuri
veruusi .

Pid v! huusi vanhin poika, heittn sonnin ohjausnuoran
Hannalle. Itse h riensi kuusen luo ja kiersi poikamaisen
vallattomasti molemmat ki vartensa sen ympi lle.--Ket eiv
ylettyneet yhteen.

Tules, Kalle, huusi h veljelleen. Saammeko edes kahteen mieheen
siitsel v.

Nuorempi veli juoksi iloisena avuksi.

Kahta tt tsyl ysth e eiv kuitenkaan saaneet. Mutta he yh
mittailivat ja mittailivat, iknkui n vanhaa rosopintaista kuusta
salaa syleillen--toisten hymysuin katsellessa.

Sellaisia vaareja ei joka paikassa kasvakaan! kehaisi Vihtori.

Ei, kyllon sentn kuusi komea verp ieless

Arvolan tallin takana on aivan samanlainen! huudahti Hanna, osottaen
kel ln sinnepn.

Ja tuolla--nt tek? On Heessent n komeita kuusia!

Ne kaikki piti nyt jt .

Ja niiden takaa hm t i Uutelan vertauksen nostamana matkan
raskaansalapernen, kohtalomainen tausta. Ainoastaan jumalanmiesten,

kuninkaitten ja sankarien he olivat lukeneet astuneen tlläisiä polkuja, ei koskaan talonpoikaisten ihmisten eikö määstä en asiain tden.

He nyt astuivat.--

* * * * *

Uutela pystyi ja nosti kenssiä lmulle milleen, katsellen sen alta niinkuin ei olisi nemiä uskonut. --Valtatiehen yhtyvissä sivutien risteyksessä soi vanhanpuoleinen vaimoihminen.

Kas, Karoliina! huudahti Keskitalo. Ja tullut niin pitkä matkan.

Piti tulla edes hyvällä sanomaan, puheli Karoliina hyvässä seen tapaansa, tervehtien ohikulkijoita kestä

Sisarukset jättivät yivä muiden jkeen.

On ollut niin paljon puuhaa, sanoi Uutela kuin anteeksi pyytäneen ettei hän ollut kytännyt hyvällä sanomassa, vaan sisaren piti tulla.

Sitseurasi pitkin tietä tyys.

En minolisi uskonut, ettsi nulle tuli siitä määset matkat, sanoi vihdoinkin sisar.

En minn.

Sitten he taas keliivä kumpikin omia ajatuksiaan ajatellen.

Kyleutu oli loppunut, he olivat nousseet pienelle metsäseläle mläle.

Nyt minkännyn, sanoi sisar.

Hän piteli veljen kätönsä, molempien silmät olivat kosteat.

Jumalan haltuun nyt vaan!

Samalla tapaa!

Sisaren olisi tehnyt mieli vielsanoa: Nm mekännyt viimeisen kerran? Mutta hän ei uskaltanut enemmältään itsensä kuin toisen tden. --Niin he erosivat.

Kun aivan unohdin! huudahti sisar kätönsä takaisin ja pisti kuin salaviihkaa pienen mytyn veljen keen.

Uutela tunsikin kessä etsi löllöä paksut villasukat. Hän loi sisareen kiitollisen katseen ja kätönsä kiireisesti.

Yksikseen jättivät hän pyyhki kensselänsä lmin.

* * * * *

Toiset olivat enntä eettä jo pitkä matkan edelle.

Tie kulki aivan pillisuorana, molemmin puolin telefoonipylvästen kauaskantava linja ihmeellisine lankoineen. Se nosti Uutelan mielessä sellaisen valtavan pitkin matkan tunteen, kuin hän olisi kulkenut etseen isyytteen.

Hän saavutti toiset viljellyillä asamaalla. Tie oli muuttunut lokaiseksi, raitteet syvemmiksi, elimet kahlasivat puoliksi t

rapakossa.

Karoliina letti vain terveisiä – jätettiin niinkuntoon, sanoi Uutela jotain puhuakseen.

Kiitoksia vain.

Lehmät olivat pystyneet hetkiseksi puhaltamaan.

Aina tuonne saakka roiskunut! valitteli Helka itkunsekaisella neljän hangaten esiliinallaan Ihanan reidestä okapiikkua.

Hullu tyttö teki toisten mieli huutaa, mutta kukaan ei raskinut.

Samassa alkoi kirkkoylläkuulla surullista naukumista.

Senkin on paha olla – Mikko! lohdutteli Helka.

Keskitalo koetti vielä kerän lylyiksi.

Mitä siinnyt nau'ut? Kyllä nni ituusi ahenttuja siellä ian saat, vaikka Heen tytöjkin! laskettiin tahallaan hiukan karkearakeisesti.

Mutta sekin ei en naurattanut. Alakuloisuus oli vallannut mielet. Jokainen tunsi etnnyt oli ainiaaksi jmsi Iln paljon rakasta ja pyh, joka oli syynyt heid sydj uuriinsa saakka – niin he tunsivat.

Taivas oli synkistynyt. Pöytäkuinen ilma kyyneltyi utusateeksi, joka kirkkoylläkuulla koki harmaaseen vaippaansa. Selvempkajasti en vain lokainen tie.

Mutta sekin hpyi edempsi ihien sumuiseen, tuntemattomaan ja kohtalomaiseen, jota kohti he raskain askelin kulkivat.

6.

Pienelle sydämälle asemalle oli pöytäkuinen tuloajaksi kokoontunut joukko rahvasta.

Sellainen oli tapa nni sunnuntaisin. Tultiin junaan katsomaan ja postia hakemaan, tultiin hiukan tarinoimaan viikkoisen aherruksen jkeen harvaan asutun seudun yksinsisskoll kissa.

Ti keräta oli kuuleman mukaan tulossa muutakin kuin vain posti tai joku omanpaikkakuntalainen.

Nyt ne Hovin uudet isä, ne Hm een herrasvt tulloo, naureskeli silmi vilkuttaen muuan Hovin loismies, joka oli tullut hevosella asemalle vastaan. Semmoisen ovat laittaneet tiijon.

Tullooko sitp aljonnii joukkoo? uteli joku.

Minkverän tulloon – kaks' vanahoo ukkoo ainai!

Kuulijat naurahtivat.

Ja se vanahemp' kuuluu olevan vyy ja nuoremp' appi, naureskeli kertoja taas.

No ei! Jopa jottain! Hilpeys yhkasvoi .

Jotta seksi ton siH m een puolen tyyli pisti muuan.

Se kait sitl ien!

Odottajat hymyiliv toisilleen keskinsen ymmr yksen pilke silms He olivat ilmeisesti uteliaita, sillh e eiv olleet koskaan ennen nneet oikeata hst

Mutta heillo i jo jokseenkin varma ennakkokuva. Siinol i jotain kuulopuheen ja rotuvaiston pohjaa, kaksi vanhaa ukkoa selvensi hauskaasti ulkoisia piirteit ja se seikka, etth ovin ostossa savolainen nerokkuus oli mujauttanut hst yksi nkertaisuutta useilla tuhansilla, tdensi sitsi sl isesti. Kuva alkoi olla valmis.

* * * * *

Juna ajoi jyristen aseman eteen.

Sieltne hset tulivat, laskeutuen hitaan rauhallisesti erst vaunusta alas--Uutela, Keskitalo, molemmat emn ja Helka, naiset pieniki myttyjkant aen.

Edellimsenkul ki Uutela. H oli vielj unassakin ollut alakuloinen, mutta heti Savon puolelle siirrytyh en hsver ensol i alkanut nousta. Ja kun Keskitalo nt ti tavallaan haluavan tyt het etualalle, tarjoten tavaravaunujen rahtikirjatkin hel le, niin h nyt iknkui n asettui johtoon.

Uutela hymyili tyynt h myn pienten silmn hiljaa seh tiess kun h kohotti tuuman verran matalaa tasapohjalakkiaan savolaisille tervehdykseksi.

Tervehdityt vaihtoivat paljonpuhuvan silmksen- -siinsi tnyt oli sito i keata hst

Keskitalo nosti hattuaan hiukan keikarimaisesti, naiset sanoivat ujonsekaisen hyvp v.

Savolais-silmkset risteiliv. Kaiken muun suhteen ne olivat selv ja varmat, paitsi nuoren emn, jonka pulska puku, monet sormukset, kulta vitjat ja silkki saivat pienen erikoistarkastuksen osakseen. Siitvai hdeettu silms oli epr nen.

Uutela oli sillvi n saanut Hovin loismiehen ki ins

Siin se mies on--terveisivai n Heen puolesta! puheli h niin hiljaisen kahdenkeskisesti, etteiv syrjset kuulleet juuri mitn. Vaimovi tulee nyt heti hevosella, vaan me miehet jm me karjaa odottamaan, kun se tavarajunakin kuuluu pian tulevan.

Ettsi inne nyt on ne Hovin uuvet emn eli rouvat eli miks' ht sop inoo karah-tierata! puheli lipet i vilkassilmen loisen vaimo. No jo ol' hommat, kun niin pitk matkan takkoo!

Vanha emt i lostui ja alkoi heti selvitelpp erheenomaisen sydel liseen hst apan, ettsi ellne ovat tavarajunassa viel Vihtori ja Kalle ja Hanna, siellovat Kukut, Mansiket ja Heipparinnat ja Mikko. Ne lt iv jo kahta pv aikaisemmin, kun muut viel ki v sukulaisia hyvt ijt elems niin etnyt psev kaikki yhtäikaa perille. Ja lhana oli potkaissut vaunussa maitokiulun sei ksi, kun Hanna aikoi sitl yps. ..

Pyhyksi nkertaisuus! vt iv ympi lle kertyneitten savolaisten silm.

Kato ruojaa! huudahti loisen vaimo osanottavasti. Mutta samaan aikaan henki n silmsj o ennt i vilauttaa emn pn sivutse: yksinkertaisia, johan t nee!

Uutela huomasi silmn vilaukset, mutta h vain hymyili.

Alkakaas jo menn sanoi h lyhyesti naisvl le, ndessn vanhan emn aikovan vielsydt n purkaa. Itse h lsi Keskitalon kanssa asemahuoneeseen rahtikirjoja selvittelemn.

Savolaisetkin pistt yiv postiaan hakemassa. Pasi assa he jo olivat uusista tulokkaista selvill mutta jv kuitenkin viel katselemaan, kun oli hyv aikaa.

Uutela ja Keskitalo ilmestyiv aseman portaille ja seisahtuivat siihen tavarajunaa odottelemaan.

Rimpilnen, suustaan sujakka talonist ei voinut vastustaa kiusausta hiukan haastatella Heen miehi

Terve tuloa vain, ja onneksi! sanoi h nostaen kohteliaasti hattuaan. Kun meistt ulloon noapurit, niin tekk mieli tieustoo ettkum pi teistnyt on se Hovin uus herra?

H pani erikoisen painon herra sanalle. Le! lsei sovat knt yiv pn pidet ty naurunpilke silmur kassa.

Eih _meiss ole yhtn herraa, myhl i Uutela hiljakseen siliitn korvallishiuksiaan lakinreunan luota. Hki n pani erikoisen naurahtavan painon herra sanalle ja vilkasi samalla merkitsevt i Rimpilsen kessol evaan keppiin.

Savolaiset kohauttivat kulmiaan: ohoh! Ja Rimpilnen, huomattuaan etteiv ukot olleetkaan niin pkyst vei stettyjkui n pl tn nt ti, pysi notkeasti:

Talonpoikiahän tsol laan kaikki--tarkotin vain ettkum piko se on ist

Isnvi rkaan me pystymme v joka mies--tavarajunassa tulee viel kaksi lis. .. jatkoi Uutela hyvt ahtoista hymyilyyn. Vaan me vanhemmat tsol emme aatelleet alotella!

Peijakkaan hyvin sanottu, Uutela--emme mekn sentn mitn mettsenp oikia ole! iloitsi Keskitalo itseksseen.

Vai parittain, vai parittain, nauroi Rimpilnen. No, terve tuloa voan, ja kkeeh talossa tupakalla!

Jotkut jo lt iv, mutta useimmat jv vielkat selemaan ja odottelemaan.

* * * * *

Tavarajuna, jonka matkustajajuna oli sivuuttanut edellisellasem alla, saapui aivan heti.

Tulkaas nyt pojat v jalkojanne oikasemaan, sillaikaa kuin tyt meid vaunumme tuonne takaraiteille, puheli Uutela hommakkaana rahtikirjat kess

Pojat katsahivat hiukan epar moina vi joukkoon, mutta tulivat

kuitenkin. Hanna yksin j yhvaunuun karjan luo.

Pojista tuntui oudolta kel It uon tarkastelevan joukon lei syydess Siinol i yhtj a toista, joka alkoi heti iknkui n kiusata. Ne nt tiv niin hoikkavartisilta ja notkeilta nuo savolaiset, kel lsi hautilivatkin pehmeoh jaisissa pieksukengissn niin joustavasti, etth eid omat paksuanturaiset hssaap paansa yhtki t untuivat kp ell tj a raskailta. Sitten puheen soma soinnahdus ja puhelemisen luistava keveys–siinkai kessa oli jotain herraskaiselta vivahtavaa. Sitten ne katseet ja hymyilyt, ja kun he vielni v erden nauravan, niin he alkoivat tuntea itsens paksuiksi ja kp elksi ja tulivat pahalle tuulelle.

Eikne niitvaunuj a jo saa? sanoi Vihtori melkein tiuskaisten Uutelalle.

No no, pian ne siitj outuu, puheli Uutela liittyen heid seuraansa kel emn. Ei huoli nyt hl l pojat, hymyili h tyynt hymyn. Kyllm ekin vielnaur amme, kunhan tt p st n pellolle!

Se poikia hiukan lohdutti. He It iv pumppuhuoneelle pn.

Mutta Uutela yhh ymyili ja kel i, sammunut piippu toisessa kess tasatukkaisena ja tasapohjalakkisena kuin hyvt ahtoinen riihitonttu vi joukon keskell vilauttipa kuin piloillaan joskus savolaisille silmki n. Puhui Keskitalon, asemapl lik ja asemamiehen kanssa, antoi mr ksi l oisten vaimoille, jotka olivat tulleet karjanajoa avustamaan–kaikki hiljaa, enemm katseella kuin nel l Ukko oli savolaisistakin soma.

Junan vihdoim det typ st iin muuttotavaroihin ki ksi.

Karja, pitkn matkaan kyllt yneen It i laukkaamaan ett parituumainen ensi lumi sinkoili soran kera ilmassa. Siellj uoksivat loistenvaimot, Hannat ja pojat, siellr isteili savolaiset kah-kah! ja hset soh-soh! huudot kiireisessekkam elskassa.

Keskitalo ja Uutela pitiv hevosista huolen, muut tavarat tt yi jdh uomiseen.

Uutela oli hyvl t uulella valjastellessaan Liinua komeitten sulhaskr yjenset een. H piti itsen tavallaan jo kuin paikkoihin perehtyneenj a nyt teli melkein tutunomaisesti pt n ajaessaan asemalta poistuvien savolaisten ohi.

* * * * *

Hovin kujansuussa uudet tulokkaat silmr kseksi pyst yiv, katsahtivat taloon pn ja iknkui n siunasivat itsens siinse sitten alkaa!

Kun karjat oli saatu kytkyihin ja hevoset talliin, korjailivat he vielyh tj a toista kr yilt Vanha emt i n oli tullut pihalle katselemaan ja tulokahville kutsumaan.

Mik sitH elkaa vaivaa? kysyi Uutela lp imt i tytt joka seisoi hiukan syrjsp nurrpallaan.

Kun ei tl lol e mikn niinkuin Heess valitti tytti tkuisin ni n ja painoi pnsvi elal emmaks.

Odota nyt v, lohdutteli Uutela hiljaa. Pian me tne laitamme miehissp alan Het t

Uutela huomasi ihmeekseen, ettkä kaikki muutkin olivat alakuloisia ja sanattomia--niinkuin he olisivat unohtuneet mietteisiinsä aikomattasitten mennä.

Katsos peijakasta kuinka pahasti tuo nurkka on painunut! huudahti hän vieressol evään aittaansa katsahtaen. Hierasi sitten leikkis toimekkaasti kiittäen, ikkunen kiittäkseen, ja lisi :

Mitä tuumit, Keskitalo, eikö nostettaisi heti lopimmiksemme?

Kaikki alkoivat hymyillä

Jos sentään jätän huomisaamuun--taikka ainakin siksi kun olemme kahvit juoneet! nauroi Keskitalo.

Siihen nauruun yhtyivät muutkin ja lähtivät keventynein mielin, vilkkaasti puhellen sitten.

7.

Hän ei ollut hosi maisemat, mutta Hovin pellolta jo kuului puheentä jätä rautaisten parinkalukoukkujen kalahduksia.

Sillä Uutela poikain kanssa iski hestet aurat savolaiseen maapern, sillysyskynnsi oli ennestänsä vain moniaita sarkoja.

On kuin Jumala onni, että asiat on näin, ajatteli Uutela, etthän eti psee _maahan_ kiittäen.

Hän itse ohjasi toista auraa, hsh evoset edessä ja ohjakset pitkäkärränsä niskalla riippuen. Toisen takana seisoi Vihtori.

Se oli juhlallinen hetki, kun kumpaisenkin auran takaa kuului yhtäaikaan soho! ja he lähtivät ensimmäistä vakoa viiletään.

Mutta sen pilasivat aivan heti raskaan terauran vetoon vemmin tottuneet savolaishevoset. Sitoli ikkunen aavistettu ja kaiken varalta pantu Kalle aluksi hevosiä ohjaamaan, vaikka se oli kinty ehen kunnialle kypä. Vaan siitä ei ollut apua, hevoset vetivät epasaisesti, nykivät ja rimpuilivat.

Uutela pystyi omat hevosensa.

Sen arvasi, kyllä sen arvasi, puheli hän hyväsyisesti. Vaan kukaan ei ollut pojat. Kylläne siitä asiantuvat, kun on _miehet_ pers

Samalla hän jätti eteenpäin--hän ei antanut tuommoisen pikku seikan pilata hetken juhlallisuutta.

Maa oli kokolailla kohvettunut ja parituumaisen lumen peittämä. Mutta se vain innosti, ettsai näin ikkunen otella talvea ja pakkasta vastaan. Aura vapisi, mutta viulu kinty jotta lumi tuprahteli. Hevoset alkoivat hirtillä mutta se vain kaunisti asiaa--töuomen peltojen uljainta nyt kun mies kulkee kuin kuningas, ohjakset juoksevat vallan rihmoina niskalta ja hevoset jnitäy etunojooon kuin hykkyvaakunakotkat, kaikki maaemon avautuvaan poveen lujasti jalkansa varaten.

Ja se nyt yhäkauni stui, kun pöval keni ja mustanpuhuvat viilurivit pistivät voitollisen voimakkaina esiin kuolleen,

lumiselksen peltokent keskelt

Olettekos, pojat, nneet yhtn havun pulkkia vaoissanne? kysi Uutela, pyst tn hevosen vastaantulevien kohdalla.

No ei yhtn! vastasivat pojat.

Vissiin pistsi v nt savol aisherroja kantaph , nauroi Uutela harmitonta nauruaan. H lsi saran yli poikain luo.

Mutta pohja on hyv sanoi h potkaisten viilua saappaallaan. Kyllt t l eipaa tulee!

Samaa mekin olemme sanoneet, vakuuttivat pojat.

Sitten he taas lsi v eteenpn.

Hei, Liinu ja Pilkku! huuteli Uutela. Nt ts nyt mihink hset kelpaa! H oli iloinen ja onnellinen ndessn kuinka hen oma kynnsensl eveni suhteellisesti paljoa runsaammin kuin poikain.

Siinnyt on alku! sanoi h itsetietoisesti pt n kohottaen pojille pvl iselle ldet tss

Ja uutta tulee ettsi hisee! huusivat pojatkin innostuneina.

Harmittaa vain, ettt alven pit tulla vi in, ettei pst oi kein mielen mukaan myllm n.

Uutela tunsu itsensni in nuoreksi ja iloiseksi, etth en olisi tehnyt mieli vihelt ajaessaan hevosen selsp ihaan, ellei se olisi ollut vanhalle miehelle sopimatonta.

Pihalla he ni v Mikon, joka vielä aikkoja oudostellen hiiviskeli hiljaa ja pudisteli joka askeleella lunta ki stn.

Viel sinsi int assujasi tunnustelet, muut jo ovat asiassa kiinni etth r yl! naurahti Uutela. Muista vain sini n mist olet kotoisin!

* * * * *

Savolaiset katselivat ohikulkiessaan ihmetellen sitl ieppin ja mr in, mikH ovin pellolla nyt vallitsi.

Uuvel isn nt t mahtiaan! hymt eliv he. Vaan nkyy ne kyntee ossoovan, siitei pee, tunnustivat he rehellisesti, vaikka ovattii muuten ommoo sorttiaan.

Katselemista kertyi yhuut ta. Muutamia pvi aur attuaan pojat alkoivat pist kuin vihan vimmallalla ojaa hyi sien pajupehkojen reunustamisissa umpeutuneissa uomissa. Pakkanen tosin lopetti ne ponnistukset lyhyeen, mutta he ennt iv joka tapauksessa nt t mikol i tarkotus.

Sen jkeen he rynti v Uutelan rakkaisiin havunpulkkiin ki ksi. Tunkioidenteko oli ollut hen elsi lo ja ylpeys. Ja kun h nyt laitteli niiden pohjia Hovin pellolla naputellen Keskitalon kanssa toisten ajamia havuja pieniksi, niin h tunsu seisovansa noiden valtavienv havurkki den keskellkui n omassa valtakunnassaan. Jo aamuhi ssse naputus alkoi, ja sitkuul ui yhi ltapime kietoessa seudut vaippaansa.

Heid oli vallannut samanlainen tynt o kuin valtaa nuoren poikasen

saadessa ensi kertaa keensuuden tyseen, jota ei ole nuoruutensa vuoksi ennen saanut kiittää. He tahtoivat kerta kaikkiaan nähdä, että ne olivat tulleet muuta varten kuin synä Hovin puolimi aumarukiita.

Ne aumat ja viljan puiminen talvikylmässä ei ollut armitti kaikkiakin, vaan erittäin Uutelaa. Se oli heidän mielestään kuin Jumalan ja koko viljelystoimen pilkkaamista.

Ettei edes tämä seen taloon ole konetta ja kiertoa hankittu--kun on _hovi_ olevinaan! sanoi kerran Uutela. No, me pistämme itse kierron iltapuhteilla, on meidän verran puumiehen vikaa.

Sepkuuluu olevan jo vanhanaikainen se kierto, tarttui Lois-Pekka puheeseen savolaisia puolustaakseen. Ne meinoovat siinä r ykonetta eli lokomopiillel i mikä ien se koje, jotta ei muuta kun pellolla puijaan koko kylä elot.--Ja siihen sitsop pui Hovinnii yhty

Uutela hymyili leveh ymy otti muutamia tki keensj a piti niitä P ekan nen alla.

Kun ovat niinkuin hiiren hantti, puheli hän hiljaa. Luulisi näst saavan pohdin muullakin kuin heryll Meidän puolessa ovat tk kuin ketun hantti--jos sitten siellä uhuttaisiin lokomopiillist vaan kun ei siellä.

Miten mikin tykkee! tokaisi Pekka silloin. I ettei h savolaisineen ainakaan tsäsi ässä ole alakynnessä

Sattui kaikenmoista muutakin, jossa hsyys ja savolaisuus joutuivat vastakkain--enimmäseen naurussasuin.

Niinph eti ensi viikkoina syntyi kiista reist Hset rutistelivat hymdel len keveit kiverep isisavol aisreki- lasten kalujahan tuommoiset natisevat kikkanoikat ovat! Torpparit ja loiset kohottivat itsetietoisina pnt n: kunhan pnt n miehenkorkuisiin lumiin, niin vielse savolainen reki näht mihin sen nokka kelpaa! Sitj a noita kehuttuja hsr ekih e jv odottelemaan.

Kauan ei tarvittu odottaakaan, sillä H ovin pirtistkuuluu kaikki iltaja aamupuhteet kirveen kolke, sahan sihinj a asiaansa innostuneitten miesten puhelu. Siellä i tekeillä eki heinkej korvoja, sankoja ja jos jotakin, mitl amaan psseess talossa kipeimmin tarvittiin. Uudet asukkaat olivat sitvanh aa juurta, joka pystyi itse tekemään mitt ahtoi.

Eih se ihme ole että alo on tämä sesskunnossa, kun pit ruokkia niin paljon laiskaa ve naureskeli Uutela ern kerran potkaisten pari jaloissaan juoksevaa torakkaa kuoliaaksi. Nuokin ruskeatakkiset, ja sitten toiset, pitkoi piset, tuolla uunin takana soittavat kuin mitki n pelimannit.

Totta puhut, tll on paljon joutilasta joukkoa, nauroi Keskitalokin. Ja niin peijakkaan nenkt vällän silmille tuppaavat!

No totuus vihamiehesti n, puuttui taas Uutela puheeseen. Ni le nyy sentn kelpaavan kovankin kakun syrj vaan kun ne oikeat savolaiset ovat niin laiskoja, etteiv viitsi edes kovaa leip sy

Kaikki nauroivat--se savolaisten pehme leiv syt i oli heist merkillistj umalanviljan tuhlausta, kun kova oli paljon riittä .

Niin kuluivat pv ja viikot alituisessa puuhassa ja uutuuden

viehyksess He miltei hmt yiv, kun ernp v h uomasivat
jouluun olevan niin lel l ettnai set tuskin ennt iv pyt t
oikean vaahtoavan hsol uen Keskitalon kotipellon vahvatuoksuisista
maltaista.

8.

Joulu tuli paksulumisena ja leutona.

Hovilaiset sen viettiv tavallaan Heess

He eiv olleet alussa tilanneet edes hst sanom alehte eik
sitensi viikkoina kaivattukaan. Mutta ajan oloon alkoi lehdet
talo tuntua tyhj

Se tuli parahiksi jouluksi, moniviikkoisena kimppuna. Ja se tempasi
heid vastustamattomalla voimalla Heeseen. Kaikki oli tuttua,
kuvernristal kaen. Luettiin uutiset ja ilmotukset, kuolemat,
syntymiset, talonmyynnit ja huutokaupat, jopa ilmoitus jonkun jouluksi
poikivan lehm myymisests ellkot ipuolessa sai mielen
hytkt n. Niin istuttiin, luettiin ja puheltiin helli
hiljaisella nel l

Ne olivat onnellisia hetki

Mutta noiden kotoisten ajatusten jatkona hiipi heid sieluunsa
hiljainen: miksi? Miksi he olivat tl l juuristaan irrallaan?

Ja silloin tuo kohtalon salapernen ki , jonka he olivat
vi voimalla painaneet hetkiseksi syrjn, taas tarttui raudanraskaana
heid elns

Se turmeli heid jouluilonsa ja siitp itn miltei jokainoan
pv. Se hiipi hiljaisena myrkkynh eid vereens He ni v
toistensa katseista, ettsam a ajatus liikkui itsekunkin mieless
Mutta he eiv voineet siitkeskenn puhua, vaan eliv pvt
pvn kuin pelastavaa ihmettodor taen.

Ty koetti kukin surunsa tukehuttaa.

Keskitalon rinta oli knyt yhh eikommaksi, mutta h koetti
uskotella itselleen ja muille olevansa vielvoi makas. H ei ollut
sitten poikavuosiensa raatanut niin ankarasti kuin nyt--niinkuin h
olisi suorittanut suurta velkaa ja tiennyt pvi ensol evan luetut.

Vieli n tulisemmin iskiv pojat. Itkien ja hammasta purren he olivat
silloin Heesst aipuneet kohtaloonsa, nyt he koettivat epoi von
vimmalla iknkui n luoda ty rintavarustuksen sitl umituiskua
vastaan, joka oli tuleva. Ja nuoren elh alunsa voimalla heid
onnistuiakin toisina hetkinunoh taa ja ajatella Uutelan tapaan, ett
he vain tahtoivat nt t mihin hnen kelpasi.

Sisartaan, onnettomuuden alkusyyt he vihasivat. He olivat
pt teet sanoa hel le kiukkuisia, karkeita sanoja tuosta
kaikesta. Ne jv Heesssanom atta--ja jv yhvi eli n. Sill
sisar oli kuin perheen salapernen kohtalo: iloton ja kynelet,
lyijynharmaa ja sulettu. Hen ajatuksiaan ei kukaan voinut edes
katseista lukea, eikm ykn heen loukkaavasti kajota.

Raskaimmin nykyinen olotila painoi hentoa Hannaa. Hen ajatuksissaan
heid oma onnettomuutensa tavallaan pieneni sen vr yden rinnalla,

mikU utelalle oli tapahtunut. Elol i kuin arvotus. Kuinka sisar, syyllinen, ei ollut edes hellempi ja nr empi Uutelalle? Uutela oli niin hyv Kun h toisinaan katseli hen jkeens ukon hr iess toimekkaana ja hymyilev niin h oli vl p urskahtaa itkuun.

Helkastakin, joka ei koko perhesalaisuudesta mitn tiennyt, tuntui niinkuin elol isi muuttunut surullisemmaksi. H seisoi joskus pitk hetket di n vieress mieli tnkai kenmoisia kysymyksi Mutta h ei uskaltanut niitesi tt. Se kaiketi oli sit kun h niin ik Het t eivkm uut ikneet --pt teli h.

Kaikkien heid keskelln liikkui vanha emt kui n leuto syyspv joka yhp aksunevan pilvikerroksen li kuitenkin koettaa aurinkoisesti hymyill

Niin kuluivat pv raskaina ja harmaina yhteisessnet tydydess jota ei kukaan uskaltanut rikkoa.

* * * * *

Aikaa myen tuli levottomuutta hert I isai kutin--ympi st Tuntui niinkuin _se_ aikoisi sekaantua asiaan ja murtaa net tyden.

Omasta puolestaan he vt tiv kaikkia lem pisuh teita savolaisten kanssa. Mutta ympi stei ollut yhtkyl m Se tarkasti heid eloan ja oloaan pvp vt Tyt ekijt nuo hset ovat, sen he mysi v, mutta kaikessa muussa oli jotain, josta savolainen sukkeluus tekasi sujuvasanaisen pilan.

Ne tulivat aikaa myen heidki n korviinsa. Omien torpparien ja loisten vaimot ne toivat hiljaisena supatuksena--niinkuin olivat niiden aiheet ensin itse talosta vieneet. Se alkoi hermostuttaa, sillse kaivoi heid hsp ohjaansa ja ennusti paha perhesalaisuudellekin.

Keskitalo kyllokoet ti pit purjeita koholla, mutta se ei oikein onnistunut; sekh itse ettt oiset tunsivat etth _koetti_. Ainoa, joka seisoi hymysuisena hsm aapersn, oli Uutela. Jokainen tunsu etth todella asteli omissa saappaissaan eik ainoastaan koettanut.

Heti joulun jkeen oli muuan juttu, joka koski heihin sangen kipet i, sillse satutti arkaan kohtaan.

He olivat toki liikkuneet sen verran torppariensa ja loistensa mei ss ettol ivat huomanneet siisteyden tl S avon kulmalla olevan aivan erikoisen. Nyt kierteli kyl p ila, ettuudet tulokkaat olivat siitm aasta kotoisin, jossa lattiat ja ikkunat pestn kaksi kertaa vuodessa, jouluksi ja juhannukseksi. Mutta kun Hovin entiset haltijat olivat pesseet juuri ennen muuttoaan, niin uusia asukkaita kohtasi sellainen onni, etth e pelastuivat tuosta toisesta puolivuotispestusta kokonaan!

Se harmitti, varsinkin naisve Uutela yksin naureskeli.

Joo, kylnee etth e latioita ja ikkunanpielip esette, kyl sen pelloista nee, myhl i h kerran Hovin savolaiselle Riitta piialle ja saapuville sattuneelle loisen vaimolle. Ja kun teillon niin paljon sitr yss- jauhopussien pesemisti n! Meid puolessa pestn peltoja, ja viljapusseja kt etn pakarain alla kaupunkiin mensessei kkaup ungista tullessa, niinkuin tl ln!

Sillai lla hnen antaa! iloitsivat toiset. Uutela oli kuin heid turvansa. Mutta kuinka kauan? Se ajatus sai heid tl aisinakin hetkinsi ssest i vt n.

Toiseen vielä armillisempaan juttuun antoi Uutela itse aiheita. Kyl kiersi pila, etth set ovat niin perinpohjaista ve jotta sy perunatkin kuorineen.

Se katkerointi heitp itk ajat, mutta kukaan ei uskaltanut siit Uutelalle huomauttaa.

Vihdoin nuori emt kun he kerran istuivat aamiaispds ei voinut en itsen pidt , vaan sanoi arasti, vt l nel l

Kun Uutelakin kuorisi perunat--kun pilkkaavat pitkin kyl, ettm e sym e perunankuoria.

Uutela keskeytti puremisen ja katsahti pitkn.

Vai pilkkaavat hsi p erunain tden? sanoi h- -nest kuul i ettasi a tl ker taa koski heenki n. No, jatkoi h, minol en koko iki syyt kuorimatta, mutta ei minun sen synnin tden viel ole tarvinnut pitkii uskoja kirjojella.

ni puraisi--jokainen ymmsi ettse puraisi savolaisten taipumusta vekselikauppoihin.

Keskitalo iski mynyt tn silm, muutkin tunsivat helpotusta.

Ja minl uulen, lisi Uutela taas tyynesti hymyillen ja pistn kokonaisen kuorimattoman perunan tahallisen huomattavasti suuhunsa, minl uulen ettkunh an tt p st n heinai kaan, niin taitaisi nl le Savon herrasvl le kelvata kuoret ilman sisustakin--kun olisi edes niit

Muut hymyiliv, mutta Riitan silmissvt i. H kohotti pnsj a aikoi vastata kaikkien savolaisten puolesta. Vaan h muisti samalla olevansa palvelija ja piti viisaampana sillker taa vaieta.

* * * * *

Tm set pikku kohtaukset veiv aina muutamia pvi et eenpn. Uutelan sisnen tasapaino, hiljainen sanavalmeus ja nuorekas tynt o piti tavallaan heiti n pystysst som ituisessa pakolaisels joka iknkui n hl yi unen ja toden rajoilla.

Ihmeellinen mies! ajattelivat he, tuntien yhtr intaa kunnioitusta ja pelkoa ht koh taan. T asti oli Manta ollut heid kaamea kohtalonsa, nyt kohosi Uutela rinnalle. Noihin kahteen keskittyi kaikki, muut olivat vain todistajia sille, mitl opullisesti tuleva oli.

Uutela itse oli kokonaan unohtanut ne pienet epuul oisuuden idut, jotka Heest l det tssp yrkiv mieleen nousemaan. H oli tullut pvp vt yh enem m vakuutetuksi, etth eid talonkauppansa oli hyv Ja vaikkapa se olisi ollut huonokin, niin h ei olisi katunut, sillse oli siirtyt het uuteen, rikkaaseen, nuorruttavaan eln, joka sai aatokset askaroimaan valveilla ja unissa.

Hovi ja sen tulevaisuus oli nykyin hel le kaikki kaikessa. H tuskin muisti olevansa naimisissa, eikh el lol lut Mantan suhteen mitn valittamista--kaikki meni hiljaa ja tasaisesti.

Yhden ainoan kerran nuo vanhat epl ykset olivat nostaneet pt n.

H oli tullut sattumalta keittin, jossa Riitta ja er savolaiseukko hr l iv kahden ja silloin kuullut muutaman

lauseenkatkelman: Niinkuin noilla hsi lloisi joku–

Siis vieraatkin ovat jotain huomanneet? vt i hen mielessn. Ja h alkoi taas ajatuksissaan penkoa noita vanhoja epuuloja ja sen jatkona kaikenlaisia lisi irteitvi ikkojen varsilta.

Jotain salaperst ni issnt ti olevankin, kun niitaj atteli nn yhtaksoi sena ketjuna. Se kiihotti ht i knkui n pitn heit salaa silmi

Eikt uloksetta! Eik Keskitalon silmi knkui n vt ellyt? Ja pojat--on niissi n jotain, aivan varmaan!

Mutta taas seuraavana pvh ei huomannut mitn.

Ht al koi het t, etth , vanha mies, noin oli ruvennut epl emn omaa huonevej a sukulaisia, vaikka ponnisteltiin yhteisen asian puolesta. Jokainen tietysti eli oman luonnonlaatunsa mukaan. Ja ettv i eraissa oloissa eli nen oli heille, ikssam alla turpeella asuneille, oudompaa kuin hel le--pitih hen se ymmt .

Niin hveni tuo hetkellinen pilvenhve. H oli taas kevyt ja raitis mieleltn niinkuin ne kes kohti kulkevat kevt alven pv, joita paraikaa elettiin.

9.

Keskitalo makasi ernyl evottomana vuoteessaan ja ni unta.

H oli istuvinaan Hovin salissa peilin edessj a tasottelevinaan saksilla partaansa.

Silloin h huomasi kauhukseen, ettp arta ja tukka olivat jo aivan harmaat. Ja vielenem m: hen kasvonsa olivat niin laihat, ettei niissol lut jel lm uuta kuin luu ja nahka.

Keskitalo pelt yi ja tunsi samana hetkeni tsensni in heikoksi, ett sakset ti siv kess

H ei ollut huomannut, ettH elka oli tullut sisn.

Kyll mint ied minkden ison niin laihtunut... kuiskasi tyttosal apersest i aivan hen korvansa juuressa.

Keskitalo knt yi hkt n.

h i se! huusi h suuttuneena. Et sinm itn tied

Tyttol i sillvi n juossut oven luo ja huusi sielti lket i nauraen:

Tied vain, kyllj o tied sen asian! Sitten h juoksi pakoon.

Nyt se tulee ilmi, nyt se tulee ilmi, kun tytti n jo tiet! hl i Keskitalo. H tunsi hikoilevansa koko ruumiiltaan.

Silloin on rintatauti pahalla puolella, kun ihminen alkaa hikoilla! vt i hen mieleenskui n kuolemantuomio. H tunsi vi sevs vilusta.

Mutta h huomasi samalla, ettul kona pihalla paistoi kesnen

aurinko.

Menen v pvp aisteeseen lm ittelemn ja miettimn miton teht ajatteli h.

H oli niin heikko, ettj aksoi vaivoin pihalle saakka. Sinne pst yn h heittt yi pehmel e nurmelle sell een.

Mutta h ei ennt yt mitn ajatella, sillh huomasi samassa ettp ojat olivat tallin luona. Vihtori oli kasvoiltaan kamalan nnen ja ruoski hurjasti Liinua sitolkkahihnalla.

Mit nyt hulluttelet? huusi Hanna, juosten avopn poikain luo.

Miksik isei ilmota mihinkh ne varastetut rahat piilotti, ett saisi viedt akaisin ja sopia ihmisten kanssa! huusi Vihtori.

h uuda niin kovaa! rukoili Hanna.

Huudan min nyt sen saapi kuulla koko maailma!

Se on oikein! huusi Kallekin hampaitaan kiristellen ja heitellen tyal uja pitkin pihaa.

Keskitalo tunsu tuskanhien valuvan pitkin ruumistaan. Samassa h huomasi aitan luona tulevan juosten taloon joukon entisit uttuja hsi

Tuolla se Savon-karkuri on! huusi er osottaen Keskitaloa.

Keskitalo tahtoi juosta pakoon, mutta tunsu itsensni in heikoksi, ettei voinut edes nousta istumaan.

Joukko oli nyt aivan hen edessn.

Aika kelmi sinK eskitalo sentn olit! sanoi etumaisena seisova mies halveksivasti. Anna rahat pois!

Keskitalo hesi niin, ettei osannut sanoa mitn.

Eik emt t iedm issne ovat? kysyi taas mies.--Tottahan mies vaimolleen puhuu?

Ei, en tied vakuutti emt i tkusilmin. Minol en odottanut viikosta viikkoon, vaan se ei puhu minullekaan niistm itn.

Kyllm int ied, huusi Manta aitan portailta, heilutellen aitan avainta uhkaavasti kessn.

Keskitalon valtasi h Aikooko se hullu nyt ilmottaa, ettne ovat ruislaarissa?

Kyllm int ied, sillm e ne yhdessvar astettiin! huusi tyt yh kovemmalla nel l Mutta sanokoon itse.

Se ei ole totta! tahtoi Keskitalo huutaa. Manta varasti ja min vain piilotin, ettei tulisi talolle he Mutta h ei saanut nt esiin, vaikka olisi kuinka koettanut.

Silloin h huomasi Uutelan edessn. Ht p yr ytti--Uutelanhan ne rahat olivatkin, muut vain olivat ht aut tamassa.

Kyll minol en koko ajan tiennyt, ettsi nulla on jotain ollut, sanoi Uutela hiljaa. Ilmota nyt, miesparka, viimeinkin--koetetaan sopia.

Keskitalo olisi nyt tahtonut puhua Uutelan kanssa kahdenkesken, mutta hän ei taaskaan saanut nähdä häntä.

Aika roisto! huusivat hänet suuttuneina. Ja savolaiset, joita oli nyt kertynyt piha puolilleen, Rimpilinen etunensä nauroivat niin pilkallisesti, että hän teki sulkea silmät.

Kun hän kysyi miehet, sanoi Uutela. Tulkaa vatsat täällä!

Keskitalo huomasi nyt Uutelan jauhoisesta takista että olikin mylly, ja että hän tuulimyllynseksi soi aivan tallin pössiä. Kaikki menivät Uutelan jessmällyyn luo.

Puhaltakaa lujasti siipiin, ettsaadaan enemmän vauhtia! kehotti Uutela.

Kaikki puhalsivat voimiensa takaa, hänet ja savolaiset, jopa Riitta piika ja omien loisten vaimotkin joukossa. Siipien pyörähtäminen kasvoi hetki hetkeltyhän urjemmaksi.

Silloin myllyn pössi lyskivi singahti humahtaen seinästä ja lensi ilmassa Keskitaloa kohti, yhä urjasti pyörähtäen.

Jokos ilmoitat? kysyi Uutela kellen kiven alla.

Kivi leni ja leni, nyt se oli aivan Keskitalon kohdalla, pyörähtäen ettsen.

Jokos ilmoitat? kysyi Uutela taas viitaten kellen In, jolloin kivi laskeutui Keskitalon rinnan kohdalle.

Hiki juoksi virtana Keskitalosta tuota hirvittävästi pyörähtäen katsellessaan. Jo, jo! huusi hän kaikin voimin.

Mutta se ei mahtanut kuulua, koska Uutela sanoi harmistuneena: Kyllä sinnyt ilmoitat! ja viittasi kellen In-kivi laskeutui rusahtaen hänen rintansa pössiä.

Jo, jo! parkasi Keskitalo viimeisillä voimillaan.

* * * * *

Kustaa, Kustaa--joko sinua taas painajainen ahdistaa? puheli emmentän yneen nousten vuoteessa istualleen.

Keskitalon rintaa kuristi niin, että tuskin sai henkeä vedetyksi. Kesti hetken, ennenkuin hän pääsi selville että se oli vain unta.

Anna minun vatsat täällä, puhutaan sitten, sanoi hän nojaten vyneestä päinnsvai monsa olkaph.

Vaimo ei puhunut mitään, ainoastaan laski kenshän kylmän ikeväle otsalleen, jolloin toinen viitellen rauhottui.

Juuri niinkuin unessa, ajatteli Keskitalo. Heikoksi minon tullut ja harmaaksi, ja hikoilen siinä. Kaikki odottavat, että minun sen vihdoinkin tekisin.

Nyt hän ymmärsi mistä hänen kauhea unensa oli johtunut: hän oli nnyt poikien illalla purkavan salamyhkä jotain Hannalle. Hän arvasi hyvin, mistä se purkivat--kohta he purkavat hellettä itselleen.

Merkkillistä Silloin Heessolilla Uutelalle ilmottaminen tuntunut

pikku asialta muuttosuunnitelman moniin vaikeuksiin verrattuna. Mutta nyt, kun aika oli tullut, hän huomasi ettei ihän lopullisesti yrittänyt kaikkia. Ja niin hän oli viime viikot elyt alituksessa ahdistuksessa, jota vielä ei se ettei hän voinut edes puhua siitä vaimonsa kanssa, koska tahtoi itsestä ja kantaa yksin t kauehan kuorman. Sitä itse hän oli aivan viimeiseen saakka odottanut jotain ihmeellistä silmuksen sattumaa, tapaturmaa tai muuta, joka heid yhdellä skulla pelastaisi.

Nyt hän ymmärsi etteivät ne ei voinut en jatkua. Heid tteivät puhua ja sitten tehdä miksi ehtol i.

Eivät i löstui etteivät K eskitalo vihdoinkin otti asian puheeksi.

Mutta he olivat yhtneuvot tomia molemmat. Selv oli ainoastaan etteivät ksi myksestol i tehtl oppu.

En minym mr m itn muuta, kuin etteivät t yy puhua kaikki Uutelalle, niinkuin asia on, huokasi emt Tt yy luottaa Uutelan hyvytyteen ja Jumalan armoon, ei tsom at voimat kuitenkaan auta. Ja niin minuskon, etteivät isi ollut parempi, jos se olisi ilmoitettu mitn salaamatta jo silloin Heess

Sitei Keskitalo voinut nykyisessä ahdistuksessaan myt ; jotain t muuton kautta oli voitettu. Eikh voinut vielä kokonaan luopua siitä oivosta, ettekai kki voisi sentn suoriutua hyvin, kun vain ei hl e. Siint osin oli er pelottavan hkoh ta, jota h vasta viime aikoina oli ruvennut tarkemmin ajattelemaan. Epuul o tietysti Uutelassa joka tapauksessa syntyy. Mutta onko h ehkai van varmakin, ettei lapsi voi olla hen- -silloin voi tapahtua mit tahansa.

Sen pitemml e he eivät sinyp sseet , vaikka valvoivat tuntikausia.

* * * * *

Sulku oli kuitenkin murrettu, he neuvottelivat nyt hiljaisesti joka pv

Tai oikeammin piinasivat toisiaan. Sillm itn helpotusta n neuvottelut eivät tuottaneet, pnvast oin painoivat yhsyven pn toivottomuuteen. Jos Uutela ainoastaan epl ee, niin kaikki voi vi tellen tasaantua, mutta jos h on aivan varma--mitsi lloin?

Keskitalo alkoi ahdistuksessaan taas turvautua yhenem m raamattuun. Se kuitenkin aina lohdutti ja vahvisti, ksi myksistj a vaikeista pvi stkun sielli n kerrottiin. Varsinkin Daavidin viimeisten elinvuotten hej a raskaat ksi mykset lastensa tden olivat niin ihmeellisesti hen oman kohtalonsa kaltaiset.

Hän lukuharrastuksensa eivät jneet Uutelalta huomaamatta.

Kovin ahkerasti olet ruvennut lueskelemaan, sanoi h kerran hyvysi sestä.

Keskitalo sst i ja katsahti tutkivasti Uutelaa silmiin, vaan ei huomannut mitn epl ytt.

Olen aina sith arrastanut, sanoi h vyneest i. Ja kun on sairas ja el vieraassa paikassa, niin tuntee entistsel vemmin ett muukalaisia ja matkamiehi tl lol laankin.

Onhan se niinkin--ja kuinka kunkin luonto on, vastasi Uutela. Min en paljon perusta lukemiseen, kun en ole tottunut. Ja kun koettaa aina

tehdä kille ihmisille oikein, niin tottahan sitten mahtaa joutua
hyvään paikkaan—mihinkään siinä.

Keskitalo katsahti heen tutkivasti, mutta ei huomannut Uutelassa
muuta kuin joku luottamuksen siihen mitsano. Hän
huoahhti syvään. Mutta samalla hänen mielessään väijennyt oli
sopiva tilaisuus ikkunasta valmistaa Uutelaan siihen, mikä tuleva oli.

Niin, sinnehän sitä kaikki toivomme, sanoi hän. Mutta tie on ahdas
ja portti kaita—tarkotan ettei kukaan myksen ja koettelemuksen
kautta meidän kulkeminen, ennenkuin olemme kelvolliset.

Uutela kuunteli hartaasti, sillä se oli hänen mielestään kauniisti
puhuttu. Mutta omassa uskossaan hän oli joku.

Niin, niin, kaikkihan se tietysti hyvä on, piti hän
noustessaan. Mutta siihen minkä vahvimmin luotan, ettäkun
vain ei tee koskaan väijyttää niin totta sitten tyydy hyvin
pitäen.

Keskitalo katseli pitkään hänen jakeensa.

Ei siitä keskustelusta tainnut paljon apua olla, ajatteli hän—tunsipa
suorastaan pistosta rinnassaan sen johdosta, miltä oinen oli sanonut.

Siitä etkesten suhteensa Uutelaan muuttui vielä
tuskallisemmaksi. Hän alkoi tuntea aivan tunnonvaivoja ja
kuinka hyväuskossa toinen raatoi. Ja mikä Uutelan oli raataessa,
ei suinkaan hän ollut tehnyt kenellekään väijyttää Keskitaloa
suorastaan vaivasi, että Uutela oli tuollainen malli-ihminen. Jos hän
olisi ollut laiska, ilkeä juoppo tai miten tahansa virheellinen, niin
olisi tuntunut paljoka helpommalta—hän olisi silloin tavallaan
kohtalonsa ansainnut.

Niin kului päivä päivä Keskitalon voimatta koskaan pitämään
tapausta on tapahtuva!

* * * * *

Silloin sattui aivan mitään tapaus, joka katkaisi kaikki
aprikointiset.

He istuivat kaikin päivän iltapäivällä vastapöydässä lehmän
nuoresta maidosta keitettyä ajuustoa. Se oli heidän mielestään
erikoisesti hienoa koska se oli harvinaista—siksi vallitsi
pöytäkeskustelun ajan lämpöinen kotitunnelma.

He olivat juuri lopettamaisillaan, kun Uutela jutun jatkoksi naurahti,
tavallaan kuin Riitalle kiusaa tehdessä:

Hyvin nykyisin ihmisillä tulevan Savossakin
toimeen. Pojat punottavat kuin kirkon seinä—hän vilkasi myhäillen
Mantaan—ja nuori emäntä on tullut aina vaan tyylysemäksi.

Se lause iski niin, että kuulijat tunsivat kivettyvää
silmänsä. Keskitalo luuli tukehtuvansa, muut katsahdivat
häntä yhä yhä, Riitan silmissä oli salaperäinen ja
nuori emäntä karisti verentähtävän punaiseksi.

Uutela huomasi ainoastaan viimemainitun.

Mitä siinä punastelet, myhäillen hän
tyytyväsempeksi. Tottahan pulskaa emäntä on talolle kunniaksi. Hän
katsahti nauraen Riitalle. Savolaisenkin mielestä—vai kuinka?

Niin-niin, pani Riitta lyhyeen ja hen silmst aas pilkahtivat. Uutela ki tti sen pilkahduksen omalla tavallaan ja vilautti vastaan—muita se kauhistutti.

Keskitalo oli sillvi n saanut yskoh tauksen ja nousi pdt Samalla kertaa nousivat muutkin, mennen kiireisesti kukin tietn. Mutta Keskitalo painautui penkille ja yski, emn seisoessa vedet silmissvi ernessj a taputellen hiljaa hen hartioitaan.

Uutela nousi viimeksi, yhvih elh iljaa hymyillen. H pyst yi rykiv Keskitalon eteen:

Pahaksi on tuo yski tullut, kylp itsi taas mennt ohtorin puheille, sanoi h osanottavasti.

Sitten h lti hiljalleen pihan poikki pirttirakennukseen.

* * * * *

Kohtalon ki oli siis kirjottanut tuomionsa. Jokainen tunsi sen musertavan kaikkivaltaisuuden.

Keskitalo itse oli aivankuin lamautunut. H vett yi vanhan emn kanssa kamariin, kykenemt en iltapvl t y.

Itse asiasta heillei ollut paljoakaan puhumista, kysymys oli vain hetkest Ja sen Keskitalo siirsi huomiseen, sillt n h ei olisi mitenk voinut astua tuolla asialla Uutelan eteen.

H luki raamattua, emn istuessa vieressj a kuunnellessa. He vaihtoivat tuskin sanaa keskenn, mutta tunsivat liittyvsent ist lujemmin yhteen ja tukevansa ja turvaavansa toisiaan pariten nn- -vi llse tdel linen keskinnen ymmt ys, joka ei en sanoja kaipaa.

Kun emt i llallisaikaan oli keitti puolella, valtasi Keskitalon yksinjt yn taas synk mietteet. Hen mielt n vielker ran poltti ajatus, olisiko kovin suuri synty koettaa menett ihmisalku, joka ei siitt ulisi mitn ksi mn, ja pelastaa puolikymment tuskassa kiemurtelevaa ihmist- ehkest tapahtumia, joiden laatua ei kukaan voinut th etkenar vata?

H harkitsi sitt l ker taa kylmt i, sillt uska oli het jm etyttyt . Mutta kun emt t uli ja he taas istuivat kahden, niin nuo ajatukset karkottuivat kauas—ne olivat vieraita sille mielialalle, joka heid nyt ymp.

Illallisen jkeen tuli Vihtori kamariin. H sanoi heti ovesta sisen astuttuaan—iknkui n pelen sen muuten jv sanomatta— itkunsekaisena tyrskdyksen ettsi itnyt oli tehtj oku selv- e eiv jaksa en kest. Ja knt yi paikalla mennseen.

Huomenna, sanoi isl yhyesti. Mutta antakaa minun itse valita hetki.

Sitten he taas lukivat.

Huomenna t aikaan on kaikki selv- mill lailla sitten on, sanoi Keskitalo raskaasti, kun he laskeutuivat levolle.

Sinyh ei nukkunut.

H ajatteli ihmisen tekoja ja niiden seurauksia. Nyt vasta h ymmsi ettkauh einta, miki hmistvoi kohdata, on rikoksentakapainen salaisuuden kantaminen. Kun ei siitkui tenkaan pse pakoon, vaan se

seuraa askel askeleelta jess

10.

Se pvval keni, pakkasharmaana ja raskaana.

Sinaam una Keskitalo ja vainionsa rukoilivat hartaasti, etth heid elsr askain pv josta niin monen ihmisen onni ja onnettomuus riippui, pt tyisi hyvin.

Emn mentyaam uaskareilleen Keskitalo j viell ukemaan.

Kun h sitten v ennen aamiaista ilmestyi muiden joukkoon, tunki h itsensj kyl m tyyneksi, niinkuin se joka kulkee kohtalonsa tietvoi matta vst yoi kealle taikka vasemmalle.

Aamiaispdsi stuttiin kuin kirkossa. Ainoastaan Uutela puheli jonkun verran, mutta hki n v, sillh ylipt n ajatteli enemm kuin puhui.

Aamiaisen jkeen se oli tapahtuva.

Keskitalosta tuntui niinkuin kohtalo kaikessa ankaruudessaan kuitenkin olisi nyt tyt hel le rohkaisevasti pt Sillp ojat ajoivat paraillaan uuden riihirivin rakennushirsim etst j a h Uutelan kanssa niitvei steli kotona rakennuspaikalla. Siell oitolla riihiml lh e sitten kahden suorisivat asiansa.

Yhden ainoan pikku jj estelyn h piti tarpeellisena—h antoi Riitan mennkaukana asuvaa t in katsomaan. Mutta siini n asiassa kohtalo oli lempe Riitta oli jo monesti siitp uhunut, niin ett tarvitsi vain ilmoittaa ettnyt se sopi. Ja tl ker taa h ei vi tnyt vkn vt ivkeh kR iitan silm vai ei—pasi a oli, ettei lei syydessol lut syrjst si lm ni j

* * * * *

He olivat vihdoin kahden—aukealla riihiml l suurten hirsikasojen keskell

Keskitalon hetki oli tullut.

Mutta silloin het valtasi ki sel lainen pelko, etth rupesi vapisemaan. Se oli Uutelan kessvt elevki rves, joka t kammon synnytti.

Tl lvoi tapahtua vaikka miesmurha! ajatteli h. Sisl on se teht

Nyt vasta hel le selvisi miten hirvittasi a miehen aviokunnian loukkaaminen oli. H piti aivan luonnollisena, etth os Uutela vkn epl isi, niin h sanaa sanomatta iskisi ht ki rveelln, jos h nyt tl lp uhuisi. Ja etth epl ee, se oli liiankin selv.

Sinh etkenh en aamuinen mielenmalttinsa horjahti.

Jos koettaisi saada Mantan itsensp uhumaan? hl i h.

Mutta h huomasi sen liian kurjaksi, sitai tsi h tiesi ettei tyt missn tapauksessa olisi suostunut.

Silloin hen henkenssuunni tteleva ja jje estelevj ne taasen pingottui. H huomasi jt eenskokonaan varteen ottamatta kaikki varovaisuustoimenpiteet, ja alkoi niitaj atella.

Niin kului pvp uolisiin.

Pojat katsahivat heen kysyvin, jni ttynein silmksi n, kun he saapuivat hirsikuormineen rakennuspaikalle.

Ei viel odottakaa! vastasi h tyynnytt i katseellaan.

Ei viel kyllsel it, sanoi h ohimennen vanhalle emnl e, pvl iselle tullessaan.

Ei viel. .. kohta, vastasi h pt n istuttaessa Hannan pelokkaaseen katseeseen.

Pvl iseltnoust aessa h sanoi Uutelalle:

Minun taitaa tt yj dv levtn, kyllt ulen jessh eti kun jaksan.

Lep l e sinvaan itsesi terveeksi, kyllm insi ellyksi nkin toimeen tulen, vastasi Uutela.

* * * * *

Keskitalo todella lepl i--jyskytti n ohimoin, kattoon tuijottaen--aina siihen saakka, kunnes vanha emt r upesi iltapvah via keittn. Silloin h nousi.

Ensi tyseen h korjasi kaikki kirveet, veitset ja muut terseet varmoihin paikkoihin.

Kun kahvi oli valmis, let ti h Helkan kyl toisessa pssol evaan puotiin ostoksille ja kki hen ohimennessn kutsumaan Uutelan kahville.

Sitten h sanotutti Mantalle, etth pysytelkn omassa kamarissaan ja ottakoon avaimen suulta pois.

Sen tehtyn h istahti keitti penkille ja odotti.

Uutela tuli punaposkisena ja hilpe Hel le oli yksin puuhaillessaan johtunut mieleen pieni muutosehdotus heid riihisuunnitelmaansa ja h selitteli sitnyt iloisenä.

Keskitalo mysi ja ilostui itsekin--tt ol i hyvj atkaa, vallan toisin kuin jos he olisivat istuneet net ti n Hen luontainen oveluutensa, joka oli viime aikoina maannut aivan lamassa, alkoi heti nousta.

Niin juotiin ensimnen kuppi. Toiset kaadettuaan vanha emt m eni ulos, katsahtaan kuin siunausta rukoillen mieheens

Keskitalo joi nopeasti kuppinsa ja odotteli Uutelaa, yhp itn keskustelua sopivasti vireill

Uutela lopetti juontinsa ja laski kupit pdl e. Lauseen loma sattui juuri niinkuin Keskitalo oli tarkottanut.

Niin--kyllsi itsi llai lla--hyvt ulee--vallan hyv sanoi Keskitalo venytn. Se oli pt entiselle ja siirtymys uuteen, eik h voinut est nt n vt t H kokosi kaiken

mielenmalttinsa ja koetti hymyillä kevetä, vaikka kasvot tuntuivat kankeilta kuin pakkasesta tulijan.

Ja kun sinulle, Uutela, piti vieläkin hyvin, ettsaat ts perillisenkin--ettet tyhjään riihil aittele.

Sitseur asijit net tyys. Molemmat miehet katsoivat toisiinsa.

Uutelassa nti kaikki seisahdettiin ja hänen pienet silmät ystävyydenä kuin aavetta katsellen.

Sen n edessei Keskitalo saanutkaan irti sitä eikkis lausetta, jonka h oli varannut jatkoksi. H ainoastaan nyt tiptä ja koetti yhä myillä.

Totta se on. Eik Manta ole vielä uhunut?

Mutta Uutela tuijotti yhä minkä kohdan ilmaisematta muuta kuin h m t yst. Sitten hänen silmät asensivat, kalpeiksi valahtaneet huulet alkoivat vavista ja h katsahti Keskitaloon avuttomina, nurin viertä ei näin silmin--sitten h kntä yä sanaa sanomatta ja meni raskain, kolisevin askelin ulos.

Sinh etken Keskitalonkin kei sen oveluuden jnn luhistui ja het valtasi tuska. H aikoi rientä jessä a est toisen menemä mutta h katsahti ensin kiireesti ikkunasta ulos.

Uutela seisoi keskellä ihaa niinkuin mieronkiertä joka ei tiedä minnepänsä askeleensa suuntaisi. Sitten Keskitalo nähen lte nopeasti pirttirakennusta kohti.

Itse h pikemmin juoksi kuin keli vi kamarin li saliin, ndseen sieltä paremmin minne Uutela lte isi.--Aivan oikein, pirttiin h meni.

Se Keskitaloa hiukan rauhoitti ja h j iknkui n vartioimaan, voimatta pttä olisiko parempi mennä eti jessä vai jsi k odottamaan ensi puuskan ohimenoa.

Siinä tuessaan h nä Hannan juoksevan hsenavop n Uutelan jessä p irttiin. Se antoi asialle uuden kntä een--h ymmsi että Hanna oli siellä nyt paremmin paikallaan kuin h itse.

* * * * *

Uutela seisoi keskellä irtti- hänen mielessä myllersi kaikki sekaisin.

Hän ensi tunteensa oli, että en pitsi mennä ja kuristaa petturi sikineen. Se tunne oli niin raju, että sen enemp miettimä jo lte i ovellepn. Mutta siellä pystä yä, hänen mieleensä ski samalla toinen ajatus.

Hän pitsi saman tien tappaa Keskitalokin, se kettu, joka oli porttotyttö n inhottavampi. Hän sielunsa li kulki yksin silmät kntä kuuluva, Savoan-muuton syyt ja langat--h tajusi nyt kaikki pvsel vt i. Kuinka ht ol i pimitetty ja petetty, kuletettu kuin pientä rattavaa lasta.

Hän vihansa Keskitaloa kohtaan yhnousi ajatellessaan että vieläkin oli ilennyt puhua tuosta hst yksessä ymysiin, iknkui n lapsi olisi hänen, Uutelan! Eikse konna tietyt ja ymmt yt , ettei hel löl lut mitn semmoista yhteyttväi monsa kanssa, vaan h oli elyt niinkuin vanhalle miehelle sopii. Vai uskalsiko se katala t tietenkä koettaa ht p uijata?

Hen kiukkunsa oli kohonnut sellaiseen rajuuteen, etth vapisi. H j yhp irttiin, sillki pikaiset teot olivat hel le vieraat, mutta hesj a vihansa purkua h ei voinut en hillit H alkoi raivota ympi lln olevia esineitvast aan. Ensin h potkasi keskellp irttisei sovan rahin jyrtn kumoon. Toisen iskun sai tekeillol eva korvo, joka murtui rt n. Se ni , hi tyksen ni , ht ki ihotti ja riemuitti. H heitti murskautuneen jnnsen uudelleen lattiaan, katkoi vanteet, ski laitapuut survomalla ja viskeli sirpaleita pitkin permantoa.

Samalla hen ajatuksensa jo lensiv vaimoon, petturiin, Kuinka katalasti se olikaan teeskennellyt! Olla olevinaan vaimo, ja samaan aikaan kantaa salavuoteudessa siitetty p irunsikip ovessaan. H raivostui niin, ettei en tiennyt mitaj atella.

H jt i temmelti sen-ajatukset sysyi v taas uudelle, kiihottavalle ladulle. Kuka se mies on ollut? H itse on elyt erilln- -silloin toinen...! Hen pt n alkoi huimata ja het valtasi outo, kiihottava tunne, joka sai hen sieramensa laajenemaan: iknkui n h olisi koettanut nd kuinka kaikki tuo oli tapahtunut. Ja niinkuin h olisi nnyt kin-toiset salaisessa yhteydess nauravan hel le petetylle--herra Jumala!

H tarttui uudelleen rahiin ja paiskasi sen silm senden niin, ettl attia jyrtn i kuin halki revtn.

Samana hetkenast ui Hanna sisn.

H ni yhdellsi lmr ksel lkai kki: kumossa olevat esineet ja sirpaleet, Uutelan vnt yneet kasvot. Tyttsysyi aivan hen eteensj a rukoili ket ristish sest i:

Antakaa anteeksi--Jumalakin antaa!--k tehkp ahaa Mantalle--k olko isl e vihainen--ison niin paljon ksi nyt!--Uutela on niin hyv- Jumala kaikki tiet- -ksi k, ksi k- -Jumala auttaa!

Mutta Uutela tuskin tajusi kuka puhui ja mith sanoi--h oli kokonaan toisten, kauhistavien voimien vallassa. H oli yh nevi nn petturit, tuon inhottavan nt elm, joka nyt suuntasi tartuttavan vimmansa ht i tsen kohti, hert n vaistoja, jotka olivat jo vuosia sitten sammuneet.

Sisaresi on portto! huusi h oudolla nel l iknkui n kammottavasti riemuiten ettni in oli.

Se sai tyt aivan sekaisin. H taas rukoili:

Manta on tehnyt synti- Manta on huono ihminen--Uutela ei tied- Manta ei tahtonut naimisiin--Manta oli niin nuori--Manta itki--mint ied- -ksi k, ksi k!

Vaan Uutela ei kuullut eiknnyt . Het oli vallannut kamala tunne, jossa kiehui sekaisin loukattu miehenkunnia, kostonhalu ja vielj oku kauhea, josta h ei ollut itsekn selvillm itse oli. Rikostoverit iknkui n vetiv ht sam oille poluille--verisesti kostamaan heille, Keskitalolaisille, omalle nuhteettomalle entisyydelleen, kunniallisuudelle, koko ihmisell e--juuri noilla samoilla aseilla, joilla ht i tsen oli haavotettu.

Nyt minm enen sen_Sohvin_luo! si si h hammastensa vi tse itkun ja naurun sekaisella nel l Tehdn nyt ap sia koko talon vi !

Tyttkat soi kauhistuneena, niinkuin ei h olisi Uutelaa en

tuntenut, ja rupesi vapisemaan.

Uutela jo meni oven luona.

Silloin tyttösysyi hen jkeensj a tarttui kuin hukkuva Uutelan ki varteen:

k menk- rakas Uutela--k hsk- itsene- -sukua--on jo niin paljon he- Uutela, rakas Uutela.

Laske irti! huusi Uutela. H astui kiivaasti ovellepn, niin ett tyttvet t yi polvilleen.

Mutta tei hellittyt , vaan tarttui sitep oi voisemmin Uutelan takin liepeeseen ja hen polviinsa. H oli knyt kasvoiltaan valkoiseksi kuin palttina, siniset silm tuijottivat pelt yneen mieletti n

Armahtakaa! hi si h koettaen viimeisillvoi millaan kiert kensU utelan polvien ympi lle. Uutela--Uutela...

Sitten ket ki i rtauivut--lattia kolahti.

Kun Uutela knt yi, ni h tyt makaavan liikkumattomana lattialla.

Hel le tuli hirmuinen h

Hanna, Hanna! puheli h ja nosti tyt hiljaa istumaan, tukien ht ki varttensa varassa.

Tyttr aotti silmsj a katseli niinkuin se, joka ei tunne misson.

Hanna, Hanna! TI I minol en--en minm ihinkn mene--en mihinkn.

Silloin tyttö knkui n havahtui ja katsoi Uutelaa silmiin. Siin katseessa oli kiitollisuutta, ksi myst lapsen rakkautta.

Jokohan nyt jaksaisit? kysyi Uutela, nostaen het hiljaa seisomaan ja vieden melkein kantaen penkille istumaan.

Tyttkoet ti hymyill mutta oli niin raukea, ettU utela piti yh ht t ukien kest

Eih Uutela tee mitn? kysyi h harvaan, tuskin kuuluvasti.

En, vastasi Uutela ja vaipui raskaasti penkille. Me olemme kaikki syntisi. .

Het valtasi niin masentava he tunne sen johdosta, mith ken oli ajatellut ja puhunut, ettei h voinut en katsoa tytt, vaan knt yi poispn. Kuumia kyyneleital koi tipahdella harvakseen ikkunanlaudalle, johon h kyynp t n nojasi.

Tyttvai pui lattialle, painaen pnski insp enkkivast en, ja alkoi itker askautetun syden kauan pidet tyjkyynel virtvoja.

11.

Yol i joutunut.

Kuu kulki terkin senr atansa Tdet tuikkivat pistin Taivas oli kylmä ja korkea.

Alla lepi v autiot hanget.

Sieltä II umikent keskellnukkui joku yksinen talo. Talojen vieressvar tioivat tummat, aavemaiset varjot.

Mutta pitkin kenttä kulki vihainen viima, yöleena ja yksinen

Se tuli vaarojen kaidasta portista hiljaisena kuin huokaus, mutta leveni kentällä kylmäviesi puhallukseksi. Se lakaisi pitkät taipaleet tyhjiksi, kunnes jostain tuiskujen kasvattamalta tieltä ai kunniaan trillat sai kahmalon irtainta lunta--harmahtavalla hangella juoksi valkeanviriseväälto.

Aukean reunamilla ja vaarojen rinteillä katsele kylmä otinen, hiljaa huoahteleva metsä

* * * * *

Tähtiuden keskellä kaitaisen jven lakealla jllä kulki yksinen mies--etukumarassa, molemmat ketä lyhyen takin taskuihin tynetyin

Vajettu tie oli keiksen pyryn jeltä epäselvä ja tupertava. Kulkija tuijotti omaan lyhyeen varjoonsa, joka hilyi sinne tnehen horjatelevien askeleittensa mukaan.

Niin olen nyt minin, ajatteli hän, yhtirallinen ja hilyynen.

Viima vihlassi vihaisemmin, mutta hän ei siltä untenut.

Miksi nännä piti tapahtua? ajatteli hän taas. Minun elin on ollut nuhteeton ja kunniallinen. Harvoin mahtaa tmsä stättuakaan. Miksikij uuri minulle piti tkoletaus?

Hän huomasi kiikuunvaloiset rantatmsuoraan edessän ja pystyi--hän oli tullut jven ph.

Tämä minun pitsi knt y huoahiti h raskaasti. Vaan mitä minulla on en sieltä ekemist

Hän tunsi sellaisen yksinsyyden ja tähtiuden sielussaan, että os hen edessän olisi ollut avanto, niin hän olisi aivan yhth yvin voinut astua eteen- ja alaspa, kuin knt yttäkaisin.

Olen aina ihmetellyt kuinka ihmiset voivat sellaista tehdä. Nyt en ihmettele. Kun ei ole maailmassa en mitn, niin... Ja minulla ei ole mitn--eikol e ketn, joka kaipaisi--Karoliinaa lukuunottamatta...

Viima viilsi kylminneuloina hänen ruumiinsa li--nyt hän sen tunsi, kun oli pystynyt.

Hän knt y hitaasti. Onhan yhdentekevä minnepn kel en, ajatteli hän.

Mutta hänen ajatuksensa olivat sisarta muistaessa knt yneet uusille laduille.

Nyt ne paikasivat minulle vielä kerän___ vasten silmiä kuohui hän katkerana. Ja ehkä_r enkipojankin_? Ehkä enkipojan entiselle renkipojalle ja l... e! Se vasta teko oli!

H oli niin kuohuksissaan, etth tuskin sai henkevedet yksi--nyt kun viima hen knnyt tyn uhoi vasten kasvoja.

Ja niin hen aivojensa li kulki koko hen entinen elsai na t y saakka. Ist pojan ilottomat lapsuudenvuodet, vuosikymmenien taistelu, vastukset ja menestys, ty ilo, nuortuva vanhuus, joka iknkui n vain lp eni ja syveni loppua kohti--niinkuin hyv peltomiehen vaot syvenev vuosi vuodelta.--Nyt t

Luulemme olevamme isn ja herrat elm e yli, jatkoi h mietteitn. Silloin tulee pieni sallimuksen mutka ja kaikki hajoaa--toinen mies tarttuu ohjaksiin ja sanoo: mint si st olen!

H tunsu sinh etkensal limuksen ken suureksi monisyltseksi km eneksi, joka laskeutuu nym t t akaapn ihmisen hartioille niin raskaana ja musertavana, ettei voi paikaltaan liikahtaa, eik en ymmr m itn, ainoastaan tuntee sen painon.

Ja onko tnyt Jumalan tahdosta? ajatteli h taas. Mith minusta tahtoo? Olisin minl uullut noita neuvottavia olevan muita ennen minua--niin minusta on nynyt . Mith tl t arkottaa?

Vaikka h olisi kuinka miettinyt, niin h ei voinut tuota tarkotusta ymmt . Kelvottomat ihmiset--niin h pt ti--tsol ivat rypaneet synnissj a sitten vieritteet kurjuutensa syytt niskoilte.

T merkillistseul omista on! huudahti h ajatuksissaan. Ihminen koettaa ja koettaa parastaan--ja sitten tm nen loppu. T vartenko tson eletty? Mitel si tten oikein on?

H oli pyst ynyt ajatuksissaan. H kohotti pnsj a katseli ympi lleen kuin vastausta etsien.

Mutta kukaan ei vastannut. Kaikki oli yhtkyl m, autiota ja mykk kuin hen oma sielunsa.

Ei pt ti h, mit se muuta on kuin niinkuin tuo tie. Kiemurtelee, tupertelee, ja tuolla jo hi nyvi st Ja ihminen on kuin nuo lumenrakeet, joita tuuli tuossa lennt elee. Nyt tuonne--hetken pst t ne- -aina niinkuin tuuli heittelee.--

H It ijl een eteenpn.

Menisink papin puheille? ajatteli h hetken pst Jos se osaisi sanoa mitt sol isi teht

H kulki pitk matkat ajatellen tasi aa puolelta ja toiselta.

Kyllse sentn saapi jd pt ti h vihdoin. Ovat liian nuoria, niin kappalainen kuin rovasinsijainen.--Mit ne _tm si ss asioissa! Taitaa olla vain yksin selvitelt- kun se on yksin kannettavakin...

H ajatteli kuitenkin edelleen, ettol isi sentn kuin kuorman kevennyst jos voisi jonkun kanssa puhua.

Paremminkin poikain kanssa, arveli h. Ne ovat hyvip oikia--ja nyt minni iden silmkset ymmr : ne ovat ksi neet jo ennen minua.--Vaan eih sokea voi sokeata taluttaa.

H huomasi tulleen tien haaraumaan, ja pyst yi hkt n. Siin pieni sivutie nousi rinnettyl .

Siellsei soi Hovi kuolleena ja aavemaisena. H ni korkeitten koivujen varjojen huojuvan salapersest i hangella ja kuuli niiden jt yneitten varpujen hiljaisen kahinan ja naksahdellun viiman kysiss

Ja tuolla oli riihimi ! Vanha, vinoon lgt yt riihi nyi olevan kaatumaisillaan–uudet hirsikasatkin nt tiv niin sortuvan pelottavilta kuun kelmesval ossa.

Kaikki nuo, jotka vielm uutamia tunteja takaperin tuntuivat omaisilta ja rakkailta, nt tiv nyt kuolleilta ja luotaan karkottavilta.

Hel le kiertyi vedet silmiin.

Ei, eteenpn minun tt yy, vaikka maailman loppuun! H lt i taas astumaan.

Mutta viima puski niin vihaisesti hen ohuen vaatetuksensa li , ett ht vi sytti. Niin h pyst yi ja j miettimn.

Voinhan sentn maata t y pirtiss- menen sitten aamulla minne menen.

Kun h astui rinnettyl , niin het yllt i kammottava tunne–h tunki ki i tsens_vanh aksi_.

Jalat tuntuivat taipumattoman jki lt Niinkuin h olisi ollut vanha kr istynyt katajaseiv, joka vain oman kr yytensj kkydel l vielp onnisti eteenpn.

Mit vanhuus onkaan? kysyi h kauhistuneena. Ei se aina ole sairautta ja heikkoutakaan–se on muuta.

Pirttirakennuksen edustalle pst yn h pyst yi, katsellen sit kuin vierasta taloa.

Silloin h huomasi hm t yksekseen Mikko-kissan istuvan katolla uuninpiipun reunalla.

Se teki heen omituisen vaikutuksen. Niinkuin se olisi ollut uusi ilmit uossa suuressa ki tt sel ar votuksessa, joka t yol i hen eteensavaut unut.

Onko sinullakin sellaisia aatoksia, joita pakenet tuonne miettimn? ihmetteli h.

H katseli pitk aikaa ja tunki itsensl iikutetuksi. Tuntui omituiselta, mutta samalla lohdulliselta, ett uolla pn pl lol i toinenkin elol ento, joka hautoi yksinsi aj atuksia aivan niinkuin h itse hautoi.

12.

Pvkul ui pv pern Uutelan tiett ol iko h elvai kuollut.

H eli yksinsen ihmisen sisst el . Tn korvensi t tuska, huomenna toinen, tn h oli lt i nn jonkun selvyytt lupaavan rihmanpn, jo huomenna vaipui takaisin pimeyteen.

Yhden ainoan asian h selvlt i tunki–ettei h voinut toistaiseksi

mitn tehdei km innekn lt e ennenkun psi si itsestn ja
elt n selvyyteen.

Sen h myki n tunki ytimin myen, ettvanh uus oli het
lopullisesti yllt yt , etth en ell ankaansa piti en vain
hauraat pl luskuidut koossa.

* * * * *

Kun h ensi kerran ni nuoren emn, niin h luuli olevansa
tyyni, niinkuin h oli pt tyt tyynesti tienskul kea, tuli lopuksi
mikt uli.

Mutta kun h tahtomattaan osui katsahtamaan hen pyi styneeseen
vartaloonsa, niin het valtasi uudelleen kammottava halu mennl uo ja
sanaa sanomatta kuristaa het . Tai ainakin astua hen eteensj a
sylkeh t kai kkein nden silmille seksam alla huutaa koko
maailmalle se vr yys, mikh t koh taan oli tehty.

Hel lol i kuitenkin sen verran malttia, ettennt i ajatella
mihinkse voisi johtaa. Ja kun h ni Riitan vaanivan katseen, niin
h koetti hymyill vaikka rinnassa yhkuoh ui.

H ymmsi nyt ettR iitta tuon kaiken arvasi, oli kai arvannut jo
aikoja sitten. Silloin hen ylpeytens yhteinen perhe- ja
hst unteensa nousi uhmaavaan vastarintaan.

Kun h nousi pdt niin h pakotti itsenssanom aan ohimennen
nuorelle emnl e pari sanaa--jotta sen sai ymmt sekR iitta ett
sitt ietm uut, ett ei sivullisen sopinut someaan pist.

Mutta sissest i ht i nhotti. Varsinkin iltasin, kun h ihmishyn
vuoksi oli pakotettu menemn samaan kamariin Mantan kanssa. H tosin
iknkui n ummisti silmskai kelle, makasi erossa eikkoskaan
puhunut kahdenkesken mitn, vaan tekeytyi heti nukkuneeksi. Mutta
hest t untui niinkuin het joka ilta olisi viety kidutuskammioon,
ja ensi aikoina hen piti purra hammasta pidt yseen purkaumasta.

Vaan mitn muutakaan h ei toistaiseksi voinut--vain kitua ja
vaieta.

* * * * *

H oli monesti koettanut tunkeutua asian ytimeen, tyynesti ja
puolueettomasti.

Olihan totta, etth itse oli t avioliittoon halunnut. Mutta
ettse olisi ollut Mantalle enemm kuin kenellekn muulle
Keskitalon vst vast en mielt siith el lei ennen ollut
aavistustakaan.

Nyt oli Hanna kuitenkin tuona onnettomana hetkensanonut jotain
sentapaista.

Tosin il ol i eroa, sen h mysi . Mutta mitn tavatonta siinei
ollut, eikt sui nkaan ollut ainoa senlaatuinen tapaus. Ja miksei
Manta ollut sanonut silloin suoraan? Ei kai h olisi ketn vi sin
nainut.--Miksei? Siinse juuri vr yys oli!

Silloin h muisti Keskitalon ja miten tkeh en huonoille
asiailleen tnai minen oli ollut.

Keskitalo tssyy! linen on! pt ti h. Jos h olisi silloin
sanonut kuin mies: minm ielelli tahtoisin, mutta tyt ei tahdo,
niin asia olisi ollut selv- -Sitten ne Savoan pakenemiset ja muut

jalkajuonet!

Hen vihansa alkoi kiehua Keskitaloa kohtaan. H p t i vet tuon raamattua lukevan ketun kaikesta tilille.

Mutta aina silloin tuli Hanna sinisine hnt yneine silmineen ja ristiinpuristettuine ki neen vi in--k olko isl e vihainen, is on niin paljon ksi nyt!

Tietysti, sen h kyllym msi ja oli nnyt kin. Mutta se konna ei ollut ksi nyt vielkym menettosaakaan siit mitol i ansainnut!

Niin kuuluivat pv Uutelan voimatta koskaan ottaa pt t askelta.

He iknkui n vt tiv toisiaan, eivkkat soneet koskaan toistensa silmiin enemm ruokapdskui n muulloinkaan. Ja kun he puhuivat, niin se koski ainoastaan ki llol evaa asiaa tai tyj a supistui vt tt i in sanoihin. Heid vi nsol ivat loppuneet.

Yksi asia oli Uutelalle selv- ettK eskitalon ja koko perheen piti saada _kosto_, pelottava ja hirmuinen kosto, niinkuin heid tekonsakin ht koh taan oli ollut.

* * * * *

Keskitalolle naj at olivat yhtr askaat kuin Uutelallekin.--Entisen levottomuuden sijaan oli tullut hiljaa jt m urhe.

Ht vai vasi se, etth eid vi nsol ivat yhsele vittt Sill h oli vilpittt i halunnut tt tsel vityst nt yn miten ankarasti asia Uutelaan koski. Silloin se oli jnyt , koska h piti parempana antaa Uutelan hiukan rauhottua. Mutta kun se ei tullut silloin tehdyksi, niin se oli yhj nyt .

Ehkh ymmt muutenkin kuinka kaikki on knyt , ajatteli h. Ja ehkse on lopultakin hel le parempi, ettei siitp uhuta, koskei h n siti tse haluavan.

Mutta se yhvai vasi ht

Kun mint ietsi n mith oikein sissn hautoo? tuskaili h toisinaan. Kun h kerrankin puhuisi--kiroisi, sadattelisi, ja vaikka lsi , niin sekin olisi parempi!

H oli pitk ajat siint oivossa, ettU utela itse purkautuisi ja siten syntyisi selvitys.

Mutta Uutela oli vaiti ja hen oma kuomansa oli pvt p vn sama.

Siihen liittyi vielt oinenkin huoli: kun edes Manta pysyisi ihmisittn! Sellaisessa tilassa olevasta ei mitn tied vaikka jveen menisi. Tson niin monta vartioitavaa! huokaili h raskaimpina hetkinn.

Viimein h iknkui n tylsistyneenj t i kaikki Jumalan huomaan--varsinkin kun Uutela nt ti kuitenkin tyntyneen.

Ehkon parasta, ettasi at kulkevat niinkuin ne itsestn kulkevat, ajatteli h.

* * * * *

Uutelan ajatukset palasivat yhnuor een emt n.

Tuo ihminen oli hel le kuin arvotus. Selv oli, etth en
itsensi n tt yi kauheasti ksi nykyi sesst ilassaan.

Erst asi asta olisi Uutelan ennen muita tehnyt mieli saada
selv Oliko hen aikaisempi elsol lut puhdas? Nytkvast a h
lankesi, ja mikol i perimnen syy etth teki nn julman teon,
jos entisyys oli kunniallinen?

Mutta mitenk h olisi siitsaanut selv, paitsi ottamalla koko
asian puheeksi.

Jos h edes katuisi ja pyytsi anteeksi!

Ensi aikoina Uutela toivoi ja odotti sitj oka pv Ja h oli
toisinaan huomaavinaan sentapaisia oireitakin--niinkuin rikollinen
olisi ollut nr empi, katseessa kuin anteeksipyynn alku--puuttui
vain ensimnen sana.

Uutela koetti pakottaa sen sanan esille--h iknkui n pyst yi
katseineen odottamaan. Mutta kun ei siitol lut apua, niin h tahtoi
het katseellaan li st: etkym mr m itol et tehnyt?

Vaan silloin h sai itse hm t y- nr yys oli kuin poispyyhkst y,
noista silmistt uikahti ht vast aan uhma ja viha.

Mitt m erkitsee? kyseli h hm entyneen Se ei ollut en
syllisen katse.

Ja niin h alkoi taas mietti

Onko tuolla ihmisellm iehen luonto, semmoinen ettei salli toisen
sekaantua asioihinsa? Ja ki ttikh nyt t naimisen
sekaantumiseksi--ja tahtoi nt t? Ja kun oli nainen, niin nt ti
jj ettl j a kauhealla tavalla?

Niin h kyseli. Ja silloin vyyhti alkoi kdyh
sekavammaksi. Tiesikkukaan heistm itt oiset olivat ajatelleet,
tehneet ja tarkottaneet? Vai kulkivatko he kaikki kuin sumussa, kukin
omia teitn, vaikka ulkonaisen el puolesta yhteenkuuluvina?
Kaikki ksi v, sen h ni , ja tuo muuttopuuha alkoi nyt kuvautua
hel le tavattomana epoi von tekona.

Se iknkui n lauhdutti hen katkeruuttaan Keskitalolaisia
kohtaan--tuo, etth e kaikki ksi v. Heid varmaan pitsi puhua
keskenn, ajatteli h, koska he kuitenkin olivat yhteiseen
onnettomuuteen sidotut.

Mutta kuka alottaa? Hel le se oli mahdotonta, niin h
tunsi--toisten, syyllisten, siinol i alku teht

* * * * *

Oli kuitenkin yksi, jonka kanssa h puheli.

Uutelan tt yi tunnustaa, ettel lei Hannaa olisi ollut ja elleiv he
olisi tavallaan kuin yhdesst kuor maa kantaneet, niin h ei olisi
kestyt .

Ht ensi n kovasti het ti, ettp ahahenki oli saanut het silloin
niin valtaansa, etth , vanha mies, oli tuon viattoman tyt edess
puhunut sellaisia kauheuksia.

Mutta kun Hanna, ensi kertaa sen jkeen het tavatessaan, katsoi
niin vilpitt i silmiin ja iknkui n yht oisti: ksi k,
ksi k, Jumala auttaa--niin h ajatteli: ehkh sen ymmsi .

Ja niin heid vi lleen syntyi varma suhde--is ja tytten suhde. Tai enemmi n: niinkuin tuo hento tytten olisi tahtonut sovittaa mitm uut olivat rikkoneet.

Kun he tulivat toisiaan vastaan, niin he aina sanoivat ohimennen jotain--katseilla. He ymmisi v niin hyvin toistensa katseista kaikki.

Aamuisin he tapasivat tavallisesti ensi kertaa separaattorin r ess- Uutelan kiertsskonet ta ja Hannan hoitaessa maitoja. Se oli heid hiljainen puheluhetkens

Kuinkas tn on? kysyi Hanna sinisine katseineen nostaessaan maitoa separaattoriin.

Paremmiin, nyt ti Uutela kohottautuen koneen kammesta. Ehkt tt t asaantuu.

Niink vastasi tytti loisempana. Sitten he jatkoivat keskustelua koko separoimisen ajan.

Hen kanssaan minvoi sin puhua asian selvsi , ajatteli Uutela toisinaan. H tiet kaikki ja ymmt kaikki.

Mutta h ei olisi mistn hinnasta niin tehnyt eikskenyt sit hiljaista luottamusta, mikh eid vi lln oli.

* * * * *

Mutta itse asia pysyi ennallaan.

Uutela tunsu itsenskuin rengiksi, joka huomaa mahdottomaksi en jatkaa palvelusta, mutta ei kuitenkaan rupea rivosuiseksi, vaan koettaa net nj a raskasmielisenr aataa vuotensa loppuun.

Loppuun? Sepse oli het epoi voon painaa. Milloin tl oppuu? Ja mikt loppu on?--H ei jaksanut koskaan ajatella sitp erille saakka.

Joskus h mietti: jos eroaisin sovinnossa, sanaa sanomatta--jt si n heille kaikki ja menisin omaa tieti ? Silloin tt p si sin ja lt si n rauhan.

Mutta ht kauh istutti sekin ajatus, se hst ys, minkh sill teolla saattaisi koko hsni melle ja heille kaikille--kun asia kuitenkin oli tavallaan yhteinen.

Niin kuluivat pv. Aika kulki eteenpn, vaikka elnt ti seisahuneen.

13.

Psi senh el le vihdoon vt i ensimmänen valon se.

Nuo pv olivat heille kaikille jonkunlaista sissen levdyksen aikaa, jolloin raskaat ajatukset siirtyiv hetkiseksi toisaanne. Vanhempi vi painautui juhlamuistoihin, Helka puolestaan kiikkui pv pitk hsessp si skei nussaan, jonka veljet olivat laittaneet ja jonka r essnuo jurot pojatkin ilostuivat uudelleen lapsiksi, sill he _tahtoivat_ ilostua.

Uutelan elsse muodosti knt een.

Jo kiristorstai-y vanhat kansantarinamuistot ja varsinkin sitten ksi myshistorian lukeminen johti het uudelleen itsen tutkimaan. Siell ksi myshistoriassa, oli ihmisi jotka olivat vaikeana hetkenki elteet totuuden ja sitten ksi neet tunnonvaivoja. Heen j tuosta kaikesta tl ainen tunto: oliko hki n, Uutela, ehkj otain kieltyt ja lauloiko nyt hel le, niinkuin muinen Pietarille, muistuttaja?

Silloin hel le selvisi, etth todellakin oli jotain kieltyt , uskaltamatta koskaan penkoa pohjia myen omaa osallisuuttaan asiassa.

Iknkui n Karoliina-sisar Heest ol isi tullut psi sh ankia myen hen luokseen ja sanonut:

Emmek me, veli, siitsi lloin keskustelleet? Ja enk min varottanut?

Niin on asia, tt yi hen myt . Kyll siitol i puhe.

Mutta sinvai n tahtoiti nuoren, ja nyt tuo nuoruus ja i ero juuri taisi t kompastukseen vied- -Eth sinol isi vanhasta huolinutkaan?

En, en olisikaan, vastasi h rehellisesti.

Ja kun h oli joutunut t saakka, niin hen tt yi mennvi eli n pitemml e--asioihin, joita ainoastaan h itse tunsu.

Totta sekin on, mysi h, vaikka se tunnustus pusersi tuskan ja he karpalot hen otsalleen, totta on, ettm inj oskus lankesin siihen synnilliseen ajatukseen, ettm aija-vainaa iknkui n eli liian kauan--kun minol in alunpitn toisin ajatellut ja olisin sen niin tahtonut.

H ti si sisl isestl iikutuksesta ajatellessaan millaisia haluja ihmisen syden pohjassa riehuukaan, kun ne vain uskaltaa tunnustaa.

Totta, jatkoi h mynyt yksin, en minot tanut Keskitalon tytt t y avun tden- -en my rakkauden tarpeesta--en mistn tarpeesta--kyllse oli muuta.

Silloin h ymmsi , ettei heid vi lln ollut mitn oikeata avioliittoa ollutkaan. Tai oikeastaan h oli jo jonkun aikaa sen ymmt yt , vaikkei tahtonut sitt unnustaa. H tunsu rikkoneensa el lakia vastaan kiinnittssn itseensnuor en ihmisen, jonka toiveita ja tarpeita h ei ollut ottanut lukuun, vaan ajatellut ainoastaan itsen. Siis syyllinen, kanssarikollinen--h itse!

Se oli raskas lopputulos, joka oli ensi hetkenh et maahan murtaa. Tknyt pt tyi hen pitk kunniallinen els

Mutta siitm urtumuksesta my kirposi lohdutus--se selvyys, jota h oli viikkokausia turhaan etsinyt. H ymmsi nyt miksi t kaiken oli tt ynyt tapahtua: etth vain sovitti hairahdusta, jonka salaiset juuret ulottuivat aina nuoruusvuosiin saakka.

Nyt h ymmsi el- -tuon jkt t ankaran, mutta siit lohdullisen, ettei se rangaissut syytti niinkuin h oli viel ken epl lyt.

* * * * *

V t jkeen hen sieluunsa pilkahti toinen vielä rikkaampi se.

Se It i siitm asentavasta tunnosta, ettei heid vi lln ollut oikeata avioliittoa ollutkaan. Mutta se vt i erssuh teessa riemuiseksi vapautuksen tunteeksi sinh etken kun h ymmsi , ett koskei heid vi lln ollut koskaan ollut ruumiillista yhteytt niin he olivatkin vapaat ja puhtaat toisistaan!

Se ratkaisi koko heid vi ns tuon kaikkein kipeimm kohdan. Mitn loukkausta hen miehenkunniataan vastaan ei siis itse asiassa ollut tapahtunutkaan, kukaan ei ollut todellisuudessa astunut hen varpailleen. Ja tuo toinen--h tosin oli rikollinen, mutta avionrikkoja vain nimellisesti, koska he olivat mies ja vaimokin vain nimellisesti.

Siith etkeстал koi suuri, hiljainen rauha laskeutua hen sieluunsa. Elnt tt yi nyt kokonaan uudessa valossa. Toisen teot eiv liikuta toista; ulkonaiset, nnnset siteet, joilla ihmiset panevat niin suuren painon, eiv mitn merkitse. Ei vanhin vastaa lapsestaan, ei lapsi vanhemmistaan, eikm ies vaimostaan. Kukin el tdel lisesti omaa eln, hairahtuu, nousee, katuu, ksi i--aina vain yksin.

H oli niin iloinen tt uudest a elym mr yksestn, etth en silmst aas monesta aikaa sei liv.

Samalla hen suhteensa muihinkin muuttui. Tapaus yhdel leenkin lepi raskaana surun pohjana hen elsn, mutta h ei ollut en kenellekn katkera, ei edes Keskitalolle.

Kyllsi ni n vielsaat lsysi ! ajatteli h. Olet jo hyv l alulla, ja yhl is tulee--sitten olet kyps Me km me nyt laiskankoulua, Keskitalo, vanhalla il m e!

Tuo uusi maailmanjj estys alkoi nt tt yh est yh val tavammalta.

Kukin saapi tt tensj keen, kukin kohdastaan! riemuitsi h. Manta saapi--hel lsi tt aakkaa vasta onkin. Koko perhe saapi, lapsetkin ojennukseeseen, ettei tarvitsisi kaikkea itse kokea. Ja saapi aivan varmaan sekin, joka astui toisen miehen vuoteeseen, vaikka luuli sen salaa tekevs

H ajatteli usein tuut ta uskoaan. Kuinka monimutkainen ihmisen ki tys on eltt ja kuinka yksinkertainen itse elon! Pit huolta vain itsestn ja vastaa omista teoistaan--siinkai kki.

Uutela oli nyt tsi n tyytyvnen koulunknt iins Ja h ilostui, huomattessaan taas voittavansa takaisin kipin muinaista elh aluaan.

Hel It osin ei en ollut noita entisit ulevaisuudensuunnitelmia ja Hovin uudestisyntyysriemuja, mutta h tunsu kuitenkin kirveen heilahtelevan voimakkaasti kessn, kun h nyt kevkor valla seisoi uudella riihirakennuksella ja veisteli nurkkaansa. H tunsu suorittavansa kuritushuonety- mutta sekin tyol i tunnollisesti teht koska se perustui oikeudenmukaiseen tuomioon.

Muutkin huomasivat tuon hen muutoksensa. Aika, ajattelivat he, lauhduttaa ja Uutela on ymmt nen mies--juuri niinkuin he olivat toivoneet.

Mutta se ei heitvap auttanut. He katselivat pelon ja kunnioituksen sekaisin tuntein tuota salaperst r auhallisuutta, jolla Uutela nyt tietn astui.

14.

Mutta sekin tie oli kivinen ja kantoinen, sen sai Uutela pian kokea.

Itseensä hän kyllöi rauhallinen ja hänen suhteensa Keskitalolaisiin oli selvä. Samoin oli aivan yhäntekevä miltä näytti ja loistenvaimot ehkäpä attelivat.

Mutta kun hän joskus sattumalta tapasi kylsi niin hänen tyyneytensä koki auttamattomasti jkky. Hän luki noista katseista, että a kaikessa alastomuudessaan oli jo kylä tietona. Hän ni toisten silmällä ilkeessä vansekaisia hymdyksi ettei iks vielä tuossa issai lapsen! Seht kuohutti. Ja kun hän oli toisten katseessa huomaavinaan silintapaista, niin se kuohutti vielenem m.

Uutela huomasi nyt surukseen, ettei tuo hänen uusi uskonsa ollutkaan yhtä helppo kuin se oli yksinkertainen. Hän tti aivankuin kaksinkertainen pit t n pohjasta kiinni, ettei vain luiskahtaisi entiseen avuttomuuteensa.

Mutta mikä synnytysaika leni, sitvai keammaksi hänen tilansa ki. Ilmestyi aivan uusi asian puoli--tuon kaiken pukeutuminen nykyin, ruumiilliseen muotoon, miltä saakka oli liikkunut ainoastaan ajatuksissa. Se uhkasi tulla hänen eteensä ja vaatia aivan uuteen koetukseen.

Mihinkä insi löin menen, kun se tapahtuu? kyseli h tuskaisena. Tällöin sinhetken voi olla, en vaikka mik

Se ajatus kiusasi monet ajat, vaikka hän olisi koettanut kuinka tyyntyä ja vakuuttaa itselleen, ettei se koskenut häntä.

Silloin Keskitalo erpöväp autti het tuosta painajaisesta.

Uutela ni heti että oisella oli jotain mielessä vaan etthän oli vaikea sanoa.

Jokohan se nyt siitä? ajatteli Uutela, tuntien itsensä rauhattomasti liikuttetuksi.

On ajateltu... että jos Manta menisi kaupunkiin... synnytyslaitokseen...? sai Keskitalo vihdoinkin sanotuksi.

Uutela tunsu ohimoittensa lentä kuumiksi.

Mitse minuun kuuluu, hoitakaa asianne! teki hänen mieli huutaa niin, että samalla olisi ollut vastaus kaikkeen.

Mutta hän tuli tuosta onnellisesta kanteesta niin iloiseksi, että vastasi kuin asianosainen:

Niink. Se varmaan on kaikkein parasta.

Hän tunsu taas seisovansa jaloillaan. Keskitalo hoiti asian, niinkuin se helppole kuuluikin.

* * * * *

Oli keppä irtetty kourkokuun aamupäivä kun nuorta emt. Irtetettiin viemäri asemalle.

Keskitalo valmistihe ajajaksi ja vanha emt m ukaan kaupunkiin-saattajaksi.

Muilla nt ti olevan ld kanssa hommaa, mutta Uutela puuhaili pellolla niinkuin tavallisesti.

H st eli viimeisikaur ankylyyjj veen antautuvalla kotipellon rinteell Hevoset vetiv vinhasti kevytkulkuista asetta, kuohkea multa kiehui ja poreili sen piikkien vi ss Se kiehunta hyvl i ajajan silm ja siitkoh osi tuoreen kevm ullan mieluinen tuoksu.

Uutela pyst ti hevoset rinteeseen laella, juuri siinm issse It i jvel le pn painumaan. H ei jaksanut sitvi ekotusta vastustaa, sillh en oma mielensi n oli viehtynyt kevseksi .

Niinkuin rinne olisi iloiten vi ssyt auringon leikkiesssen harmaalla harjalla. Katse siirtyi alemma, jven hopeakirkkaalle pinnalle. Kaunis tuo pitksoukka jvi olikin, kun sitkat seli nyt nn avosyisen Katse siirtyi yhet eenpn, vastakkaisen rannan vaaraksi kohoavalle rinteelle, jossa koivut kurkistelivat helevi hrein hiirenkorvin--takanaan ylempvaka, tummanvihre havumets

Kauniit ovat paikat, mysi Uutela. En ole Heen puolessa tl uontoista nnyt kn.

Sitten katse hypt i jven vasemman pn poikitse taas omalle puolelle, suuntautuen avaran kotipellon pohjoiselle aukealle. Se hyvl i ensin Hovia viherti ne koivuineen, sitten riihime valkeanhohtavine uutisseinineen, sen jkeen peltoa, vihdoin sen laidalla kohoavaa lepikkoa, jonka pitkr iippuvat kellahtavat urvut paistoivat aina tne saakka.

On tkoko hovi! psi Uutelalta. Kelpaa tl l-

Mutta siihen se st i murskaksi kuin nym t ken koskettamana. Uutela tunsu silmiensh t yv ja hen tuli ki sanomattoman vaikea olla.

H kuuli samalla rattaanpyi en ratinaa ja knt yi sen enem ajattelematta katsomaan.

SiellK eskitalo, vanha emt j a Manta ajoivat hiljaa, km al kaa asemalle.

Uutela knt yi ki - h ei jaksanut sitnykest . H tempasi lujasti ohjaksista ja pakotti hevoset miltei juoksuun.

H ajoi alas, sitten yl- -alas ja taas yl- -siirtyi toiseen sarkaan--alas, yl- -yhki irehtn hevosia, niin ettne alkoivat hr ytj a kuorskahdella. Niinkuin hel lol isi ollut hengen h sekottaa kosteaan, vastaanottavaan multa tuo r et apeus, joka het oli niin odottamatta vallannut.

Mutta sitten hen tt yi pyst t- -h ei olisi voinut ajaa en askeltakaan eteenpn. Ht m iltei vapisutti se ajatus, miknyt hen mieleensl ennt i:

Kuinkahan monta surua nh in Suomen peltoihin onkaan haudattu?

H oli joskus ennenkin tuntenut ettm aa oli iknkui n pyh suurella vaivalla ja hiell unastettu. Mutta nyt hel le selvisi aivan uusi asia. Tyol i vain yksi puoli. Kuinkahan monta miesten mahtanut tki n peltoon haudata suuria, net ti sur uja--niinkuin nyt h

hautaa--hautaa Keskitalo--ja hautaa pojat. Kukaan ei ajattele. Vilja lainehtii, ihmiset astuvat huolettomina sarkoja pitkin, myyvä ja vaihtavat niitkui n markkinakoneja, vaikka maa vapisee esi-isien tuskien runsautta, kun se nyt lapsille leipä kasvattaa.

H seisoi pitkät ajat syviin, juhlallisiin mietteisiin vaipuneena. Ja kun hän vihdoin läisi eteenpäin, niin hän pidi tihevoset hiljaisiksi ja astui miltei varpaisillaan tuota vuosisataista, vaivankosteata, tuskanpyhä multaa.

* * * * *

Viikon päästä tuli kirje--ilmoitus etnuori emt oli synnyttynyt pojan.

Ihmeellistä tiesihän etsentäpäin ilmoitus oli tuleva, mutta kun se nyt tuli, niin se oli kuitenkin helppo yllä.

Hän ei voinut oikein selittää mitenkähän oli johtunut sentapaiseen tuntoon, niinkuin Manta sitten ietoläisi katoamassa koko talosta, synteineen ja synnin hedelmineen. Ei hän sitoläut ajatellut, oli vain tuntenut--eikö tnen kuolisiko t i ja lapsi, vai millä tavalla tuo katoaminen tapahtuisi--vain hän siinä v ja olisivat poissa.

Mutta nyt Manta eli, poika eli--rikos oli monikertaistuneena. Eikse elyt vain Keskitalon vllä, vaan myöhelle--isläe.

Uutelan valtasi sellainen mielenkuohu, ettei hän voinut pysykötona, vaan otti kirveen kainaloonsa ja läsi metsän. Menen veri korjaillemaan, ajatteli hän.

Hän kulki raskain, laahustavin askelin, katsettaan tiestä kohottamatta.

Tksi tnyt tultiin? ajatteli hän. Nytkse taas tuli takaisin, se tuska?

Hän kulki kujatietä sitten maantietä peltojen keskitse, sitten metsästä mäisemää, unohtaen kokonaan ver.

Noustaakaan pitkät loivan mnenhän tunsia olevansa lopen vynyttä ja istuutui tiepuoleen ojan reunalle.

Ki alkoi kukkua metsässä Uutela kohotti katseensa.

Siihän nyt vuosi, ajatteli hän ja vedet herahtivat viisinhän silmiinsä Vuodessa voi elä paljon, kokonaisen elä. Hän tunsia etthän elssup istui lopullisesti t vuoteen.

Samoin mahtaa olla Keskitalolaisten laita. Paljon nekin ovat t vuoden aikana kokeneet. Sellainen on ihmisel.

Hän kuuli askeleitten narahduksia tiellä--Sieltä uli Rimpilnen, punottavana ja hyvä t ulisena, heiskautellen vilkkaasti valkoista keppin.

Uutelan rinnassa alkoi taas kuohua.

Jokohan sekin sen tietä...? hllä ih.

Rimpilnen leni .

Paha sillon mielessä ptti Uutela, kun on noin suu syyringillä

Rimpilnen tervehti ja jatkoi:

No jo on hyväkevyt--soapi moanmies olla tyytyvänen!

Niin on--niin on.

Ja isnl sitkuul uu olevan toisenniiloatuista ilon
syyt- olokoonpa onnee voan!

Uutelan veri kuohahti koskeksi. Sanonko nyt p:le ja lskt kaikki
vasten silmini inkuin se on--niin loppuu onnentoivotukset ja
silmiä laukset?

H kuitenkin muisti olevansa hnen ja hillitsi itsensä

Niin on... Kyllönkin tyet arvis--paljon on tstä t . . ,
koetti h vastata niin hyvin kuin taisi.

Ka niin, ja sen hauskeempoo voan, kun vielä n vanahalla
il - -Onko siltä snl j o paljonii ikkee?

Uutela psi iknkui n naurahtamaan:

Mit minulla--vasta keski-is- ei vielä t t
seitsemkymmentä.

Paljo sitm einootta elleekin, nauroi Rimpilnen. H piti pienen
loman.--Ei oo tainnu' ennen olla lapsia--kun ei oo nynn

Uutelan veri alkoi taas kuohua, mutta h malttoi.

Oo, koko joukko! vastasi h katsoen Rimpilstä suoraaan
silmiin. Jos olisivat elossa, niin ei tsol isi hkn. Ht
inhotti--mutta savolaisen ei pidä st h sel le nauramaan.
Silloin nkuosi na--polttautui--vei monet perheet kuittiin.--Ei
tainnut tllä In niin kova ollakkaan?

Ei, ei ollutna, vastasi Rimpilnen, naurahti ja vilautti silmiä:
siitsavolainen aina piti, ettm iehellön sanat suussa! Nosti
hattua ja lti yhth yvt uulisena eteenpäin.

Mutta Uutela vaipui entistä askaampiin mietteisiin.

15.

Pv jolloin lapsen ristimisestä tettiin, oli Uutelalle
ankara. Kaksi ihmistä joilla ei ollut mitään tekemistä oistensa
kanssa, piti yhdistettää ainiaksi isän ja pojan siteillä

Tosin vain muodollisesti--sen Uutela tiesi ja sehti piti
pystyissä. Mutta ne siteet olivat ankarat, silloin olivat
purkamattomat. Eikäs a koskenut ainoastaan hti vaan se oli
samalla petos sekä umalallisia että ihmisellisiä akeja
vastaan--synnin hedelmän kavaltamista avioliiton suojaan. Voiko h
olla siinä etoksessa osallisena?

Mutta kun h ni vanhan emmän tuskan, kun tsesi tti ett
ristiminen voitaisiin suorittaa laitoksessa, ja luki hen
katseestaan: kovin vähän inhon, mutta auttakaa nyt, Uutela,
Jumalan tden meitsaat tamaan tasi a loppuun--niin h voitti

epi yksens Mitul konaisista laeista, kun vain sisnen tulee
tt etykxi, ja ton nyt sen tt ti st ksi mistksi vien
kanssa.

Nimeksi on ajateltu Kustaata...? lisi emt ar an kysyv i.

Se on hyvin ajateltu, vastasi Uutela. H ei voinut olla
nyt tt p t n tuolle ksi vl e vaimolle.

Ja niin h taas tyyntyi siiti n.

* * * * *

Mutta sinp v kun lapsi tuotiin kotiin, het valtasi uudelleen
tuska-ankarampi kuin koskaan ennen. Nyt hen tt yy se _nd,
ottaa vastaan _is, el saman katon alla, samassa huoneessa,
pvt p vn, viikosta viikkoon... Kuinka h voi t kest. ..?

Keskitalo tuli hen luokseen, kalpeana kuin kuolemaan tuomittu.

Menenk minasem alle? kysyi h soinnuttomalla nel l

H tiesi kysymyksenst arpeettomaksi, mutta h oli itse niin
levoton, etth en tt yi saada vaihtaa edes joku sana Uutelan
kanssa, tutkiakseen missm ielentilassa tnyt oli.

Mene sinvaan, vastasi Uutela ja koetti nyt t pt n. Mutta
Keskitalo huomasi, etth oli kokonaan omiin ajatuksiinsa vaipunut
ja puhui aivankuin ulkopuolitse itsen.

Kun minsai sin ne vielkunni alla kotiin! huokasi Keskitalo.

* * * * *

Uutela koetti tehdp ientkot iner ryst mutta siitei tullut
mitn. H unohtui alati miettimn ja hen tuskansa kasvoi hetki
hetkelt- -H lsi ulos pihalle.

Menisink poikain luo kesannolle--tai ehkp aremminkin metsn?
ajatteli h. Tl len voi olla.

H lsi , mutta pyst yi jo muutaman askeleen pss

Mit siitn olisi apua--tt yyh minun ne kuitenkin nd

H meni salinpuolen kuistille ja istahti penkille.

Kun minvoi sin asua erossa, jossain mi ss ja kdvaan tl l
tys H rupesi aivan sitasi aa ajattelemaan.

Silloin kuului kaukaa tuulen kantama pitkvi hellys. H kavahti
pystyyn kuin pistoksen saanut. Nyt se tulee--synti ja hst ys--
el hengitt katselevana!

H tunsitt yvsp aeta piiloon, ja rynti saliin. Alkoi kel l
kiireisesti ympi --tunsi lattiaan polttavan jalkojaan ja alkoi miltei
juosta. Sitten h ki p yst yi.

Nyt ne astuvat vaunusta alas. Kaikki vilkuttavat silm ja nauravat:
kas kun ei isol e tullut edes vastaan--hm!

H tunsi tukehtuvansa.--Ulos!

Pihalle ennet tyn h kuuli uuden vihellyksen.

Nyt juna lähti – nyt ne nousevat karruille – nyt ne tulevat. – Pois, karkuun!

Häisi, ajattelematta minne. Hän sattui kintun ymmärtämättä antaan vielä tielle ja riensi sitmälleen vinhaa vauhtia rinnett alas. Pois, kauas pois, ainiaaksi!

Hetkisen päästä hän kuuli kiireisiä uoksevia askeleita takanaan – hän rupesi itsekin juoksemaan. Hän tuskin huomasi tulleensa rantaan, ni kyllä veden avautuvan eteensä mutta ei ajatellut hukuttautumista eikä kuolemaa, vain tuota ainoata: pois, kauas pois! Väkivauhtiaan hiljennettään juoksi jveen ja juoksi yhä vedessä matalaa rantaa syvemmälle.

Silloin hän kuuli kirkasun takanaan ja huudon: Uutela, Uutela, Jumalan tden!

Se oli Hannan vaimon rukoileva äiti. Uutela pystyi kuin kahlittu. Mikä muu voima kuin tuo äiti ei olisi sinne etkenyennyt hirtillä.

Hän kintui ja äiti tyt seisovan nilkkaa myöden vedessä yhä ess tulemassa.

Uutelan ajatukset olivat aivan sekaisin. Hän viittasi kellekään Hannan perä ymmärtämättä, mutta ei tiennyt itse mitään ehd. Astui muutamia askeleita rantaan päin, mutta pystyi taas.

Silloin hän huomasi aivan lähellä veneen. Hän oikasi veden läpi sit kohti kuin viimeiseen pelastuksen korteen, tempasi sen yhdellä nykyllä veden varaan, sysyi suin päin veneeseen ja tarttui airoihin.

Hanna oli juossut samalle kohti ja rukoili:

Käykön Uutela, käykön Armahtakaa vielä kertakäsi, Jumala auttaa!

Hannan rukous ja hänen äänen koski. Mutta hän ei voinut mitään puhua, ainoastaan viittasi kellekään olkansa yli vastakkaiselle rannalle. Sinne hän tahtoi – metsiin, pois, kauas pois! Hän alkoi soutaa niin, että vesien kohisi kokan edessä.

Siinsoutaessaan ja tempoessaan hän äiti tyt seisovan yhä annalla ja rukoilevan yhteenpuristetuin käsin. Mikä äiti enee ollutkaan, mutta keskellä vettä muutti suuntaa ja alkoi soutaa suurta pyörä, veden yhäköhittäessä vaahtona kokassa.

Hän söuti yhden pyörän, söuti toisen. Silloin hän tunsu: minun äiti on niinkuin täällä pyörä aikanaan, psem t m innekkä, –Ei, nyt teen lopun, se on kuitenkin tehtä.

Hän heitti aivot valloilleen ja nousi seisomaan – silmänsä, ja hän on pssyt!

Mutta hänen viimeinen katseensa hipasi kuin vahingossa rantaa. Siellä seisoi Hanna, eteenpäin kurottuneena, kuin veteen sysäsi llin hki n. Hän kuuli hänen jotain huutavankin, mutta hänen korvansa humisivat niin, ettei hän erottanut mitään oli.

Silloin hän tunsu, ettei hän voinutkaan – tuon tytöiden – ja tuon tytöiden.

Hän raivostui ettei pelastuksen tie näin oli katkaistu ja ettei hän enää tyttäriä vaipua entiseen kidutukseen. Mitään ajattelematta hän kiskasi

takin pöytä ja heitti sen veneen pohjaan, istuutui ja tarttui taas airoihin.

Hän alkoi soutaa vihan ja epäuskoa von vimmallalla. Vene hyppi ja heilui--hämmästytti ja ojentui kuin valkea haamu--vene hyppi mutkia, aivot räsähtelivät, vesi kiehui vaahtona--hämmästytti eteenpäin, eteenpäin tuota pöytä ei ollut rataa.

Hän oli soutanut kierroksen kierroksen perään, pöytä nostamatta, tietämättä missä. Silloin hän kuuli kohun liian erottavien sanoja: Jumala auttaa--Jumala panee kuoman--Jumala auttaa kantamaan!

Ne olivat helppo tyhjäsanat, mutta hän oli niin vinyt, että aivot aivankuin itsestään putosivat hänen kistään. Hän katsahti ylös ja huomasi olevansa leijonantaa. Vene oli kunnossa ja kulki nyt sitkosti. Itse hän istui voimatonna teljolla.

Vene lipui itsestään melkein rantaan. Hanna riensi veteen, sai kokasta kiinni ja veti sen maavaraan.

Mutta Uutelalla istui yhä ikkumatta, tylsällä teljolla. Hiki juoksi virtoina kasvoja alas ja tärähti silmiänsä, niin ettei hän näytetä eteen.

Hän tunsu itsensä kuoleman vyneeksi.

Kun hän vihdoinkin nousi rannalle, niin hän hoiperteli--astui muutamia askeleita--kaatui suulleen--tarttui molemmin käsiin ruuhon niin että sormet tunkeutuivat syvästi hänen seen heinjuuristoon--veti itsensä lujasti maahan kiinni--ruuhon sisällä koki kuulua nyyhkytystä.

Tyttyä stuuutui hänen viereensä--itkien, hiljaa puhuen, ja taas itkien.

* * * * *

Keskitalo ajoi hidasta kintuilla ovin kujatietä ja katseli levottomasti pihalle.

Ulkona ei näy ketään.

He tulivat jo aitan luo. Ei vielä ketään, ei edes Hannaa!

Ehkö Uutella tulee, kun pöytä on oven eteen, lohdutteli hän itsen.

Ei ketään. Tulijat katsahdivat toisiaan silmiin, Keskitalon valtasi pelko. Saatuaan naiset alas hän ei riisunutkaan hevosta, vaan sitoisen kiireisesti aitan seinänkaaseen ja riensi sisään.

Hän kulki huoneesta huoneeseen--ei etsi sielua. Hän polvensa alkoivat vavista.

Silloin hän katsahti kuin pahinta pelon ikkunasta jvälle pöytä. Siellsei soi Uutella aivan leijonantaa--ket taskuissa, kokoonlyyhistyneen maahan katsoen. Aivan hänen edessään oli Hanna, pöytä molemmin käsiin Uutelan takin napeista ja, niinkuin nähti, hiljaa puhuen.

Keskitalo ymmärsi että jotain oli tapahtunut ja jotain yhä tekeillä. Sehtäkin lohduutti, että Hanna oli seurassa.

Samassa tuli vanha emtälä levottomana sisään.

Keskitalo viittasi hetimitä ikkunan luo ja nähti rantaan pöytä.

He ni v Uutelan ja Hannan tulevan yhdessä itaasti ylp n,
katsahtivat toisiaan silmiin ja huokasivat raskaasti.--Nyt se
lopullinen lest yi!

Tulijat pyst yiv, Uutela nt ti nyt t Hannalle
pt n- -sitten he erosivat. Tytt uli keittin, mutta Uutela nyi
kulkevan ajatuksissaan pirttiin pn.

Hanna oli niin kalpea, etth e eiv uskaltaneet hel tkysym uuten
kuin katseillaan. Tyttvast asi samoin, levollisesti ja varmasti:
odottakaa!

Mutta Keskitalo katseli yhl evottomasti pihanpuoleisesta ikkunasta.

Vihdoin h ni Uutelan tulevan. H tunsu rintaansa kuristavan niin,
etth tuskin sai henkevedet yksi. H rupesi palavasti
rukoilemaan.

Uutela tuli hiljaa, semmoisena kuin h oli rannasta noussut: saappaat
ja vaatteet mki n H ei katsonut oikealle eikvasem malle, kun h
kulki keitti li .

Kamarin ovesta sisnast uttuaan h pyst yi hetkiseksi ja otti lakin
pst n. Toiset, jotka vett yiv hiljaa hen jessn, ni v
hen kasvoillaan mielenliikutuksen.

Mutta sitten Uutela astui varmoin, hitain askelin vuoteen luo, jossa
pienoinen makasi. H seisahtui sen r een ja katseli hetkisen
tarkkaan lasta--nt ti niinkuin hen li tseen olisi kulkenut
hiljainen vi stys.

Vaan heti t jkeen nyi kasvoilla kuin hymyntapainen--h
kohotti oikean kensj a veti hitaasti suuren, voimakkaan ristin
lapsen rinnan yli.

H ei tiennyt tehtiinkni in lapsille, mutta h oli nnyt
sillavoi n siunattavan kuolleita, ja tahtoi siunata pienokaisen niin
hyvin kuin taisi.

Nuorella emnl joka istui lel lvuot een pp uolta, oli
kyyneleet silmiss H kohotti arasti pnsj a katsahti
Uutelaan--kuin anteeksipyytn. Uutela huomasi sen, katsahti vastaan
ja iknkui n nyt ti. Kaikki yhtenl yhyensi lmr ksen- sen
enemp he eiv toisiinsa katsoneet.

Oven luona seisova Keskitalo oli puristanut kensr istiin ja
kyyneleet vieriv pitkin laihoja poskipt Hen olisi tehnyt
mieli mennU utelan luo, langeta ht kaul aan ja sanoa: sinol et
kostonut pahan hyv l - anna nyt vielm eillekin anteeksi! Mutta h
ei olisi voinut paikaltaan liikahtaa.

Uutela ei puhunut mitn. Ei h my voinut pitempn sissvi ipy
vaan meni niinkuin oli tullutkin.

Kukaan toisistakaan ei vaihtanut sanaa.

Keskitalo oli vaipunut tuolille ikkunan luo ja nojasi kokoon
lyyhistyneeni kkunanlautaan. H tunsu, ettei h olisi jaksanut en
pisaraakaan enem, ellei tt aakka nyt olisi viert yt hen
hartioiltaan.

Mutta h tunsu samalla iknkui n valahtaneensa tyhjsi --niin h
tunsi.

16.

Kahta pv myem min Uutela ajoi hiljakseen kirkolta kotiin.

H yski ja hen ruumistaan rankoi ankara kuume, kulkien kylmin vi styksinp st j alkoihin. Mutta hen silmssei liv niinkuin ennenmuinen.

Se sei ly syytyi sinh etken jolloin h lapsen siunasi. Suuri sunnuntairauha laskeusi hen sieluunsa, eiken jkkynyt . Sen jkeen, mitsi np vol i tapahtunut, h tunsi olevansa kyps kulkevansa varmasti ja nopeasti suurta lopullista rauhaa kohti.

Mutta h tunsi yhtr intaa, etth el lol i vielj otain tekemt Niinkuin h, el kouluttama, olisi samalla ase el kessm uiden kouluttamiseksi.

Kyll sin Keskitalo--ajatteli h- - olet ksi nyt, sen min hyvin tied. Mutta mit siit kun sinun vr h alusi kuitenkin nyy menev perille.

Uutela tunsi etth en aivankuin piti rient Keskitalon avuksi.

Katsos, Keskitalo--ajatteli h taas--ton nyt sitm eid laiskankouluamme! Minulta vietiin se, mitm invr in tavotin. Niin pit my sinulta viet sinun tavotuksesi. Vasta sitten sini n rauhasi ld- -et sinnyt en muuta kaipaa.

* * * * *

Uutela palasi tavallaan lki n luota.

Toiset, ensi sijassa Hanna, olivat vaatineet hen hakemaan apua ankaraan vilustumiseensa. H lt i.

Ei itsensvuoksi , sillh tunsi el lki nneen het melkein tsi n terveeksi, puuttui en tuskin mitn. Eikt sul konaiset lkkeet mitn merkinneet, sen h myki n tunsi. Muiden tden h kuitenkin oli pyytyt apteekista jotain pulloonsa.

Mutta lket th todella tahtoi tt m atkaltaan tuoda--muiden terveydeksi.

Se lke oli hel lnyt taskussa.

H oli sen vaikutuksesta varma. Ja kun h nyt ajeli hiljalleen yksinst m etsi et niin h vielm uistissaan kertasi mist aineista se oli valmistettu.

Ilmotan viimeisen tahtoni olevan, ettom istamani Hovin tila minun kuolemani jkeen lankeaa vaimolleni Manta Kustaantyt Uutelalle sek ainoalle lapsellemme Kustaa Juhanpojalle, lain mukaisesti puolet kummallekin.

Se on oikeus ja kohtuus--ajatteli h- -sillK eskitalo meni juuri tarkoin heid velkoihinsa, niin ettei heillol e tsm itn osaa. Sin Keskitalon Kustaa, tarkotit suvullesi perint toisen omaisuudesta. Nyt tuli tien ohesta vieras perij joka vie kaikki--ettym mt si t kuinka kipet i el tt yy meitop ettaa.

Mutta koska poikamme perintsa, jos olisi kiinnitetty suureen taloon, jonka tulevan hoidon laadusta ei kukaan tied voisi ennen

hen lailliseksi tuloansa vent ytt aikka hukkaantua, niin min hen iss mr n ettt alo on heti minun kuolemani jkeen muutettava rahaksi ja hen osansa talletettava pankkiin, josta juokseva korko on antava hel le murheettoman elatuksen.

Tvoi pi sinusta, Keskitalo, tuntua ankaralta--ajatteli h taas. Mutta niin on teht vr in kurkotetusta on syd irrotettava. Ja mint ied, ettt eid kaikkien mielenne halaa Heeseen; vi sin te tne tulitte. Nyt pset te, eikkeln ole mitn sanomista, sillp aperissa seisoo, kuolevan omana viimeisen sanana, etth on _minun_ poikani.

Kolmanneksi kaikki irtain omaisuus ja rahat lankeavat vaimolleni ja pojalleni lain mukaisesti, paitsi ne seitsemt uhatta markkaa, jotka olen tallettanut Heenl innan sst ankki in sisareni Karoliina Hetantytten nimelle ja jotka kuolemani jkeen ovat jaettavat seuraavasti: apelleni Kustaa Keskitalolle ja hen vaimollensa tuhat markkaa kummallekin, heid lapsillensa Vihtorille, Kallelle, Hannalle ja Helgalle tuhat markkaa kullekin, sekyl lai nitulle sisarelleni Karoliina Hetantyttele tuhat markkaa. Pankkikirja ltt yy minun seinaap istani.

Nyt mahdat, Keskitalo, ymmt ettei minulla mitn kaunaa ole, vaan ettm inol en tahtonut kaikki hyvin asettaa.--Hannalle minol isin tahtonut antaa kaksinkertaisen osan. Mutta koska tol i juuri tuhat markkaa miestkoh ti, niin minun tt yy ymmt se Jumalan viittaukseksi, ettsyden hyvyttei sovi rahalla palkita.

H ajoi pitk matkaa hiljaa, katsellen ympi lln seisovaa kesst luontoa ja iknkui n kysellen mitseki n nst h en toimenpiteistn arveli.

Kyllt pitsi olla oikein sekJum alan etti hmisten edess pt ti h.

H ajatteli edelleen kuinka h sitten kuolinhetkelln antaa testamentin Mantalle.

kat so, ennenkuin minol en pesty, puettu ja laudalle oikaistu--sitten lue.

Ja h ajatteli yhet eenpn sith etke jolloin hen testamentinsa vihdoin luetaan. H oli nevi nn kaikki ilmiel edessn. Kuinka koko perheen vi istuu hiljaa salissa, ovi avoinna kamariin, jossa h, Uutela, lep laudallaan.

Uutela on jt yt testamentin, sanoo Manta hiljaa ja ottaa paperin esille.

Testamentin! huudahtavat kaikki--Keskitalo neen, muut katseillaan.

Manta alkaa lukea. Uutela nee laudaltaan kuinka raskaana ja musertavana ensimnen pykl askeutuu heid ylitseen, kuinka he katsahtavat hm entyneint oisiinsa.

Juuri niinkuin minaj attelin, hymyilee Uutela laudallaan.

Manta lukee eteenpn. Toinen pykl evi huoneeseen niinkuin tuomiopasuunan ni , julistaen ihmisten aivotusten turhaksi raukeamista isyyden edess

Uutela nee Keskitalon knt pt n vaimoonsa pn ja luovan pitk, murtuneen katseen. Sitten h saa yskkoh tauksen, ankaramman kuin koskaan ennen, ja vanha emt r ient taputtamaan ht hartioihin. Poikain silmiin on kiert yt vedet ja he katsahtavat

toisiinsa: eikö utela meitä ja meidän yhteistä yuuh iamme ensinkö muistanut?

Uutelan tulee paha olla, kun hän tulee.

Nyt sopis jatkaa, Manta! nyt tulla hienoa laudaltaan, tuntien omistakin silmureissaan kyynelä.

Manta lukee kolmannen pykälän. Keskitalon koettaa pitää yksin voidakseen kuulla.

Kun se on lopussa, niin Uutelasta näyttää niinkuin tuomio on nyt ohitettu ja maa tuhkana, mutta sijalla on uusi maailma isyyden vaaleudessa kajastuksessa.

Kaikki katsahtavat toisiinsa ja heidän kuinka heidän silmiinsä syttyä suuri, hiljainen rauha.

Juuri niinkuin minäkin attelin, hymyilee Uutela laudallaan.

He istuvat pitkää aikaa neitä, kenenkin puhumatta sanaakaan. Silloin Helka nousee lapsellisen iloisena ja melkein juoksee Keskitalon ja vanhan emännän luo.

Mehän psemme me nyt Heeseen? huudahtaa hän.

Kyllä me nyt psemme me, sanoo Keskitalo harvaan ja nyt tulla.

Siihen me saamme Uutelaa kiittä, lisä vanha emäntä pyyhkien kyynelä.

Mutta Keskitalo nousee ja tulee kamarin ovelle. Hän katsoo kauan laudalla lepävää Uutelaa—nyt tulla sitten tulla:

Kyllä sinä Uutela, kaikki hyvin teit. Nyt minä vastan Jumalan tunnen—ettei se ole raamatunlauseissa, vaan elä

* * * * *

Hevonen kulki hitaasti pitkään vastapäätä

Uutela tunsu kuumeeseen karmivan jokaista jentään, pingottavan, kylmän ja järkevän.

Hän yskösi. Siellä innassa se vastan tulla teki, takoi ja liehtoi palkeitaan kuin suitsuavassa pajassa.

Kunhan nyt vain psemme sinä kotiin, ajatteli hän. Sitten on kaikki valmista.

17.

Uutela oli maannut jo neljän viikon—tolle viides.

Jokainen voi nähdä ettei hän silloin jalkaan nousisi.

Mutta Uutela itse hymyili ja puheli niinkuin toisella olisi ollut vain tuommoinen satunnainen pahoinvointi, joka ei kovin harmitakkaan, kun se ei satu erityisemmin kiireisellä yllä.

Taam una vanha emt kui tenkin tunsitt yvskysy eikU utela haluaisi pappia--vaikka se kysymys olikin v vaikea.

Uutela oli hetken vaiti, iknkui n hki n olisi asiaa ajatellut. Mutta sitten h hymyili tyynth ymyn.

Ei--en minp appia tarvitse, sanoi h harvaan ja vakuuttavasti, katsoen emt silmiin ja iknkui n varmemmaksi vakuudeksi viel nyt tn hiljaa pt n. Ja mit tsm uutenkaan papilla--kun yski n jo on helpottanut--pian minnyt paranen.

Vanha emt ym msi mith tuolla paranemisella tarkotti ja knsi pnst oisaanne.

Mik sellaisen miehen, ajatteli h. --Vaikka kyll pappi sentn olisi hyvol lut.

* * * * *

Niin kului aamupv

Uutela tunsituskien, jotka olivat nnp vi nol leet toisinaan hyvinkin ankarat, kokonaan raukenevan ja jonkunmoisen oudon, vym yksen sekaisen viileyden hiipiv olemukseensa.

Ilta pvl ajatteli h. Niin minl uulen.

Hen oli niin hyvol la, ettkai kki oli nyt valmiina. Testamentti lepi tyynyn alla, odottaen vain hetken. Kaikki oli jj estyksess h itse kaikkien kanssa selvissvei ss

Ja niin hen ajatuksensa alkoivat yhuseam min siirtynekyi sydest menneisyyteen--Heeseen, miehuusvuosiin, sisareen, entisiin taloihin ja peltoihin, vaimovainaseen.

Varsinkin viime mainittuun ja Lumikankaan aikoihin. Milloin he yhdess kuokkivat pellonsarkoja pitemmiksi, milloin miti n puuhailivat.

Iknkui n Maija olisi tuontuostakin katsahtanut heen salaa ja nyt tyt : Mit sinni istt alontytti st puuhataan me vain tl l- nt h ettp ian me tt t alon laitamme!

Niinkuin h itse olisi nyt tyt vastaan, samoin salaa: Kyll nn, kyllnn- -puuhataan me vain!

Mutta silloin, juuri ennen pvl isaikaa, h iknkui n havahtui ja hen huolehtiva hsh enkenst aas heri . H huomasi ettei kaikki ollutkaan vielt oimitettu--sinne Heeseen pn.

Taitaa sentn olla tarpeetonta, ajatteli h. Kyll Karoliina sen muutenkin ymmt .

Mutta h muutti mieltn.

Ei tol e turhan tden, kyllse on teht pt ti h ja aikoi kutsuttaa Helkan sisn.

Ehksent n ensin aattelen valmiiksi, tuumi h ja rupesi miettimn.

Mutta kun h siinm akasi ja mietti, niin kaikki muuttui niin elsi , niinkuin Helka jo olisi ollut sisl j a he olisivat ryhtyneet toimeen.

Jos kirjoitettaisiin Karoliinalle Heeseen pieni kirje, oli h

sanovinaan tytölle.

Niinkuin tytöille suu olisi vettä ymyt levenä hymyyn, kun kuuli Helka mainittavan, ja niinkuin hän olisi pyytellyt innostuneesti kynsormiensa välillä.

Kirjotetaan vain näin: Ei ole tullut ennen annetuksi mitään tietoa. Mutta nyt on paremmin aikaa. Kyllä nollat oikeassa, sisar. Vaan kyllä sentään onneksi oli.

Uutela vaikenä ja mietti eteenpäin.

Mutta hän oli huomaavinaan niinkuin tyttö olisi katsellut häntä ihmettelevin silmin ja sitten kysynyt: Ymmärrätkö . . .?

Kyllä itymme -sisar, vastasi Uutela sellaisella neljänneksi yhtiön heti oivalsi: niinhän se on, kyllä sisar ja veli aina toisensa ymmärtävät.

Pannaan sitten näin, jatkoi Uutela taas mietelmin. Muistui mieleeni se Maija-vainaan hautaus. Menisitkö sinne ja katsoisit ettei risti ole kallistunut, ja sitten vakuu ruokkoisit, jos olisi sattunut putoamaan kuivia oksantynkiä aavasta taikka jotain liikaruohoja kasvamaan.

Hän meni hautumaan edessänsä -haapoinen, koivuinen ja pajuinen, valkoisine ja mustine ristineen. Kaikkia muita rehevempi soi suuri kulmahaapa, ja Maija-vainaan valkea risti pilkotti niin kauniisti sen lehtevien oksien alta.

Mutta helkalle tuli kiiva keuhka hetki-hetki muisti kerran ikkunalle henneenssiätkulmaa. Vaan se tunne meni pian ohitse. Kyllä Karoliina sen nyt laittaa, ajatteli hän.

Seuraavana silmänsä ei en muistanut, ettsemöistä oli koskaan tapahtunutkaan. Hän vain ristin pilkottavan oksien alta. Sitten hän kuuli kuin hiljaista soittoa--koivujen ja pajujen vieno hymin ja haavanlehtien nekkempi lepatus ne siinsoi toksi yhtyiv. Hän tuli niin ihmeellisen hyvää juhlallinen olla, että hän rupesi katselemaan ympäri illeen mihinkä stuutuisi, tuota soittoa pitempkin kuunnellakseen.

Mutta hän tunsi samalla niinkuin Helka olisi koskettanut häntä paidanhihaan: Mitä sitten pannaan?

Kas kun unohdin koko kirjeeni--Ei panna en muuta kuin vain näin: Ei nyt muuta tilkeräätä. Tahdoin vain tietää, että olet en teitä ajatellut.--Pänsentä vielä vmm.

Niinkuin tyttö olisi kumartunut taas kirjoittamaan.

Sitsemme, kun kuulee, että oli juuri voinen, ajatteli Uutela.

Kirje oli nyt valmis. Mutta Uutela ajatteli vielä sitten sanoisi tytölle itselleen, koska tavaransa oli viimeinen kerta, kun hän helkalle puhui.

Tekeekö sinun mielesi Heeseen? oli hän kysyvinn.

Tekee niin kovasti, vastasi tyttö ja painoi pänsä alas.

Niinkuin Uutela olisi ojentanut toisen kätensä tyttölle: Kyllä sinä elpät .--Kiitos nyt vain!

Sitten h vaipui taas mietteisiins

Oikeastaan minun pitsi psti si nne itsekin--Maija-vainaan viereen--sinne minkui tenkin kuulun, ajatteli h. Voisinhan min niin mr

Lapsellisuutta! pt ti h hetkisen pst Onhan yhdentekev missm akaan. Ja hen korvissaan alkoi taas humista koivujen, haapojen ja pajujen hiljainen soitto.

Tuokion pst h kuitenkin muisti jotain ja katsahti viereens Kyll sinsen sitten toimitat postiin?

Uutelan tt yi nauraa omalle erehdykselleen--kirjeh oli viel kirjottamatta!

Mutta h tunsu itsensvyyneeksi ja hen teki mieli vielä kuunnella tuota ihmeellistsoi ttoa, joka yhh umisi hen korvissaan.

Pianhan sen pist sitten iltapvl i n--kun se nyt on valmiiksi ajateltu.

* * * * *

Pvl isaikaan tulivat pojat sisn, iknkui n katsomaan, uskaltaisivatko en mennp eltoth in, vai pysyttelisivk kotosalla.

Uutelan silm alkoivat seh ti kun h ni pojat. H huomasi ett he olivat alakuloisia.

Meneek rikonta hienoksi? kysyi h knt kseen ajatukset toisaanne.

Kyll oikein kauniiksi, vastasi Vihtori keventyneesti.

Uutela nyt teli heille pt n ja hymyili.

Ei Uutela taida vieläkövi n huono ollakkaan? kysyi Vihtori hsen kp elt i.

Ei--olen nyt jo parempi, vastasi Uutela.

Se oli itse asiassa totta, mutta Uutelasta tuntui ettei se kuitenkaan ollut rehellinen vastaus siinm ieless missym msi poikain kysyneen. H viittasi heid luokseen.

Hen tuli vaikea olla, ettei h voinut sanoa heille, niinkuin olisi tahtonut: Olkoon nyt Hovi onneksi--teille ja lapsillenne! H olisi niin mielelln tahtonut sanoa juuri nuo sanat noille ahkerille, kelpo pojille, joita h tunsu rakastavansa kuin omiaan.

Mutta h ei voinut. H ainoastaan ojensi heille ken kummallekin ja sanoi liikutuksesta tt l nel l Kiitos nyt vain, pojat! nyt ti pt n ja knt yi seinn pn.

Pojat ymmsi v sen hyvtt ijsi , katsahtivat vieläker ran ja lsi v sitten silm kyynelisski ireesti ulos.

* * * * *

Kun Keskitalo ni poikain nn tulevan, niin h katsoi vaimoan silmiin ja he meniv yhdesssi sn.

Keskitalo istahti lel le vuodetta, vanha emt v syrjemmn.

Molemmat miehet tunsivat, etth ei vihdoinkin pitsi puhua. Mutta kumpikaan ei saanut sanoiksi, vaan ainoastaan ajatteli. Niin kului pitkä aika.

Vihdoin Keskitalo tunsii etnnyt sen tti tapahtua. Mutta kaikki se, mih oli ajatellut sanoa, tuntui nyt sopimattomalta, ja niinh sanoi ainoastaan:

Minä luulin, et min t t ensi ksilä isin...

Uutela kntä yhi heen pni ja katsoi suoraan silmiin--ensi kerran sen jkeen, kun heid vi nssekaant uivat.

Mint st äidan kypsempi olla... sanoi h hiljaa, tuntien ett se sissi kaikki, mih ei vi lln sanomista olikin.

Niin sen tunsii Keskitalokin. Het valtasi niin voimakas mielenliikutus, ettei h voinut en sanoa mitn, vaikka oli valmis lause huulilla, vaan painui kumaraan. Sitten h sai lievä yskköh tauksen.

Uutela kntä yhi Keskitaloon pni ja katseli ht p itk aikaa osanottavasti.

Sint ulet pian pers ajatteli h heltyneen

Keskitalon yskh elpotti. H kntä yhi kasvot punaisina Uutelaan.

Mutta jotka toimillisesti vaeltaneet ovat, tulevat rauhaan ja lepv kammioissansa, sanoi h kuin viimeiset voimansa ponnistaen ja katsoi Uutelaa avoimesti silmiin, niinkuin h vilpitti i noilla sanoilla nimenomaan Uutelaa tarkotti.

Mutta Uutelan oli vallannut ankara mielenliikutus. H ponnisti kaikki voimansa, laski molemmat kenst uolin selustimella hervottomasti lepvle Keskitalon ki varrelle ja sanoi sill nel lj a katseella, ettt oinenkin ymmsi kaiken olevan nyt heid vi lln sovitus:

Niin on, niin on, naapuri.--Jt si tteknyt minut v- -kyl sitten kutsun, kun aika tulee.

* * * * *

Uutelan oli vallannut tuska ja h Se oli alkanut sinhetken kun Keskitalo rupesi yskimn, ja yhl isnt ynyt katsellessaan hen laihaa, surun ja taudin murtamaa olemustaan, kun tsi in kumarruksissaan ryki ja takoi.

Mikm aailman menon ohjaaja minol en? vt i hen mielessn tuskaisesti. Elyksi n on opettaja. Kunkin tulee hoitaa vain omat asiansa ja jt muut rauhaan.

H huomasi yhtki ettt estamenti tuolla pni alla olikin kokonaan sitvast aan, jopa kaikki ne kauniit ja ystl iset ajatuksetkin, jotka siihen olivat liittyneet, olivat vain toisten tarkotusten kaunistusta.--Kuinka h oli niin eksynyt, ja kuitenkin luullut olevansa oikealla pohjalla, valmis astumaan isyyt een?

H ti si mielenliikutuksesta, kun h vapisevin ki n kaivoi testamentin esiin. Se poltti hen sormiaan, kun h koetti peitteen alla vet sitr ikki. Monikertainen paperi teki vastusta, h hntä yhi yhenem m. H aukasi sen, ja sai vihdoin kahtia. Sitten h repi vielker ran toisinpn- -hiljaa ja jni tetyt ettei ni

kuuluisi raollaan olevasta ovesta keittin.

Kun se oli tehty, tunsin itsensä niin raukeaksi, ettei hän olisi voinut ainoastaan jättää liikuttua. Nyt ei loppu ole kaukana, ajatteli hän.

Pitisi nyt lisätä aroliinalle pari sanaa tuosta pankkikirjasta, ettei tietsi.

Silloin vasta hän muisti, ettei joku olikin vielä kirjoittamatta.

Tarpeetonta! ajatteli hän. Kyllä sen saa.

Hän oli niin iloinen, ettei ollut pelastunut aivan viimeisen hetken. Miten kauheata olisikaan ollut, jos hän olisi joutunut kuolemansa jakeen vielä tuossa paperissa, kiusaamaan kokonaista perhettä ja vinttejä heidän tulevaisuutensa toiseksi kuin itse tahtoivat. Testamentti on kauhea asia! ajatteli hän.

Mutta nyt oli kaikki ohi--hän tunsin vaipuvansa uinuttavaan horrokseen. Niinkuin hän olisi ollut lapsi ja kytän inskansa saunassa--oli juuri kylvetty ja pesty--annettu puhdas hankivalkoinen paita ylle--seisoi nyt vihannalla nurmella saunan edessä-

* * * * *

Uutela huomasi oven liikahuttavan ja näin sen aukeamassa Hannan hirttejä kasvat.

Silloin hän taas havahtui ja palasi taas nykyisyyteen. Hän jaksoi vaivoin nyt tulla luokseen.

Uutela ajatteli sanoa helmiä muutaman sanan, kiitti siinä toinen oli helmiä ollut, sitten jotain hyvää.

Mutta kun tyttö saapui vuoteen luo, niin hän ainoastaan suurella vaivalla hivutti toisen kenspökitteen alta vuoteen reunalle. Tyttö tarttui siihen ja ratkesi itkuun.

Tarpeetonta--ei meidän vaimo ole ennenkin sanoja kaivattu, ajatteli Uutela ja ainoastaan katsoi tyttöä onnellisin, hiljaa-sehättä silmin.

Niin kului hetkinen.

Sanoisitkohan mennessi Mantalle, ettei tulisi vatsat, pyysi hän sitten heikolla, kuiskaavalla neljän.

Hanna hymyili kyynelten läpi--hän tuli niin iloiseksi, että Uutela tahtoi nauttia.

Mutta Uutela muisti kiittää ettei hän helmiä luttakaan Mantalle en mitään asiaa, kun ei ollut testamenttiakaan. Hän ei kuitenkaan raskinut peruuttaa sanaansa eikä ahottaa Hannan mieltä. Ehkä minulla on muuta, ajatteli hän, ja onkin.

Kaikki kulki nyt silmät kseläisen nopeasti hänen mielensä liian. Hän tunsin yhä suuremman viileyden ja keveyden laskeutuvan olemukseensa.

Silloin hänen raatajahenkensvielerän heri voimakkaana lieskahduksena--hän halusi nauttia uislahon lainehtivan.

Vetsi tällä ikkunaverhoja hiukan syrjään, ajatteli hän pyytää ja sitten kohoutua polvilleen katsomaan.

Mutta se j vain ajatukseksi. Hanna meni jo oven luona.

Mit siit- kyll se kasvaa ja lainehtii, hymyili h. Ja samaa tieth en ajatuksensa siirtyiv Lumikankaan pelloille, ensimsi lle oman kynnsensl ainehtiville laihoille.

* * * * *

Uutela oli niin noihin ajatuksiin siirtynyt, etth hm t yi, kun ni Manta tulevan sisn.

H oli ajatellut sanoa: Hoida nyt vain poika hyvin! ja ehkp yyt hen tuomaan lapsen nt si kin.

Mutta nyt se kaikki tuntui tarpeettomalta--kyll h sen hoitaa! Uutela vain tunsu ilostuvansa, kun ni nuoren emn tulevan vapaana ja rauhallisena ilman pelkoa tai teeskentely. Mutta mitn sanomista h ei tuntenut itselln olevan.

Lukisinkohan minj otain? kysyi toinen, kun ei Uutela mitn puhunut, vaan ainoastaan katseli raukeana, hiljaa-seh tivin silmin.

Lue vaan! nyt ti Uutela, ilostuen ettt oinen sellaista ehdotti.

Nuori emt h aki sl ik pl tvi rsikirjan ja istui hen viereens tuolille.

Mit se nyt valitsee? ajatteli Uutela, joka oli katseineen seurannut hen puuhiaan.

Nuori emt al otti:

Sen suven suloisuutta
Mkosk' ajattelen.

H pyst yi ja katsahti Uutelaan, iknkui n ndseen mitt oinen siitp iti.

Uutelan silm loistivat ja h nyt ti iloisesti pt n. Suvi sana oli kulkenut kuin lm in tuuli hen li tseen. Eikh en t jkeen kuullut sen enemp sanoja, ainoastaan erotti nen keinumisen kuin hiljaisen hymin.

H oli siirtynyt Lumikankaalle.

Oli juhannusaamu. He olivat juuri saaneet uuden pirtin valmiiksi. Sein hohtivat vastaveistetyn valkoisina, h itse istui valkoisin paidanhihoin penkill Ovi oli avoinna ja sen kynnyksell istui Keskitalon pieni Manta-tyttl ukien Suvivirtt

Tules nyt suurukselle! kehotti Maija. Munakeitto jh tyy.

H katsahti iloisesti Maijaan, nousi ja istui pd ph . Niinkuin h olisi juuri tullut pitkt m atkalta eiksaanut moneen viikkoon munakeittoa. Maija istui hen lel leen lavitsalle, mutta tytyh luki kynnyksell

Onhan tnyt hauskaa, kun saatiin kuitenkin kaikki juhannukseksi kuntoon, sanoi Maija.

Niin on, vastasi Uutela ja katsoi heen lp imt i. Vaikka on siinp uuhaakin ollut.

Sitten he jatkoivat syt in, sen enemp puhumatta. Tytyh l uki.

Hyvin tuo Keskitalon tytti ukeekin, sanoi Uutela hiljaa, ettei
hr itsisi lukemista.

Maija ainoastaan nyt ti mynyt tn pt n. Ja niin he istuivat
ja sv, aina vi in katsahtaen toisiaan silmiin.

Sitten he nousivat pdt

Uutela istahti ikkunan luo. H tunsu itsen raukasevan.

Oikaisen itseni v t penkille huokaamaan--tuo tytti n lukee
niin kauniisti, sanoi h.

Maija katsahti heen hymyillen ja nyt ti: oikaise sinvaan!

H oikaisi itsens

* * * * *

Ja niin h nukkui.

End of the Project Gutenberg EBook of Pakolaiset, by Johannes Linnankoski

*** END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK PAKOLAISET ***

***** This file should be named 11914-8.txt or 11914-8.zip *****

This and all associated files of various formats will be found in:

<http://www.gutenberg.net/1/1/9/1/11914/>

Produced by Riikka Talonpoika, Ari J Joki and the Online Distributed
Proofreading Team.

Updated editions will replace the previous one--the old editions
will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no
one owns a United States copyright in these works, so the Foundation
(and you!) can copy and distribute it in the United States without
permission and without paying copyright royalties. Special rules,
set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to
copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to
protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project
Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you
charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you
do not charge anything for copies of this eBook, complying with the
rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose
such as creation of derivative works, reports, performances and
research. They may be modified and printed and given away--you may do
practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is
subject to the trademark license, especially commercial
redistribution.

*** START: FULL LICENSE ***

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this file or online at <http://gutenberg.net/license>).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed,

copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or **1.E.9.**

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.net), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the

address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, is critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at <http://www.pglaf.org>.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit **501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the** state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at <http://pglaf.org/fundraising>. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at **809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pglaf.org**. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at <http://pglaf.org>

For additional contact information:

Dr. Gregory B. Newby
Chief Executive and Director
gbnewby@pglaf.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit <http://pglaf.org>

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: <http://pglaf.org/donate>

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Each eBook is in a subdirectory of the same number as the eBook's eBook number, often in several formats including plain vanilla ASCII, compressed (zipped), HTML and others.

Corrected EDITIONS of our eBooks replace the old file and take over the old filename and etext number. The replaced older file is renamed. VERSIONS based on separate sources are treated as new eBooks receiving new filenames and etext numbers.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

<http://www.gutenberg.net>

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.

EBooks posted prior to November 2003, with eBook numbers BELOW #10000, are filed in directories based on their release date. If you want to download any of these eBooks directly, rather than using the regular search system you may utilize the following addresses and just download by the etext year. For example:

<http://www.gutenberg.net/etext06>

(Or /etext 05, 04, 03, 02, 01, 00, 99, 98, 97, 96, 95, 94, 93, 92, 91 or 90)

EBooks posted since November 2003, with etext numbers OVER #10000, are filed in a different way. The year of a release date is no longer part of the directory path. The path is based on the etext number (which is identical to the filename). The path to the file is made up of single digits corresponding to all but the last digit in the filename. For example an eBook of filename 10234 would be found at:

<http://www.gutenberg.net/1/0/2/3/10234>

or filename 24689 would be found at:

<http://www.gutenberg.net/2/4/6/8/24689>

An alternative method of locating eBooks:

<http://www.gutenberg.net/GUTINDEX.ALL>

Livros Grátis

(<http://www.livrosgratis.com.br>)

Milhares de Livros para Download:

[Baixar livros de Administração](#)

[Baixar livros de Agronomia](#)

[Baixar livros de Arquitetura](#)

[Baixar livros de Artes](#)

[Baixar livros de Astronomia](#)

[Baixar livros de Biologia Geral](#)

[Baixar livros de Ciência da Computação](#)

[Baixar livros de Ciência da Informação](#)

[Baixar livros de Ciência Política](#)

[Baixar livros de Ciências da Saúde](#)

[Baixar livros de Comunicação](#)

[Baixar livros do Conselho Nacional de Educação - CNE](#)

[Baixar livros de Defesa civil](#)

[Baixar livros de Direito](#)

[Baixar livros de Direitos humanos](#)

[Baixar livros de Economia](#)

[Baixar livros de Economia Doméstica](#)

[Baixar livros de Educação](#)

[Baixar livros de Educação - Trânsito](#)

[Baixar livros de Educação Física](#)

[Baixar livros de Engenharia Aeroespacial](#)

[Baixar livros de Farmácia](#)

[Baixar livros de Filosofia](#)

[Baixar livros de Física](#)

[Baixar livros de Geociências](#)

[Baixar livros de Geografia](#)

[Baixar livros de História](#)

[Baixar livros de Línguas](#)

[Baixar livros de Literatura](#)
[Baixar livros de Literatura de Cordel](#)
[Baixar livros de Literatura Infantil](#)
[Baixar livros de Matemática](#)
[Baixar livros de Medicina](#)
[Baixar livros de Medicina Veterinária](#)
[Baixar livros de Meio Ambiente](#)
[Baixar livros de Meteorologia](#)
[Baixar Monografias e TCC](#)
[Baixar livros Multidisciplinar](#)
[Baixar livros de Música](#)
[Baixar livros de Psicologia](#)
[Baixar livros de Química](#)
[Baixar livros de Saúde Coletiva](#)
[Baixar livros de Serviço Social](#)
[Baixar livros de Sociologia](#)
[Baixar livros de Teologia](#)
[Baixar livros de Trabalho](#)
[Baixar livros de Turismo](#)